چاودێر

THE OBSERVER

رۆژنامەیەکی سیاسی روناکبیری کۆمەڵایەتی هەفتانەیە

ژمارە (٥٨) دووشەممە ٢٠٠٥/١٢/١٩

Aweekly Political, Educational & Social Press

سەدام حسێن لەسەیدسادق دەنگ دەدا

پ. سەیدسادق-تایبەت:

سەدام حسێن لەهەڵبژاردنەکانی رۆژی (١٥)ی ئەم مانگەدا بەشداریکرد و لەبنکەی ژمارە (٢٨١٠٠٧)ی وێستگەی ژمارە (٥) لەناوەندی "مەتین"دا ناوی هاتبووەوە دەنگیدا.

ئەم دەنگدانەی سەدام حسێن لەکاتێکدایە کە لەدەنگدانی دەستوردا بەشدارینەکرد، بەڵام ئەمجارە بەخۆیو خێزانەکەیەوە بەشداریکرد کە ژمارەی وەکیلی خۆراکەکەی (٢٨١٠٠٣٠٧٠)یە.

ئەم سەدام حسێنەی کە دەنگیدا، ناوی تەواوی "سەدام حسێن مەحمود"ەو ئێستا ناوی خۆی گۆڕیووە بۆ "صدیق" ■

کۆسرەت رەسوڵ عەلی:

قبوڵی ناکەین سەرۆک کۆمار یان سەرۆک وەزیران کورد نەبێ

کۆسرەت رەسوڵ عەلی لێپرسراوی دەستەی کارگێڕی مەکتەبی سیاسی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان رایگەیاند: هەرگیز قبوڵی ناکەین، سەرەک کۆمار یان سەرەک وەزیران کورد نەبێت، چونکە ئێمە نەتەوەی دووەمینو لیستی دووەمیشینو هاوبەشین لەعێراقدا، لەبەرئەوە یان سەرۆک کۆمار یان سەرەک وەزیران، ئەگەر ئەمە نەبێت ئێمە لەو حکومەتە بەشداری ناکەینو هیچ ئیئتیلافێکیشمان نامێنێت بەو حکومەتەوە.

هەرلەو چاوپێکەوتنەیدا لەگەڵ "چاودێر" کۆسرەت رەسوڵ ئاماژەی بەوەش کرد: ئەگەر سوننەو شیعە پێکەوە گەلەکۆمەکیمان لێبکەن، ئەوە پاڵمان پێوە دەنێت ئێمە خۆمان جیابکەینەوە.

دەربارەی سەلاحیاتی سەرۆک کۆماریش وتی جەنابی مام جەلال بەئیئتیلافی راگەیاندووە: "کە تەکلیفم لێ دەکەن سەرۆک کۆماری عێراق بم، دەبێ هەندێک سەلاحیاتی سەرۆک کۆماری دەستنیشان بکرێو سەلاحیاتی زیادبکرێت، بۆ ئەوەی زیاتر خزمەت بکەم".

سەبارەت بە یەکگرتووی ئیسلامیش، ئاماژەی بەوە کرد: ئەگەر یەکگرتوو پێنج کورسی بێنێ یان چوار کورسی، دوو وەزیر یان هەرچەند وەرگرن، ئەواهێزی کورد زیاد دەکات لەحکومەتی مەرکەزی.■

دەقی چاوپێکەوتنەکە لەلاپەڕە (٢) دا دەخوێننەوە..

رۆژنامەیەکی نزیک لە لیستی ئیئتلافی عیراق ئاشکرایکرد:

مام جەلال لەپۆستەکەی دەمێنێتەوەو دەسەڵاتیشی فراوان دەکرێ

چاودێر - بەغدا:

رۆژنامەی "البنیه الجدیده" کە نزیکە لە ئیئتلافی عیراقی موەحەد لەژمارەی دوێنێیدا بلاویکردووەتەوە: بەڕێز جەلال تاڵەبانی سەرۆک کۆماری عیراق لەپۆستەکەی خۆی دەمێنێتەوە،و لیستی ئیئتلافیش چەند پێشنیازێک پێشکەش دەکات بۆ چاککردنو دەسکاریکردنی هەندێک لەمادەکانی ناو دەستوری عیراق بۆ ئەوەی سەرۆک کۆمار دەسەڵاتی فراوانتری هەبێ.

هەر دوێنێ دیک چینی جێگری سەرۆکی ئەمریکا لەدیدارێکیدا لەگەڵ سەرۆک تاڵەبانی کە لەبەغدای پایتەخت بەڕێوەچوو، سوپاسی جۆرج بوش سەرۆکی وڵاتەکەی بە تاڵەبانی راگەیاند بەبۆنەی کۆتاییهاتن و سەرکەوتنی پرۆسەی هەڵبژاردنە پارلەمانییەکەی عیراق. ■

عەلی باپیر:

هەر ئەندامێکی کۆمەڵی ئیسلامی دەنگی بە لیستێکی تر دابێت دوو جار گوناهبارە

هۆگر حەمەساڵح-تایبەت:

عەلی باپیر ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی لەکوردستان رایگەیاند: هەر ئەندامێکی کۆمەڵی ئیسلامی دەنگی بە لیستێکی تر دابێت جگە لە لیستی هاوپەیمانی کوردستان دوو جار گوناهبارەبێت، یەکەمیان لەبەرئەوەی گوێڕایەڵی سەرکردایەتی کۆمەڵ نەبووەو دووەمیشیان لەبەرئەوەی ئێمە لەگەڵ لایەنەکانی تردا گفتمانکردووە،و ئەوەشی دەنگی داوە بەلیستێکی تر ئەوا پەیمانشکێنی کردووە.

ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی لەو لێدوانەیدا بۆ "چاودێر" بێئاگایی خۆشی نیشاندا کە ئەندامی حزبەکەی دەنگی دابێت بەلیستی دیکەو رایگەیاند: رەنگە حاڵەتی وەها روویدابێ کە ئەندامێکمان دەنگی دابێت بەلیستێکی تر یاخود دەنگی نەدابێت، بەڵام من لەمەیان ئاگادارنیم.

دەربارەی هۆیەکانی بەشداربوونیشیان لەنێو لیستی هاوپەیمانی کوردستاندا، وتی: یەکێک لەهۆکارەکان پەیوەندی باشی کۆمەڵی ئیسلامیی دەگەڕێتەوە لەگەڵ یەکێتیدا کە لەگەڵماندا هاوکارنو جگە لەوەی کە بەشێکی مافەکانیان داوینەتێ، بەڵێنیشیان داوە هەندێ لەمافەکانی ترمان بۆ دابین بکەن، سەرباری بەرژەوەندیی باڵای گەلەکەمان.■

سەلەفیە توندڕەوەکانیش دەنگ دەدەنە لیستی ٧٣٠!

سیروان فەرەج-چوارقورنە:

سەلەفیە توندڕەوەکانی کوردستانیش لەهەڵبژاردنە پارلەمانییەکەی رۆژی (١٥)ی ئەم مانگەدا دەنگ دەدەنە لیستی ٧٣٠و یەکێک لەرابەرەکانیشیان داوایانلێدەکا دەنگ بە لیستی ناوبراو بدەن.

هەرلەم میانەیەدا مامۆستا عەبدوڵلەتیف ئەحمەد ناسراو بە عەبدوڵلەتیف ئەحمەد چەرچی کە یەکێکە لە مامۆستایانی ئەو سەلەفیانە لە ناوچەی بتوێنو پشدەر، لەکاتی دەنگداندا لەچوارقورنە فۆرمەکەی بەبەرچاوی چاودێرەکانەوە پڕکردووەتەوەو دەنگی بە لیستی (٧٣٠) داوە،و داواشی لە لایەنگرانو فەقێکانیشی کردووە دەنگ بە لیستی ناوبراو بدەن.

ناوبراو لەمبارەیەوە ئاماژەی بەوەش کردووە: لە ئوردون پرسیاریان کردووە دەنگ بدەنە چ لیستێکو لەوەڵامدا پێیانراگەیاندراوە: دەبێ دەنگبدەنە لیستی (٧٣٠)، چونکە ئەرکێکی شەرعییە،و شەوێکیش دوای هەڵبژاردنەکە لەلایەن هەندێ لە سەلەفیەکانەوە گلەیی لەناوبراو کراوە کە بۆچی پێشتر بانگەشەی لەوجۆرەت نەکردووە،ئەویش هۆیەکەی بۆ سەفەرەکەی پێشووی گەڕاندووەتەوە بۆ دەرەوەی کوردستانو وتویەتی: ئەگەربەرلە هەڵبژاردنەکان لەکوردستان بومایە، ئەوا نامیلکەیەکم لەسەر پێویستی دەنگدان بە لیستی ٧٣٠ بڵاودەکردەوە.■

دەیان هەزار دەنگدەری کورد لەدەنگدان بێ بەش دەکرێن

رزگار گەڵاڵی-موسڵ:

ئاوارە کوردنشینەکانی کەرکوک کە ژمارەیان (٧) هەزار خێزانە لەدەنگدان بێ بەش دەبن سەرباری بێ بەش بوونی (٣٠) هەزار دەنگدەری تری کورد کە نیشتەجێی گەڕەکە کوردنشینەکانی ئەو شارەن.

لەمبارەیەوە دەنگدەرانو هەروا نوێنەرانی لیستی هاوپەیمانی بەرپرسیارێتیی ئەو بێ بەشبوونە دەخەنە ئەستۆی "عودەی"ناوێک کە بەرطێوەبەری کۆمیسۆنی هەڵبژاردنەکان بووە لە نەینەوا، کە زۆربەی ناوەکانی ونکردووە،وکێشەشی لەرێی هەندێ لەپۆلیسە عەرەبەکانی ناوەندەکانو چەند بەکرێگیراوێکەوە بۆ دروستکردوون.

هەر لەو بارەیەوە سەرچاوەیەکی هاوپەیمانی کوردستان بە "چاودێر"ی راگەیاند: سەبارەت بەو خروقاتانە کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکانمان لەبەغداو موسڵ ئاگادارکردووەتەوەو ئاشکراشیکرد: رۆژی (١٢)ی مانگ ژمارەیەکی زۆری پێشمەرگەکە سەربەوەزارەتی ناوخۆی عیراقنو گاردی نیشتمانین، ویستویانە دەنگ بدەن بەڵام پێیان وتوون (١٥)ی مانگ وەرنەوە،و دواتر لەو رۆژەشدا لەدەنگدان بێ بەشکراون.

سەرچاوەیەکی نزیک لەجیاکردنەوەی دەنگەکانی ئەو پارێزگایەش ئاشکرایکرد: ئەنجامە سەرەتاییەکان ئاماژە بەوە دەکەن لەناو شاری موسڵو لەکۆی (٧٥٠) هەزار دەنگدەری بەشداربوو، لیستی هاوپەیمانی کوردستان، سەرباری ئەو خروقاتانەی بەرانبەری کراون، توانیویەتی (٢١٥) هەزار دەنگ بهێنێ.■

وەزارەتی بەرگری عیراق لیوایەک بۆ پاراستنی رێگای بەغدا-کەرکوک دابین دەکا

شاڵاو گەزنەیی-بەغدا:

سەرچاوەیەک لەوەزارەتی بەرگری عیراق بە "چاودێر"ی راگەیاند: لەسەر راسپاردەی سەرۆکی کۆماری عیراق، ماوەی چەند رۆژێکە وەزارەتی بەرگری بڕیاریداوە بە دابینکردنی لیوایەک بۆ پاراستنی رێگای سەرەکی بەغدا-کەرکوک کە لەدوای ئازادکردنی عیراقەوە بەرێگای مەرگ ناودەبرێو تا ئێستا سەدان هاووڵاتی مەدەنی، کە زۆربەیان کوردن، لەو رێگایەدا بوونەتە قوربانی، سەرباری رفاندنی چەندینی تر.

سەرچاوەکە روونیشیکردەوە: لەرۆژی هەینی رابردووەوە ئەو لیوایە زیاتر لە (٤) سەربازگەی لەرێگای جەبەل حەمرین تاوەکو خاڵص داناوە، سەرباری دانانی (٤) خاڵی پشکنین،و ئاشکراشیکرد: ئەولیوایە لەلایەن کوردێکەوە بەناوی "سامان عاصی"وە فەرماندەیی دەکرێ،و پێشبینیشیکرد: لەداهاتووی نزیکدا بەتەواوی رێگاکە کۆنترۆڵبکرێ،و هاووڵاتیان بەسەلامەتی لێیەوە هاتوچۆبکەن■

زۆربەی ئەندامانی لیوای کۆشکی کۆماری دەنگ دەدەنە لیستی هاوپەیمانی

پ. بەغدا:

رۆژی (١٢)ی مانگی رابردوو نزیکەی (٢٢٠٠) ئەندامی لیوای تایبەتی سەرۆکایەتیی کۆشکی کۆماری عیراق لەباخچەی ساوایانی "عیون مەها" لەبەغدا بەشداری هەڵبژاردنیان کردو (٢٠٦٧)یان دەنگیان بە لیستی هاوپەیمانی کوردستان دا.

لەو بارەیەوە سەرچاوەیەکی هەواڵ لەکۆشکی کۆمارییەوە ئاماژەی بەوە کرد: هەر لەو پرۆسەی دەنگدانەدا لیستی ئەیاد عەللاوی نزیکەی (١٠٠) دەنگی بەدەستهێناوە،و لەهەڵبژاردنەکەی رۆژی (١٥)ی ئەم مانگەیشداو لەهەمان ناوەندی دەنگداندا کە نزیکەی (٩٥٪)ی شیعەن، لەکۆی نزیکەی (١٥٠٠) دەنگدەر، (١٠٩٧)یان دەنگیان بە لیستی ئیئتلافی عیراقی داوە،و (٣٧٤)یشیان دەنگیان داوەتە لیستەکەی ئەیاد عەللاوی،و تەنها (١٥٢)یان دەنگیان داوەتە لیستی هاوپەیمانی کوردستان.■

بڕی (٢) بەرمیل نەوت بەسەر هەر خێزانێکدا دابەش دەکرێ

ئەحمەد عارف بەڕێوبەری راگەیاندنی دەزگای پرۆژە تایبەتییەکان بە "چاودێر"ی راگەیاند: لەچەند رۆژی داهاتوودا دەست دەکەین بە دابەشکردنی وەجبەی سێیەمی نەوت بەسەر هاووڵاتییاندا کە هەر خێزانێک (٤٤٠) لیتر نەوت، واتە دوو بەرمیل نەوتی دەدرێتێ،و ئاماژەی بەوەش کرد: بەهۆی ئەوەی ژمارەی دانیشتوانی شاری سلێمانیو دەوروبەری زۆرە، ئەوا ئەم پرۆسەی دابەشکردنە نزیکەی مانگو نیوێک دەخایەنێ،و ئومێدیشمان زۆرە پرۆسەکە بەبێ کێشە تەواوبێ.

هەر لەو پەیوەندییە تەلەفۆنیەدا لەگەڵ "چاودێر"، ناوبراو رایگەیاند: ئەم پرۆسەی دابەشکردنە دوابەدوای تەواوکردنی پرۆسەی دابەشکردنی نەوت بەسەر هەندێ موتەفەریقەی مەڵبەندەکان دەستپێدەکا،و ئاشکراشیکرد: رۆژانە لانی کەم یەک ملیۆن لیتر نەوتمان بۆ دێت، سەرباری نزیکەی (٨٥٠) هەزار لیتر بەنزینو گاز لەرۆژێکدا.■

لەجیاکردنەوەی ئەنجامە سەرەتاییەکانی هەڵبژاردندا لەخانەقینو دەوروبەری

لیستی هاوپەیمانی کوردستان بەرزترین رێژە بەدەستدەهێنێ

پ. خانەقین-تایبەت:

سەبارەت بە ئەنجامی هەڵبژاردنە پارلەمانییەکەی عیراق لەخانەقینو دەوروبەری، لیستی هاوپەیمانی کوردستان لەپێشەوەی سەرجەمی لیستەکانی ترەوەیە.

بەگوێرەی ئەنجامە سەرەتاییەکانی جیاکردنەوەی دەنگەکان، لەخانەقین لیستی هاوپەیمانی کوردستان لەکۆی (٤٠٨٠٠) دەنگدەر (٤٠٠٧٤) دەنگی بەدەستهێناوە، لەکاتێکدا هەریەکە لە لیستەکانی تری وەک شیعە (٦٤) دەنگ، تەوافوقی سونە (٦٩)، یەکگرتوو (٦١)، ئەیاد عەللاوی (٤٥)دەنگ،و صالح موتڵەگیش (١٦) دەنگ.

لەجەلەولایش لیستی هاوپەیمانی لەکۆی (٢٦) هەزار دەنگدەر (٩٣٨٠) دەنگی هێناوەو بە پلەی یەکەم هاتووە،و لەهەریەکە لەم قەزاو ناحیانەی ناوچەکەیشدا، ئەنجامە سەرەتاییەکانی جیاکردنەوەی دەنگەکان ئاماژە بەوەدەکەن لیستی هاوپەیمانی کوردستان لەپێشەوەی لیستەکاندایەو بەمجۆرە دەنگی بەدەستهێناوە:

سەعدیە (٣٢٠٩)، مەندەلی (١٦٦٦)، قەزانیە (٥٣٨)، بەلەدرووز (٢٤٠٨)، قەرەتەپە (٩٤٥٣)، جەبارە (٥٢٨١)، شارەبان (١٨٥٦)،و لەکۆی بەشداریکردنی (١٦٠٠) ئەندامی هێزی چەکداریش لیستی هاوپەیمانی کوردستان (١٤٩٦) دەنگی بەدەستهێناوە.■

لێپرسراوی مەڵبەندی سلێمانیی یەکگرتووی ئیسلامی:

پرۆسەکە لەسنوری ئیدارەی سلێمانیی حکومەتی هەرێم بەبێ کێشە بەڕێوەچووە

چاودێر-تایبەت:

سەمیر سەلیم لێپرسراوی مەڵبەندی سلێمانیی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان بە "چاودێر"ی راگەیاند: بەگوێرەی ئەنجامە سەرەتاییەکان، یەکگرتووی ئیسلامی توانیویەتی (٤) کورسی بۆ پارلەمانی عیراق مسۆگەربکاو چاوەڕوانیش دەکرێ ژمارەی کورسییەکانمان، دوای جیاکردنەوەی تەواوی دەنگەکانی سەرتاسەری عیراق، بگاتە (٥)کورسی.

لێپرسراوی مەڵبەندی سلێمانی یەکگرتوو ئاماژەی بەوەش کرد: لەسنوری ئیدارەی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا نزیکەی (٩١) هەزار دەنگمان بەدەستهێناوەو لەپارێزگای هەولێریش (٣٠) هەزار دەنگو لەبادینانیش نزیکەی (٣٣) هەزار دەنگمان هێناوە.

ناوبراو بەبایەخەوە ئاماژەی کرد بە چۆنیەتی بەڕێوەچوونی پرۆسەکە لەسنوری ئیدارەی سلێمانی حکومەتی هەرێمو رایگەیاند: لەناوچەکانی هەولێرو بادینان باشتر بووە،و پێشبینیشیکرد: حکومەتی هەرێم-ئیدارەی سلێمانی لەلیستی رەشی هەڵبژاردن -بەگوتەی ناوبراو- بێتە دەرەوە.

دەربارەی ئیئتلافیشیان لەداهاتوودا، وتی: جارێک هیچ شتێکی لەو جۆرە دیراسەنەکراوە کە لەگەڵ چ لایەنێکدا ئیئتلاف دەکەین، بەڵام لەهەموو حاڵەتێکدا ئێمە لەگەڵ هاوکێشەی کوردیدا دەجوڵێین،و هیچ مەسەلەیەکی ئایدیۆلۆجی یان سیاسی لەکێشەی گەلەکەمان دوورمان ناخاتەوە،و هاوپەیمانێتیمان لەگەڵ هەر لایەنێکدا گەر بەرژەوەندیی گەلەکەمانی تێدابێت، دەیکەن.■

لەرۆژی هەڵبژاردنەکاندا لەسۆران

دوو پاسەوانو پێشمەرگەیەک تووشی جەڵتەی دڵ دەبن

محەمەد گەڵاڵەیی - سۆران:

لەرۆژی هەڵبژاردنەکاندا لەسۆران، دوو پاسەوانی بنکەی دەنگدانی قوتابخانەی (باویان)کە هەردووکیان ئاسایشی پارتی دەبن، یەکێکیان بەناوی (فاروق مستەفا عوسمان) لەسەعات (١٢)ی نیوەڕۆدا (جەڵتەی دڵ) لێی دەداتو دوای گەیاندنی بۆ نەخۆشخانە گیان لەدەست دەدات. پاسەوانەکەی تریش لە ٤:٣٠ئێوارە و لەهەمان قوتابخانەدا بەناوی (کازم شەهاب) بەهەمان شێوە جەڵتەی دڵ لێی دەدات،و دوای ئەوەی دەگەیەنرێتە نەخۆشخانەو چاودێری پزیشکی بۆ دەکرێت تەندروستی باش دەبێت. هەمان رۆژ پێشمەرگەیەکی یەکێتی بەناوی (عبدالرزاق تاژدین) لەقوتابخانەیەکی دەنگداندا لە گوندی (سرێشمێی)ی سەر بە ناحیەی (خەلیفان) جەڵتەی دڵ لێی دەداتو دوای گەیاندنی بۆ نەخۆشخانە، گیان لەدەست دەدات.■

وەزارەتی نەوتی عیراق نرخی بەرهەمە نەوتییەکان زیاددەکا

هاشم جەمیل - کەرکوک:

فازڵ شەفیق بەڕێوەبەری بەرهەمە نەوتییەکانی کەرکوک بە "چاودێر"ی راگەیاند: لەدوێنێوە دەستکراوە بە جێبەجێکردنی بڕیاری وەزارەتی نەوتی عیراق بە زیادکردنی نرخی بەرهەمەکانی نەوت لەسەرتاسەری عیراقدا.

ناوبراو روونیشیکردەوە: بەگوێرەی ئەو بڕیارە نوێیەی وەزارەتی نەوتی عیراق کە لەرۆژی (١٧)ی ئەم مانگەو بەرەسمی لەلایەن وەزارەتی ناوبراوەوە دەرچووە، نرخی بەرهەمە نەوتییەکان بەرێژەیەکی زۆر بەرزبووەتەوە،و یەک لیتر بەنزینی موحەسەن لە(٥٠) دینارە بووە بە(٢٥٠) دینار،ویەک لیتر بەنزینی عادیش لە(٥٠) دینارەوە کراوە بە(١٥٠) دینار،و لیترێک گازیش لە (١٠) دینارەوە کراوە بە (٩٠) دینار، سەرباری زیادکردنی یەک لیتر نەوت لە (٥) دینارەوە بۆ (٢٥) دینار.

ناوبراو ئاماژەی بەوەش کرد: نرخی یەک بوتڵ غازلە(٢٠٠) دینارەوە کراوە بە(٦٠٠) دینار.

هەر لەو باریەوە راگەیاندنی دەزگای پرۆژە تایبەتییەکانی نەوت لەسلێمانی راپۆرتێکی گەیاندە "چاودێر"و تیایدا ئاماژە کراوە بە نووسراوی فەرمانگەی ئابوری وەزارەتی نەوتی عیراق ژمارە (١٨٨٠٨) لە ٢٠٠٥/١١/٢٣ و تیایدا روونکراوەتەوە: لەمەودوا نرخی هاتوو هەروا نرخی فرۆشتنی بەرهەمە نەوتییەکان زیاددەکا،و یەک لیتر بەنزینی موحەسەن بە (٢٦٠) دینار دەدرێتە هاووڵاتیانو بەنزینی عادیش بە (١٦٠) دینار، گازیش بە (١٠٠) دینار،و بوتڵێک غازیش بە نرخی (١٥٠٠) دینار دەدرێتە هاووڵاتیان.■

لەسلێمانی پرۆژەی طفل الانابیب دەکرێتەوە

د.محەمەد خۆشناو وەزیری تەندروستی رایگەیاند: لەناوەڕاستی مانگی داهاتوودا لەنهۆمی چوارەمی نەخۆشخانەی منالبووندا لەسلێمانی، پرۆژەی "طفل الانابیب" دەکەینەوە کە تایبەتە بەو ژنانەی بەهۆی بوونی کەموکورییەکەوە لەخۆیاندا منالیان نابێ،و ئاشکراشیکرد: لەرێی دەستبەکاربوونی ئەم پرۆژەیەوە ئەو کێشەیە چارەسەردەکرێ کە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە بڕی ملیۆنێکو نیو دۆلاری بۆ تەرخانکراوە. ناوبراو ئاشکراشیکرد: پرۆژەکە بەهاوکاری کۆمپانیای "سیمنس" جێبەجێدەکرێ کە لەناوەڕاستی مانگی داهاتوودا بایی ملیۆنێک دۆلار ئامێری پزیشکی تایبەت بەو نەخۆشییە دەگەیەننە شاری سلێمانی،و بەر لە مانگێکیش هەمان کۆمپانیا (٣) پزیشکی ژن، کە پسپۆڕی نەخۆشی ژنان بوون، رەوانەی "عەممان"ی پایتەخت ئوردن کرد بۆ شارەزابوون لەبەکارهێنانی ئەو نەخۆشییە.■

چەند حزبێک شکات لە ئیدارەی پارێزگای کەرکوک دەکەن

شێرکۆ ساڵەیی:

عەلی مەهدی جێگری سەرۆکی حزبی تورکمان ئیلیو ئەندامی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوک بە "چاودێر"ی راگەیاند: لەسەردانەکەی رۆژی (١٥)ی ئەم مانگەی عادل اللامیدا بۆ شاری کەرکوک، بەهاوبەشی لەگەڵ "جبهه تجمع العربی، مجلس العشائر محافظه کرکوک، منضمة بدر،و چەند ئەندامێکی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوک سکاڵامان لەدژی ئیدارەی پارێزگای کەرکوک تۆمارکرد بەرانبەر بە ئەنجامدانی ساختەکاری لەهەڵبژاردنەکان،و هاوکارینەکردنی دەزگا ئیدارییەکانی شارەکە،و لەبەرانبەریشدا عادل اللامی بەڵێنیدا لەرووی یاساییەوە بەدواداچوونی بۆ بکات.

سەبارەت بەو سکاڵایە، پەیوەندیمانکرد بە عەبدولرەحمان مستەفا پارێزگاری کەرکوکو لەلێدوانێکیدا بۆ "چاودێر" وتی: ئەو شکاتو تۆمەت هەڵبەستنانە درۆی باطڵنو ئێمە هیچ دەستێوەردانێکمان نەکردووە، بەڵکو ئەوپەڕی ئاسانکاریمان کردووە بۆ سەرخستنی هەڵبژاردنو هاوکاری کۆمیسیۆنی هەڵبژاردنەکانیشمان کردووە لەکەرکوکو چ داواکارییەکیان هەبووبێ هەوڵی جێبەجێکردنمان داوە، بۆیە لەزۆر هەڵبژاردندا گوێمان لەو قسەو قسەڵۆکانە دەبێت.■

کۆسرەت رەسوڵ عەلی:

ئەگەر سوننەو شیعە پێکەوە گەلەکۆمەکیان کرد لەدژمان، ئەوە پاڵمان پێوە دەنێت خۆمان جیابکەینەوە

سازکردنی مەم بورهان قانع و داهێن هاشم

بۆ قسەکردن لەسەر هەڵبژاردن و هەندێک لەو تەوەرانەی کەپەیوەندیدارن بەهەڵبژاردن و واقیعی ئەمڕۆی دۆزی سیاسی کورد لەداهاتوودا لەناو عێراق ئەم چاوپێکەوتنەمان لەگەڵ بەڕێز (کۆسرەت رەسوڵ عەلی) لێپرسراوی دەستەی کارگێری مەکتەبی سیاسی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، و سەرۆکی لیژنەی باڵای هەڵبژاردنەکانی لیستی هاوپەیمانی کوردستان ئەنجامدا.

چاودێر: سەرەتا، سوپاس بۆ ئەم هەلە بۆ ئێمەتان رەخساند، یەکەمین پرسیار لەوەوە دەست پێدەکەین، هەڵبژاردنەکان و کێشەی کورد، ئەکرێ ئەوەمان بۆ گرێ بدەیتەوە تا چەندە هەڵبژاردنەکان کلیلێکن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی کورد لەداهاتووی عێراقدا؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: زۆر سوپاس، بەخێربێن.. دیارە هەڵبژاردن لەعێراقدا حاڵەتێکی نوێیە، چونکە لەسەردەمی رژێمی بەعس (خۆتان دەزانن) رژێمێکی دیکتاتۆری عەسکەری کەبەئاگرو ئاسن حوکمی عێراقی دەکرد، ئەوەبوو پاش نەمانی رژێمی بەعس ئەوە بۆ سێ جار ئەچێ هەڵبژاردن دەکرێ، جارێک بۆ ئەنجومەنی پارێزگاکان، جارێک بۆ پارلەمانی ئینتیقالی، ئەمجارەش بۆ حکومەتی هەمیشەیی و پارلەمانی هەمیشەیی عێراق. پێموایە کورد دەتوانێ سوودی زۆر لەدیموکراتیەت وەرگرێ، پێموایە لەبەر نەبوونی دیموکراتیەت ئێمە زوڵممان لێکراوە و چەوساوینەتەوە. کێشەی کورد تەنها بەشێوەیەکی دیموکراسی چارەسەردەکرێت، ئەگەر لەعێراقدا دیموکراسی جێگیربێت، ئەوا کێشەی کورد بەتەواوی چارەسەردەکرێ، بەڵام ئەگەر دیموکراسی نەبێت مومکینە لەژێر هێز لەژێر دیفاعکردنی خەڵکی کوردستان دان بنێن بەهەندێک لەمافەکانمان ، بەڵام لەدوایدا پەشیمان دەبنەوە. کاتێک بەهێزبوون و دەسەڵاتیان هەبوو، بەڵام ئەگەر دیموکراتیەت لەعیراق پیادەکراو، ناوچەکەی گرتەوە ئەوا دەوڵەتەکانی تریش کەکوردستانیان بەسەردا دابەشکراوە، پێموایە چارەسەری کێشەی کورد دەکرێت و کوردیش مافی خۆی وەردەگرێت وەکو هەموو گەلانی تر.

هەرگیز قبوڵی ناکەین، یان سەرەک کۆمار یان سەرەک وەزیران لەکورد نەبێت، چونکە ئێمە نەتەوەی دووەمین. لیستی دووەمیشین و هاوبەشین لەعێراقدا، لەبەرئەوە یان سەرۆک کۆمار یان سەرەک وەزیران ئەگەر ئەمە نەبێت ئێمە لەو حکومەتە بەشداری ناکەین و هیچ ئیلتیزامێکیشمان نامێنێت بەو حکومەتەوە

چاودێر: تاچەند گەشبینی دیموکراسی لەعێراقدا پیادەبکرێت؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: پێموایە دەستی پێکردووە، بەڵام دیارە ئەو دیموکراتیەتەی ئێمە دەمانەوێت لەعێراقدا کەزۆر پەلەمانەو دەمانەوێت زوو جێگیر بێت و زوو جێبەجێ بکرێت، مومکینە هەندێ مەشاکلی هەبێت، بۆ نمونە مەشاکلی دەوڵەتەکانی دەوروبەر هیچیان بڕوایان بەدیموکراسی نییە، کێشەی

پاشماوەکانی رژێمی پێشووکە بڕوایان بەدیموکراسی نییەو دەیانەوێ کێشە بۆ ئەو ئەزموونە تازەیەی کەهاتۆتە پێشەوە، هەندێ خەڵک هەیە بەرژەوەندییان لەسەر بوونی دیموکراسی نییە، ئەوانە هەمووکێشە بۆ پرۆسەی دیموکراسی دروست دەکەن، بەڵام پێموایە بەردەوام دەبێت و گەشبینم دیموکراتیەت تازە دەستی پێکردووەو وەکو گەردەلولێک هەموو شوێنەکان دەگرێتەوە.

چاودێر: لەچەند رۆژی رابردوودا هەڵبژاردنی پارلەمانی عێراق کرا، تاچەندە پێتوایە لەنێو ئەم هەڵبژاردنەداکورد لەئەنجامە بەراییەکان، هەروەک چۆن هەندێک ئەنجام راگەیاندراوە، سەرکردایەتی کورد لەو ئەنجامە رازییە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: پێموایە، ئەمجارە خەڵکی کوردستان لەهەموو شوێنێک بەشدارییەکی تەواویان کرد لەو هەڵبژاردنەداو لەرێگەی رۆژنامەکەی ئێوەشەوە سوپاسیان دەکەم. سوپاسی هەمووتەشکیلاتی ناولایەنەسیاسیەکانی هاوپەیمانی کوردستان دەکەم، سوپاسی هەمووکورد ئەکەم لەهەر شوێنێکی دنیا هەن کەبەراستی زۆر بەباشی بەپیر بانگەوازو پەیامی هاوپەیمانی کوردستانەوە هاتن و بەشدارییان کرد لەهەڵبژاردنی ١٢/١٥ کە ئەنجام درا بۆ ئەنجومەنی نیشتمانی عێراقی و من پێموایە ئێمە زۆر رازین لەوە، چونکە لە کوردستان بەراستی دیموکراسیەتی تەواو هەبووو خەڵک ئازادی تەواوی هەبوو، بەتایبەتی (١٠) لیست هەبوو لەو لیستانەی لەکوردستان مونافەسەیان دەکرد لەسەر هەڵبژاردن، بەتایبەتی لیستی یەکگرتووی ئیسلامی کەیەکێک بوو لەلیستەکان و تەواوی ئازادییان هەبوو، هەمووکەشوهەوایەکی ئازاد بەڵکو لەناوچەی سنوری دەسەڵاتی ئیدارەی سلێمانی هاوپەیمانی کوردستان هەندێک غەدری لێکرا، سی چل هەزار کەس دەنگی نەدا، لەبەرئەوەی وتیان ناوتان نەهاتۆتەوە ئەو سی چل هەزار کەسە نزیکەی کورسییەک بوو بۆ هاوپەیمانی کوردستان، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا من پێموایە ئەنجامێکی باشی هەبوو، ئەو ئەزموونە ئەزمونێکی نوێیەو زۆر زۆر کارێکی باش بوو، من پیرۆزبایی لەخەڵکی عێراق و لەخەڵکی کوردستان دەکەم بەگشتی.

چاودێر: باس لەوە دەکرێ کەوا لەهەڵبژاردنەکاندا لەموسڵ دەیان هەزار کورد لەدەنگدان بێبەش بوون، لە حەوت هەزار خەڵکی ئاوارەوە بیگرە تاوەکو چەندین هەزار خەڵکی تری دەنگدەر.. لەمبارەیەوە هەڵوێستی هاوپەیمانی کوردستان چۆنە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: لەهەر کارێکی دیموکراسی یان هەر کارێکی هەڵبژاردن هەندێک کێشە دەبێت، راستە مومکینە لەموسڵ لەناوچەی جانب الایمن نەیان هێشتووە کوردەکان دەنگ بدەن تەنانەت نەیانهێشتووە نوێنەری هاوپەیمانی کوردستانی لەسەر سندوقەکانی هەڵبژاردن بێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا من پێموایە کارێکی سەرکەوتوو بووەو کارێکی باش بووە. خۆشتان دەزانن لەزروفی وەک ئێستای عێراقدا ئەو کێشانەی هەر لێدەکەوێتەوە، خۆ ئێستا عێراق مەبەستم حکومەتی ئینتیقالی عێراقی زۆر موسەیتەر نییە بەسەر هەموو عێراق، لەزۆر جێ ئێستا تیرۆریستەکان موسەیتەرن، لەزۆر جێ کێشە هەیە لەزۆر جێ بارودۆخی ئەمنی خراپە.. دیارە موسڵیش یەکێکە لەو شارانەی کەبارودۆخی ئەمنی خراپە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کە لەموسڵدا هەیە، پێموایە ئەو ئەنجامە ئەنجامێکی باشە.

چاودێر: یەکگرتووی ئیسلامی بانگەشەی ئەوە دەکات کەچوار کورسی مسۆگەرکردووە و ئەگەری ئەوە هەیە پێنج کورسی بێنێ، لەمبارەیەوە ئێوە چۆن دەیبینن و تاچەندە لەداهاتوودا سازش لەگەڵ یەکگرتوودا دەکەن یان ئەگەر داوایەکی یەکگرتوو هەبێ بۆ بەدەستهێنانی پۆستێکی وەزاری لەحکومەتی عێراقی، ئێوە هەڵوێستان چۆن دەبێ؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: تائێستا ئەنجامەکان دەرنەچوون بەرەسمی لەلایەن کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەوە، هەر ئەو ئەنجامانەش کەدەرچووە هەر قەوارەیەک لەخۆیەوە حسابی دەکات هەتا ئەنجامەکانیش دەرنەچێ ئێمە ناتوانین هیچ بڵێین چەند کورسییان هێناوەو چەندیان نەهێناوە، بەڵام دەتوانین بڵێین پرۆسەیەکی دیموکراسی پاک وخاوێن و بەبێ کێشەو بەبێ ئەوەی کەفشار لەسەر هیچ لایەنێک هەبووبێ، بەبێ ئەوەی حساب بکرێ کەلێرە هاوپەیمانی کوردستان دەسەڵاتەو یا ئەوانیش موعارەزەن، یان ئەوانیش لەدەسەڵات بەشدارن لەهەولێر. لێرە هەموو ئیمتیازاتێک لەحکومەتی هەرێمی کوردستان وەردەگرن و هەموو ئەو خەڵکانەی لایەنە سیاسیەکانی تر ئەو کەشوهەوایەی بۆیان دەستەبەرکراوە، بۆ ئەوانیش هەیە. ئەوان خۆشیان ئێستا پۆستیان هەیە لەئیدارەی هەولێر، لەبەغداش وەزیرێکیان بۆ داواکراوە لەلایەن هاوپەیمانی کوردستانەوە، مامۆستا عەلی کەئەندامی مەکتەبی سیاسیانە، تەرشیح کرا بۆ وەزیری مافی مرۆڤ، ئەوان پۆستیان هەیەو پێمان خۆشە پۆستیش وەربگرن، چونکە ئەوان کوردن، واتە ئەگەر پێنج کورسی بێنن چوار کورسی بێنن، دوو وەزیر یان هەرچەند وەرگرن، ئەوا هێزی کورد زیاد دەکات لەحکومەتی مەرکەزی.

چاودێر: گرنگترین ئەو لیستانە کامانەن کەچاوەروان دەکرێت لیستی هاوپەیمانی کوردستان بەشدار بێت لەگەڵیان، بۆ پێکهێنانی حکومەتی داهاتووی عێراق؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: خۆی ئەو لیستانە کەئێستا لیستی سەرەکین یاخود خەڵک دەنگی پێداون، ئەو حسابانەی کراوە لەبنکەکانی دەنگدان کەدەنگیان هێنابێ، ئێستا لیستی ئیئتلافی شیعەیە کەیەکەم دەنگ دێنن، من کاتی خۆشی باسم کرد، دووەمیش لیستی هاوپەیمانی کوردستانی و سێیەم لیستی (جەبهەی تەوافوق)ە، چوارەم لیستی العراقیە کەدکتۆر ئەیاد عەللاوییە، پێنجەمین جەبهەی حیواری ساڵح موتڵەگ. ئەوانە لیستی سەرەکین و دەنگ دێنن، ئینجا ئێمە کاتی خۆشی هاوپەیمانێتیمان هەبوو لەگەڵ ئەو لیستانە بەتایبەتی لەگەڵ ئیئتلافی شیعی و جەبهەی عێراقیە کەهەردولامان موعارەزەبووین پێکەوە لەگەڵ موئتەمەری وەتەنی لەگەڵ ئەو لایەنانە هەموویان، بۆ پێموایە ئەمجارەش هەر هاوپەیمانی دەکرێت لەگەڵ هەموو لیستەکان بەتایبەتی لیستە سەرەکیەکان.

چاودێر: پێتوانییە لیستی هاوپەیمانی ئەزمونێکی تاڵی هەیە لەگەڵ لیستی ئیئتلافی شیعەدا لەکاتێکدا کەجەعفەری کەبوو بەسەرۆک وەزیر زۆر لەداخوازییەکانی کوردی جێبەجێ نەکرد؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: بەرای من خۆی شەخس گرنگە لەمەوقیعی مەسئولیەت. ئایا چەند مرونەتی هەیە، چەند ئیستیجابەی هەیە، ئێستا ئەمە جیاوازی هەیە لەگەڵ جاری پێشوو، چونکە جاری پێشوو ئیتیفاقی دووقۆڵیمان دەکر یان ئیتیفاقی دوو لیستمان دەکرد یان ئیتیفاقی چەند لیستێکمان دەکرد، بەڵام ئێستا دەستوری هەمیشەیی هەیە لەو دەستورەدا هەموو ماددەکان جێگیر بوون، هەر حکومەتێک کەتەرشیح دەبێت ئەو حکومەتە پابەندە کەلەسەر ئەو دەستورە بڕوات و جێبەجێی بکات. لیستی هاوپەیمانی کوردستانیش لەئەنجومەنی نیشتمانی عێراق دەبێت لیستێکی یەکگرتوو بێت و بەهێز بێت کە زۆر وەکو باسمان کرد لەبانگەشەی هەڵبژاردندا کەزیاتر لە (٥٠) ماددەی ئەو دەستورە رەبت کراوە بەیاساوە. ئەو یاسایانە وابێت کەلەبەرژەوەندی ئەو مادانەی کەلەدەستوری چەسپاوە کەمافەکانی کوردستانی تێدایە جێگیربێت، کەمەسەلەی کەرکوک و مەسەلەی سنوری هەرێمی کوردستانە، مەسەلەی سامانی نیشتمانییە، مەسەلەی میزانیەیە، مەسەلەی زمانی کوردییە، مەسەلەی پێشمەرگەیە.. ئەوانە هەمووی لەدەستوور جێگیر کراون. ئێمە هیواداریین ئەو کوتلە پەرلەمانیەی لیستی هاوپەیمانی کوردستانی لەپەرلەمانی عێراقدا دەوری خۆی ببینێت و دیفاع لەو دەستورە بکات کەدەستور جێبەجێ بکرێت.

چاودێر: ئێوە ئامادەن هاوپەیمانێتی بکەن لەحکومەتی داهاتووی عێراقدا ئەگەر جەعفەری سەرەک وەزیر بێت؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: دیارە لەگەڵ هەر لیستێک هاوپەیمانێتی بکەین و حکومەتی موشتەرەکمان هەبێت، ئەوە لەگەڵیان دادەنیشین و ئیتیفاق دەکەین لەسەر چەند مەبادئێک، ئینجا مەبادیئەکان گرنگە ئەوەندە شەخس گرنگ نییە.

چاودێر: گرنگترین ئەو مەبادیئانە چین؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: مەبادئەکان وەک وتم: دەستور جیبەجێ بکرێت و بەتایبەتی مەسەلەی کەرکوک مەسەلەیەکی گرنگە بەنیسبەت مادەی ٥٨ لەیاسای ئیدارەی دەوڵەت کەئێستا چۆتە دەستوری هەمیشەییەوە کە تاوەکو ٢٠٠٧/١/١٢ دەبێ مەسەلەی کەرکوک یەکلاییبکرێتەوە.

چاودێر: بەگوێرەی هەندێک لەئاژانسەکانی هەواڵ.. چەند سەرکردەیەکی شیعە رایانگەیاندووە پێشتر لەپێکهێنانی حکومەتدا لیستی هاوپەیمانی داخوازی زۆر گەورەی هەبووە. بۆیە ئەگەر لەحکومەتی نوێی داهاتووی عێراقدا داخوازییەکانی کورد بەهەمان شێوە بێت، ئەوا لەگەڵ سوننەدا هاوپەیمانی دەکەن و حکومەتی داهاتووی عێراق پێکدەهێنن. جەنابتان ئەو لێدوانانە چۆن لێک دەدەنەوە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: خۆی هەرکەسە قسە دەکات ئەوە بە کەیفی خۆیەتی، بەڵام ئەو رایە رەسمییە کەلەگەڵ ئێمەدا دادەنیشێت و ئیتیفاقی لەسەر دەکەین. مومکینە خەڵکی لای ئێمەش هەبێ دەڵێ ئێمە بۆ لەگەڵ عەرەب هاوپەیمانی بکەین، یا ئێستا کەخۆمان کوردستان مقەوەماتی دەوڵەتمان هەیەو بائیعلانی دەوڵەتی کوردستان بکەین و بۆ خۆمان سەربەخۆیمان هەبێت چی ئیشمان بەحکومەتی مەرکەزییە، خەڵکیش هەیە لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان واقسە دەکات، بەڵام رای رەسمی لیستی ئیئتلافی شیعی وا نییە ئەگەر وابێ ئێمەش ئەوکاتە بڕیاری لێ دەدەین کەبرا عەرەبەکانمان ئەگەر گەلەکۆمەکیان کرد سوننەو شیعە لەگەڵ یەکتری لەدژی کورد ئەو پاڵمان پێوە دەنێت ئێمە خۆمان جیا بکەینەوە.

چاودێر: پێتان وایە لەداهاتووی عێراقدا کورد پەراوێزبخرێت؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: پێموایە کورد هەتا بەیەکگرتوویی بمێنێتەوە، کورد ئێستا لەهەموو لایەنەکانی تر بەهێزترە. یەکێتی ریزەکانی خەڵکی کوردستان زامنی ئەوەن کەکورد پەراوێزنەخرێت.

چاودێر: تاچ رادەیەک کورد، یان لیستی هاوپەیمانی کوردستان چانسی ئەوەی دەبێت لەعێراقی داهاتوودا پۆستی سەرەک کۆماری بەدەستەوە بمێنێتەوە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: هەرگیز قبوڵی ناکەین، یان سەرەک کۆمار یان سەرەک وەزیران لەکورد نەبێت، چونکە ئێمە نەتەوەی دووەمین لیستی دووەمیشین و هاوبەشین لەعێراقدا، لەبەرئەوە یان سەرۆک کۆماریان سەرەک وەزیران ئەگەر ئەمە نەبێت ئێمە لەو حکومەتە بەشداری ناکەین و هیچ ئیلتیزامێکیشمان نامێنێت بەوحکومەتەوە.

چاودێر: تاچەندپێت وایە داخوازیەکانی بەرێز مام جەلال لەعێراقی داهاتوودا دێتە دی کەرایگەیاندبوو: سەرۆک کۆماری قبوڵ ناکەم ئەگەر دەسەڵاتەکانم فراوان نەکرێت.. هەڵوێستی هاوپەیمانی کوردستان لەمبارەیەوە چۆنە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: خۆی شەخسی مام جەلال لەلایەن هەموو لیستەکانەوە مەقبولەو ئەو ساڵەش کەسەرۆک کۆماربوو ئیسپاتی کرد کەکەسێکە شایستەی ئەو شوێنەیەو هەموویان ئێستاش.. ئەوەتا لەناوەندەکانی راگەیاندن و ئەنتەرنێتدا بڵاوکراوەتەوە کەباسی ئەوە دەکەن دەڵێن مام جەلال هەموو لایەک پێی رازییە، وەک سەرۆکی عێراق و پێموایە مام جەلال ئەو شوێنە دەوڵەمەند دەکات کەدەبێتە سەرۆک کۆمار. لەدەستوری هەمیشەیش دەسەڵاتەکانی سەرۆک کۆمار دیاریکراوە، بەڵام ئەگەر بڵێی لەنێوان لیستی هاوپەیمانی کوردستان و لیستی ئیئتلافی شیعی یان لەگەڵ لیستی عێراقییەو لیستی تەوافوق رێک دەکەون کە ماوەیەک مام جەلال سەرۆک کۆمار بێت، سیغەیەک بدۆزنەوە لەنێوان ئالیەتی ئیشکردن لەنێوان حکومەت و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆک کۆمار، یان سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی.. لەبەرئەوەی کەزروفی عێراق زروفێکی تایبەتە کەبارودۆخی عێراق جیاوازی هەیە لەگەڵ شوێنەکانی تر، بۆ نمونە ئێستا کەلەتورکیاو لەزۆر وڵاتانیتر کە سەرۆک کۆماری لەوێ شتێکی پرۆتۆکۆڵی و رەمزییە، نەک شتێکی فیعلی، چونکە سیستمی حوکم لەوێ پەرلەمانییە، لێرە سیستمی حوکم پارلەمانییە، بەڵام بارودۆخی عێراق تایبەتمەندە، دەکرێت میکانیزمێک بدۆزینەوە کەسەرۆک کۆمار سەلاحیەتی زیاتری هەبێت لەوەی کەئێستا لەدەستوردا هاتووە.

چاودێر: لەمبارەیەوە هاوپەیمانی کوردستان هیچ پرۆژەیەکی هەیە؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: هەتاوەکو ئێستا وەکو باسم کرد ئەو مەوزوعە دیراسەنەکراوە واتە چی بکەین، چینەکەین، بەڵام جەنابی مام جەلال خۆشی بەئیئتلافی راگەیاندووە و باسیشی کردووە لەگەڵیان وتی: من حەز دەکەم کەتەکلیفم لێ دەکەن کەمن سەرۆک کۆماری عێراق بم دەبێ هەندێک سەلاحیاتی سەرۆک کۆماری دەستنیشان بکرێ و سەلاحیاتی زیادبکرێت، بۆ ئەوەی زیاتر خزمەت بکەم.

چاودێر: با پرسیارێکی گریمانەیی لەجەنابت بکەین.. گریمان لەحکومەتی داهاتووی عێراقدا کورد پەراوێزکرا، ئایا جیابوونەوەی کوردستان دەبێتە ئەمرێکی حەتمی؟

جەنابی مام جەلال خۆشی بەئیئتلافی راگەیاندووە: کە تەکلیفم لێ دەکەن سەرۆک کۆماری عێراق بم، دەبێ هەندێک سەلاحیاتی سەرۆک کۆماری دەستنیشان بکرێ و سەلاحیاتی زیادبکرێت، بۆ ئەوەی زیاتر خزمەت بکەم

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: بەرای من کورد پەراوێز ناکرێت، وەکو وەڵامیشم دایەوە لەوەو پێش ئەگەر پەراوێزخراین ئەوا ئەو وەختە بریاری لێدەدەین (لكل حادث حديث).

چاودێر: سوپاسی بەڕێزتان دەکەین.. ئەگەر شتێکی تر مابێ لەمبارەیەوە باسی بکەن؟

کۆسرەت رەسوڵ عەلی: هەربژین، سوپاستان دەکەم.■

پواز

کۆمیسیۆنی باڵای سلێمانی ماندو بوون، بەڵام..

خەڵکی کوردستان ئەمجارەش بەجۆش و خرۆشێکی جوانەوە روویان کردە سندوقەکانی دەنگدان، ئەمەش سەلمێنەری ئەو راستییەیە کەهاوڵاتی کورد بەوشیارییەوە مامەڵە لەگەڵ مەسەلە سیاسی و چارەنوسسازەکاندا دەکات.

پێمواپە هێشتا کورد لەبەردەم ئەگەرو هێڵە مەترسیدارەکاندا، جگەلە تەبایی و هاوهەڵوێستی خۆی، هیچ کارتێکی فشاری بەهێزتری نییە، هەربۆیە لەکاتە ناسکەکاندا خەڵکی کورد ناکۆکی و کێشە ناوخۆییەکانی وەلاوە دەنێ، کەبەداخەوە تائێستاش زۆر لەرۆشنبیران ئەم حاڵەتەی تاکی کورد، بەسۆز ویست (عاطفی) راڤە دەکەن، واتە تاکێک کەلەژێر کاریگەری سۆزدا بیر دەکاتەوە بڕیار دەدات، نەک درکی سیاسی و...، هەرچۆنێک بێت ئەوەی لەم ستونەدا جێگەی رەخنە لێگرتنە، ئەو بێ هەڵوێستییەی کۆمیسیۆنی باڵای سلێمانییە لەبەردەم نەهاتنەوەی ناوی چەندین هەزار کەس، کە بووە هۆی ئەوەی خەڵکێکی زۆر لەمافی دەنگدان بێبەش بن، بێگومان ئەمەش زەرەرێک بوو بەسەر پشکی کورددا شکایەوە، هەرچەندە نابێت هەوڵ و ماندووبوونی زۆری کۆمیسیۆنی باڵا لەبیر بکەین، بەڵام دەکرا کۆمیسیۆنی باڵا رێگەچارەی بۆ ئەو کێشەیە بدۆزیایەتەوە، بەمەرجێک کەمێک ئازایی وەبەر خۆی بنایە، هەروەکو لەبەسرە بەدانانی (لیستی زیادە) چارەسەری کێشەکەیان کرد، پێشمواپە شتێکی نایاسایی نییە، کەکەسێک ناسنامەی رەسمی عێراقی هەبێت و تەمەنیشی گونجاو بێت بۆ دەنگدان، دەنگی بدایە، بەڵام بەداخەوە کۆمیسیۆنی باڵا لەسلێمانی ئەو جورئەتەی نەکرد، بەمەش خەڵکێکی زۆر لەمافی دەنگدان بێبەش بوون و خەسارەکەشی تەنها بەر خەڵکی کورد خۆی کەوت و هیچ پاساوێکیش بۆ بێبەش کردنی خەڵک لەدەنگدان یاسایی و مەقبول نییە و ئەمەش خاڵێکی تر بوو بەسەر نوێنەرە سیاسی و یاساییەکانی کورددا تێپەڕی.■

نەبەز محەمەد

لەهەولێر
لیستی هاوپەیمانی زیاتر لە ٧٧٠ هەزار دەنگ بەدەست دەهێنێ

پ.هەولێر:

بەگوێرەی ئەنجامە سەرەتاییەکانی پارێزگای هەولێر، لیستی هاوپەیمانی کوردستان (٧٧١٧٨٢) دەنگی بەدەستهێناوە، و لیستی یەکگرتوویش (٣٠٤٦٣) دەنگ.

هەر لەو پرۆسەیەدا لەسنوری پارێزگای هەولێر کە (٨٤١٥٧٣) دەنگدەر بەشداریانکردووە، (١٢٤٨) دەنگ پوچەڵکراونەتەوە، و (٩٢٥١) دەنگیش بە سپێتی فۆرمی دەنگدانەکەیان پڕکردووەتەوە، و لیستی سێیەمیش (حوار الوطني)یە کە تەنها (٢٧٨٧) دەنگی بەدەستهێناوە.■

بەڕێوەبەری کۆمیسۆنی هەڵبژاردنەکان لەسلێمانی:
ئەگەر سلێمانی بچێتە لیستی رەشی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە ئەوا بۆ رەفتاری هەندێ لێپرسراو دەگەڕێتەوە

هۆگر-چاودێر:

لەتیف شێخ مستەفا بەڕێوەبەری کۆمیسیۆنی سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەسلێمانی بە "چاودێر"ی راگەیاند: دوێنێ سەرجەمی دەنگە ئیدخالکراوەکانی هەڵبژاردنەکەی (١٥)ی ئەم مانگە گەیاندرانە کۆمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەبەغدا، و ئاشکراشیکرد: بەرەسمی هەندێ خروقات تۆمارکراون، بەڵام نەژمێردراون و روونیشیکردەوە: دوای تاوتوێکردن، لەلایەن کۆمیسیۆنی باڵاوە وەڵامی سکاڵاکان دەدرێتەوە.

دەربارەی ئەو پرسیارەشمان کە ژمارەی دەنگەرانی سنوری پارێزگای سلێمانی و هەروا رێژەی بەدەستهاتووی لیستەی جیاجیاکان لەسنوری پارێزگای سلێمانیدا چەندە، بەڕێوەبەری کۆمیسیۆنی سلێمانی هیچ روونکردنەوەیەکی نەداو رایگەیاند: درکاندنی هەر زانیاریەک لەو بارەیەوە خیانەتکردنە لەپیشەکەم، بەڵام پێشبینیکرد: لەسلێمانی پرۆسەکە بەبەراورد بەپارێزگاکانی تری عیراق بەباشترین شێوە بەڕێوەچووبێ، هەروەک چۆن رای زۆر لەپشکێنەران و چاودێرانیش بەوجۆرەیە.

شێخ لەتیف ئاماژە بەوەش کرد: هەندێک وەزیرو بەڕێوەبەری فەرمانگەکانی شاری سلێمانی لەکاتی هەڵمەتی هەڵبژاردنەکاندا لافیتەیان بە فەرمانگەکانیانەوە هەڵواسیووەو پروپاگندەیان بۆ لیستەکانیان کردووە، بۆیە ئەگەر پارێزگای سلێمانی بچێتە لیستی رەشی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە، ئەوا بۆ رەفتاری ئەو لێپرسراوانە دەگەڕێتەوە.■

عەبدوڵڵا دلێر بەڕێوەبەری ئاوارەکان لەوەزارەتی مافی مرۆڤ
لەدوای پرۆسەی ئازادی عێراق نزیکەی (٥٠٠٠) خێزانی کورد لەشارەکانی حەویجە، بێجی، سامەڕا، دوز، رومادی، دەرکراون

چاوپێکەوتنی / وریا ئەحمەد

چاودێر: بەڕێزت وەک بەڕێوەبەری گشتی بەشی ئاوارەکان لەوەزارەتی مافی مرۆڤ ئیشوکارەکانتان چۆن دەبیننەوە، ئەو ئاستەنگانە چین کەدێتە رێتان؟

عەبدوڵڵا دلێر: خۆتان ئەزانن رژێمی بەعس زۆر تاوانی گەورەی کردووە بەرامبەر بەمیللەتەکەمان، یەکێک لەتاوانە هەرە گەورەکانی پاکتاوی نەژادی بوە لەکەرکوک و ئەو ناوچە گوندنشینانەی کەزۆربەی دانیشتوانی کوردبون.

لەئەنجامی ئەو سیاسەتەی کەماوەی زیاتر لەچل ساڵی رابردو حکومەتە یەک لەدوای یەکەکانی دەسەڵات داران لەبەغدا پەیڕەویان کردوە دەرهەق بەکورد، دیارە لەسنوری ئەو ناوچانەی کەوتم زۆربەی دانیشتوانەکانی کوردن، سنوری پارێزگاکانی کەرکوک، موصڵ، دیالە، تکریت، لەئەنجامی ئەوە زیاتر لەدوانزە مەرکەزی قەزاو سی و یەک (٣١) مەرکەزی ناحیە (١٨٠٠) تا (١٩٠٠) گوندی پەیوەست بەو قەزاو ناحیانە یان تەرحیل کردووە و خەڵکەکەشی ئاوارەو دەربەدەری شارەکانی کوردستان و خواری عێراق کردووە. لەجیاتی ئەوانیش عەرەب لەناوەڕاست و خواری عێراق هێناوە و لەجێی ئەوان دا نیشتەجێی کردون.

لەساڵی (١٩٨٠) وە تا ساڵی (٢٠٠٢) زیاتر لە (٣٦٩١٢) خێزانی عەرەبی لەخواروو ناوەڕاستی عێراق هێناوە و لەکەرکوک نیشتەجێی کردون، زۆربەی زۆری خانوی ئەو کودرانەی کەتەرحیلی کردون لەسەر ئەوان تاپۆی کردون، بێجگە لەعەرزە زراعیەکانی کەئەوەی پەیوەندی بەلادێکانەوە هەبووە ئەوانیشی تەوزیع کردووە بەسەر ماڵە عەرەبەکان دا، هەر لەئەنجامی ئەو سیاسەتەیان ژمارەیەکی زۆر لەخێزانەکوردەکان وەکو وتم دەربەدەرو تەرحیل کراون. بەپێی ئەو ئامارەی لای ئێمەیە نزیکەی (٢٢٦٦٦) خێزان لەسنوری ئیدارەی سلێمانی گرساونەتەوە، لەسنوری ئیدارەی هەولێریش ئەگەر ژمارەکە زیاتر نەبێت کەمتر نییە.

ئێمە کۆمەڵێ پێشنیارمان بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کرد بۆ هاندانی گەڕانەوەی ئاوارەکان، حکومەتی هەرێم پێشنیارەکانی ئێمەی پەسەند کرد، یەکێ لەپێشنیارەکان ئەوە بوو کەداوای ئەوەمان کرد ئەو خانوانەی کەئێمە پێشتر وەکو وەزارەت دابومانە ئاوارەکان.

ئاوارەکان بیفرۆشن و بەپارەی ئەو خانوانە بچنەوە ناو شاری کەرکوک و بتوانن خانویەکی پێ بکڕن. لەسنوری ئیدارەی سلێمانی (٤٨٥١) خێزان خانوی وەرگرتوو.

پێشنیارێکی ترمان ئەوەبوو، ئەو ئاوارانەی لەناو بینا حکومیەکاندان لەسلێمانی و چەمچەماڵ کەلارو رانیە.. مەبلەغێ پارە تەرخان بکرێت بۆئەوەی یارمەتی ئەو ئاوارانەی پێ بدەین تا ئەو شوێنانە چۆڵ بکەن و بگەڕێنەوە بۆ کەرکوک بۆ هەر خێزانێکیش کە لەو بینا حکومیانەدا بون (٣) ملیۆن دینارمان ئەدا پێیان تا بگەڕێنەوە، وە بەهەموو ئەو خێزانانەی گەڕاونەتەوە خێمەیەک و بەشە کەلوپەلێکی ناو ماڵمان داوە پێیان.

چاودێر: هەندێ لەو هاوڵاتیانە فەرمانبەرن لەدائیرە حکومیەکانی ئێرەدا، ماڵەکەشی بردۆتەوە بۆ کەرکوک بەڵام کێشەی نەقڵی هەیە..

عەبدوڵڵا دلێر: بەدڵنیاییەوە یەکێک لەکێشە هەرە گەورەکان مەسەلەی نەقڵ کردنی ئەو فەرمانبەرانەیە بۆ سەر زێدی خۆیان. کەئەوانە لەسەر میلاکی حکومەتی هەرێم دامەزراون ئێمە هەوڵی زۆرمان دا لەگەڵ حکومەتی عێراقدا، بەتایبەتی لەگەڵ وەزارەتی هیجرەی عێراقی، بەداخەوە ئێستاشی لەگەڵ دابێ فەرمانبەری عەرەب لەسنوری کەرکوک و ئەو ناوچانەدا دائەمەزرێنن و ئامادە نین یەک فەرمانبەری کوردی میلاکی حکومەتی هەرێم بگوازنەوە کەرکوک، کەخۆی خەڵکی کەرکوکەو ماڵەکەشی بردۆتەوە کەرکوک. بەڵام حکومەتی هەرێم دیارە کار ئاسانی باشی کردووە کەئێستا ئەو فەرمانبەرانەی کە خەڵکی کەرکوکن لەدامودەزگاکانی حکومەتدا بۆیان هەیە دەوام نەکەن و مەعاش وەرگرن.

چاودێر: تائێستا سیاسەتی تەعریب بەردەوامی هەیە لەلایەن دەسەڵاتی بەغداوە کەکورد خۆیشی لەو دەسەڵاتەدایە، هەربۆنمونە ئەوەی کەخۆت وتت، عەرەب تەعین دەکەن، عەرەب لەخوارەوە دەهێنن، و رێگری زۆریش دەکەن لەو کوردانەی گەڕاونەتەوە بۆ کەرکوک لەباتی قەرەبووکردنەوەیان ئاستەنگ و کێشەیان بۆ دروست دەکەن، ئێوە وەکو وەزارەتی مافی مرۆڤ هەڵوێستتان چی بووە؟

عەبدوڵڵا دلێر: مەوزوع هەر ئەوە نیە کەئەوان عەرەب دادەمەزرێنن لەکەرکوک، ئەوان ئێستا هەموو ئەو کوردانەی لەناوچەکانی حەویجە بێجی سامەڕا، دوس، رومادی، فەلوجە، زەختیان لێ دەکەن کەئەو شارانە جێبهێڵن، دوای پرۆسەی ئازادی عێراق، نزیکەی ٥٠٠٠ خێزانی لەو ناوچانە دەرکراون و هاتونەتەوە سنوری هەرێمی کوردستان، ئێمە دەیان یادداشتی ناڕەزایمان

عەبدولا دلێر

داوەتە حکومەتی عێراق، ئەمریکیەیان و ئومەی موتەحیدە.

چاودێر: دەسەڵاتی کوردی گەشبین بوو بەمادەی (٥٨) بەڵام تائێستا هیچ نەکراوە، کەدیار بێت ئەو مەسەلەیە گەیشتە کوێ؟

عەبدوڵڵا دلێر: کێشەی کورد لەگەڵ مەرکەزدا (بەغداد) بەردەوام مەسەلەی کەرکوکە زیاتر کەتائێستا نەگەشتۆتە ئەنجام، هەر لەساڵەکانی ٦٣ تا ئەگاتە (٢٠٠١)، حکومەتی بەغداد تائێستا هەنگاوی نەناوە لەمادەی (٥٨) بەڵام حکومەتی هەرێم لای خۆیەوە هەوڵی زۆری داوە، بەردەوام هەوڵی گەڕانەوە خەڵکی داوە بۆکەرکوک.

چاودێر: ئەم گەمە سیاسیانە کەرکوک بەرەو چارەنوسێکی نادیار نابات؟!

عەبدوڵڵا دلێر: ئێمە نابێت یەکجار نائومێد بین لەوەی مادەی (٥٨) جێبەجێ نابێت، جارێکە زووەو سەقفی زەمەنیەکەشی زۆری ماوە، حکومەتی هەرێم هەوڵی زۆری داوە بۆ گەڕانەوەی ئاوارە و یارمەتی و خزمەتگوزاری زۆری پێشکەش کردووە بۆ ئاوەدانکردنەوەی ئەو دێهاتانەش کەتەعریب کراون، بەڵام بەشێکیش لەکێشەکە مەسەلەی ئەو عەرەبە تەعریبانەیە کەماونەتەوە لەکەرکوک.

چاودێر: وەزارەتی کۆچ لەبەغداد هەنگاو نانێت، تۆش لێرە سەقفێکی زەمنیت هەیە، کەواتە چی بکەین؟

عەبدوڵڵا دلێر: ئێمە هەموو نارەزاییەکی خۆمان داوە بەحکومەتی مەرکەزی بەغداد، بەوەزارەتی کۆچ و نەتەوە یەکگرتووەکان و تەنانەت بەئەمریکیەکانیش.

چاودێر: بەڵام تائێستا هیچیان نەکردووە.

عەبدوڵڵا دلێر: من نائومێد نیم لەجێبەجێکردنی مادەی (٥٨)، بەڵام زۆر گەشبینیش نیم، پێمواپە ئەم حکومەتە ئەوەندەی نەماوە، حکومەتی جەعفەری نەک هەر لەئاساییکردنەوەی وەزعی کەرکوک و مادەی (٥٨) کەمتەرخەم بووە، بەڵکو ئاستەنگی خستوەتە بەردەم هەموو پرۆژەکانی حکومەتی هەرێم بۆ ئاوەدان کردنەوەی دێهاتەکان، ئەوان یەک پرۆژەی حکومەتی هەرێمیان نەخستۆتە بەرنامەکانی خۆیانەوە.

چاودێر: بۆ ئەو ئاوارانەی کەلەئێران و پارچەکانی تری کوردستان گەڕاونەتەوە، چیتان کردووە؟

عەبدوڵڵا دلێر: تائێستا ئەوەی لای ئێمە تۆمار کراوەو هاتوون و هاوکاریمان کردوون (٢٣٧٣) خێزانن، دیارە ئێمە وەکو حکومەتی هەرێم یەک پارچەزەوییان بەدەینێ لەشوێنی نیشتەجێبوونی پێشوویان و بەشە کەلوپەل و ناوماڵیان دەدەینێ، ئەگەر کێشەیەکی یاساییان هەبێت لەرەگەزنامەی عێراقی و عەقدی زەواجدا، هاوکارییان دەکەین. هەروەها بۆیان هەیە داوای سلفەی عەقار بکەن.

چاودێر: مەرج و سەقفی زەمەنی ئەو بڕیارە چۆنە؟

عەبدوڵڵا دلێر: کۆمەڵێک مەرجمان داناوە، دەبێ خێزاندار بێت، بەرەچەڵەک عێراقی بێت و ماوەی ئاوارە بوونی لەپێش ١ی ئەیلولی ١٩٩٦ بێت و هاتنەوەی لەدوای ٢٠٠٤/١/١ بێت، خەڵکی سنوری ئیدارەی سلێمانی بێت.

چاودێر: بەڵام خەڵکێک هەیە لەحەفتاکانەوە ئاوارە بووەو پێش ساڵی ٢٠٠٠ گەڕاوەتەوە، کەچی لەم بڕیارەی ئێوە سوود مەند نابێت.

عەبدوڵڵا دلێر: کێشەکە لەوەدایە شمولی ئەو بریالرە ناکەن، چونکە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کاتەکەی دیاری کردووەو ئێمە ناتوانین دەستکاری بگەین.

چاودێر: ئێوە وەکو وەزارەتی مافی مرۆڤ دەبێت پێداگری لەمافی خەڵک بکەن.

عەبدوڵڵا دلێر: لەرووە ئینسانیەکەیەوە هاوکاری دەکەین.

چاودێر: دەکرێت تێبینی و پێشنیارتان هەبێت.

عەبدوڵڵا دلێر: ئێمە پێشنیارمان کردووە، بەڵام بریارەکەی حکومەت وازحە، مەگەر هاوکاری کەلوپەلی ناوماڵیان بکەین.

چاودێر: تائێستا چەند پارچە زەویتان بەخشیوە بەو کەسانەی گەڕاونەتەوە؟

عەبدوڵڵا دلێر: (٢٢٠٥) پارچە زەویمان دابەشکردووە بەسەر ئەو خێزانانەی کەگەڕاونەتەوە لەساڵی ٢٠٠٤ تا ٢٠٠٥/١٠/٣١.

چاودێر: سەبارەت بەکوردەکانی پارچەکان تر کەلێرە دەژین و پەنابەرن، چیتان کردووە؟

عەبدوڵڵا دلێر: دیارە ئەوان زیاتر کێشەکەیان پەیوەندی بەنەتەوە یەکگرتوەکانەوە هەیەو نەتەوەیەکگرتوەکانیش رێکخراوی (UNHCR - کۆمیسیۆنی باڵای پەنابەران)ی هەیەو ئەوان زیاتر هاوکاری دەکەن، بەشێک لەو پەنابەرە کوردانە لەروماد بوون، لەدوای پرۆسەی ئازادی عێراق زیاتر لە (٧٠٠) خێزانیان گەڕاونەتەوە کوردستان و ئێمە هاوکاریمان کردوون و بەشێکیان لەرێکخراوەکانەوە وەک رێکخراوی (قەندیل) خانوویان بۆکراوە لە (باریکە) لای خۆشمانەوە وەکو وەزارەت پێشنیاری یاسای (پەنابەرێتی کوردستان)مان کردووەو لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە پەسەند کراوەو بۆ ئەمەش لیژنەیەکمان پێکهێناو خۆن سەرپەرشتیم دەکرد بەهاوکاری وەزارەتی (داد) و (مالیە) ئێمە پرۆژەی یاساییەکمان دارشت بەناوی پرۆژەی یاسای پەنابەرێتی کوردستان و ئەو پرۆژەیە ئێستا خراوەتە بەردەم پەرلەمانی کوردستان.

چاودێر: دوا وتەت؟

عەبدوڵڵا دلێر: سەبارەت بەو خێزانە عەرەبانەی کەحکومەتی بەعس هێناونیەتە کەرکوک و نیشتەجێی کردوون، دیارە سەرەتا باسی ئەوەم کرد کە (٣٦٩٠٠) خێزانە، ئەو خێزانانە زانیاری تەواومان لەسەریان هەیە، هەم لەسەر ئەو پارچە زەوییەی وەری گرتووە هەم لەسەر ژمارەی موقاتەعەکەی و هەم سورەت قەیدەکەی، جگەلەوەش ژمارەو مێژووی ئەو بریارەی کەئەرزەکەی پێ وەرگرتووە و لەبنەرەتدا خەڵکی کوێیەو لەکوێوە هاتووە و لیستەکانیشمان هەمووی لە (C.D)ەکدا کۆکردۆتەوە.■

پەیامی پەیامنێران

سێ پۆلیس بریندار دەبن و سندوقی دەنگەکان بێ زیان

شەوی ١٦/١٥ی ئەم مانگە، لەکاتی بردنەوەی سندوقەکانی دەنگدانی داقوق دا لەلایەن پۆلیسەوە بۆ پارێزگای کەرکوک لەرێگادا مینێکی تەوقیتکراو دەتەقێتەوە بەئوتومبیلەکەیانداو لەئەنجامدا ٣ پۆلیس بریندار دەبن.■

پ - داقوق

تیرۆرستێکی هەڵاتوو لەرۆژی دەنگداندا دەبێتە چاودێری سیاسی

تیرۆریستی هەڵاتوو، صەباح ئەسکەندەر، کە لەلایەن پۆلیسی داقوقەوە فەرمانی گرتنی هەیەو پێشتر دەستی هەبووە لەتەقینەوەکانی داقوق دا، لەرۆژی دەنگداندا چاودێری سیاسی لیستی ٦١٨ (جبهە توافق العراقیە) بوە لەقوتابخانەی غێدەی گوندی غێدە.■

پ - داقوق

پۆلیس دوو چاودێری سیاسی لیستی ٦١٨ دەسگیر دەکات

لەرۆژی دەنگداندا دوو چاودێری سیاسی لیستی ٦١٨ ی جبهەی توافق العراقیە بەناوی مازن یاسین حسێن، قاسم مزعل، لەناوەندی دەنگدانی قوتابخانەی حەسارۆستی گوندی (فەریق ئاوا)ی هەفتەغار دوای ئەوەی دوو جار ساختە دەکەن بۆ لیستی ناوبراو لەلایەن پۆلیسی داقوقەوە دەسگیر دەکرێن.■

پ - داقوق

بەرەی تورکمانی هەوڵی تەزویرکردن دەداو دوو ئەندامیشی دەستگیردەکرێن

سەرچاوەیەکی هەواڵ لەشاری کەرکوکەوە بە "چاودێر"ی راگەیاند: بەرەی تورکمانی هەوڵیداوە لەیەکێک لەبنکەکانی دەنگدانی ناوچەی "قۆریە"ی کەرکوکدا تەزویربکا، بەڵام دواتر شکست بەو هەوڵەی هێنراوە و دوو ئەندامی دەستگیرکراوە.

سەرچاوەکە روونیشیکردەوە: دوو کەس بەناوی عابدین کامل عابدین، و غەنیە سلێمان عەبدوڵڵا کە ئەمی دواینیان نوێنەری بەرەی تورکمانی بووە لەو ناوەندە، هەوڵی ساختەکارییان داوە لەهەڵبژاردنەکە، بەڵام دواتر لەلایەن ئیستخبارات و ئەمنی کەرکوکەوە دەستگیرکراون.

شاڵاو-کەرکوک

لەکۆنفرانسی یەکێتی نوسەراندا بڕیاردرا:
ئەگەر وەزارەتی شارەوانی بیناکەیان بۆ چۆڵ نەکا ئەوا لە دادگا شکاتی لێ دەکەن

لەسەر داوای کۆمەڵێک لەنوسەرانی سلێمانی، رۆژی ٢٠٠٥/١٢/١١ لەهۆڵی کتێبخانەی گشتی لەشاری سلێمانی، لقی سلێمانی یەکێتی نوسەرانی کورد کۆنفرانسێکی رێکخست بەئامادەبونی نوێنەرانی لقی هەولێرو کەرکوک لەوبارەیەوە نوسخەیەک لە (بەیاننامەی کۆتایی کۆنفرانسی نوسەرانی سلێمانی) بەدەست رۆژنامەکان گەیشتووەو تیایدا هاتووە (لەماوەی دوو دانیشتنداکەنزیکەی هەشت سەعاتی خایاند کۆنفرانسی ئەم بڕیارانەی داوە".

١-یادداشتێک بەناوی کۆنفرانسەوە پێشکەش بەدەستەی بەڕێوەبەری یەکێتی نوسەرانی کورد بکرێت و وێنەی لێ بدرێت بەهەر چوار لقەکە، کە لەماوەی مانگێک تێنەپەڕێ بڕیاری گرتنی کۆنگرە بدەن و کات و شوێن دیاری بکەن.

٢-بەمەبەستی بەدواداچون بۆ بەجێهێنانی خاڵی (١) لیژنەیەک پێکهێنرا لەم بەڕێزانە

١-د. احسان فوئاد ٢- رەووف حەسەن ٣-عبدالقادر سەرچناری ٤-سەلام سەعید مەولود ٥- شێخ محەمەد شێخ عەبدولکەریم ٦-عەبدولکەریم شێخانی ٧-محەمەد کەساس.

٣-دەستەی بەڕێوەبەری لقی سلێمانی بەیاداشتێکەوە سەردانی بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بکەن بەمەبەستی وەرگرتنەوەی بینای یەکێتی نوسەرانی کورد کەلەساڵی ٩٧ وە تائێستا وەزارەتی شارەوانی تێدایە، ئەگەر لەم رێگەیەوە هیچ ئەنجامێک بەدەست نەهێنرا پەنا ببەنە بەر یاساو لەرێگای پارێزەرەوە داوا لەسەر وەزارەت قەید بکرێت.

سەرچاوەیەکیش لەیەکێتی نوسەرانەوە بەرۆژنامەکەمانی راگەیاند کە وەرگرتنی ١٠ ملیۆن دینار بۆ ئەو کۆنفرانسە بەبێ ئاگاداری لقی سلێمانی بووەو هەروەها بڵاوکردنەوەی ئاگاداری لەرۆژنامەی خەبات و هەڵواسینی لافیتە لەزۆر شوێن بەناوی لقەوە بێ ئاگاداری لقی سلێمانی بووەو پێش کۆنفرانسیش لقی سلێمانی لەمەغزای بیروبۆچونی ئەو کۆمەڵە نوسەرە تێگەیشتون کەدەیانەوێت باز بدەن بەسەر بڕیاری کۆنگرەداو بێ ئاگاداربونی دەستەی باڵاوکۆنفرانسەدا داوای هەڵبژاردنی دەستەی نوێ بکەن بۆ لقی سلێمانی.■

چاودێر

روونکردنەوەی راگەیاندنی ئۆفیسی سلێمانی کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لە عێراق

بەرێز/رۆژنامەی چاودێر

بابەت/رونکردنەوەیەکی پێویست

بەرێزان...

لەلاپەرە (٣)ی ژمارە (٥٧)ی (٢٠٠٥/١٢/١٢)ی رۆژنامەکەتانداو لەژێر شاپۆی (لەکۆنگرەیەکی هاوبەشدا سەبارەت بەپرۆسەی هەڵبژاردن لەسلێمانی...) مانشێتی (لەهەر ناوەندێکدا رێژەی دەنگدان (٪٩٠) زیاتربێت، دەنگەکانی ئەو ناوەندە بەتەزویر دادەنرێت.. هیچ چاودێرێکی سیاسی ئامادەنەبووە بۆ چاودێریکردن بچێتە دەرەوەی هەرێمی کوردستان)، بەئامادەکردنی (شێرکۆ ساڵەیی) نووسراوە.

- سەبارەت بە (رێژەی دەنگدان)، (لەتیف مستەفا ئەمین) بەڕێوەبەری ئۆفیسی سلێمانی کۆمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەعێراق باسی لەوە کرد، کە: (بەپێوەری نەتەوە یەکگرتووەکان رێژەی دەنگدان (٪٩٠) زیاتر بێت، بەسەرپێچی لەپێوەرە نێو دەوڵەتیەکان دادەنرێت) نەک لەم پرۆسەی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانییەی عێراقدا، هەروەک چۆن لەمانشێت و لەپەرەگرافێکیشدا، ئامادەکار ئاماژەی پێداوە.

- سەبارەت بە (چاودێری سیاسی) بابەت و قسەلەسەر پشکنەر بوو، کەبڕیارە کۆمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەعێراق لەهەر پارێزگایەکی عێراقدا (٥٠) کەس بەناونیشانی پشکنەر (مفتش) دابمەزرێنێت و ئەرکی پشکنینەکە لەپارێزگایەکی دی ئەنجام بدات، پشکنەرەکانی پارێزگای سلێمانی دەبوایە بچنە پارێزگای بەسرە، بەڵام بەداخەوە هیچ کەسێک لێرە ئامادنەبوو بچێت بۆ دەرەوەی هەرێمی کوردستان، تەنانەت ئێمە لەبەرگرنگی کارەکە قەوارە سیاسییەکانمان راسپارد، کەئەوان لەلای خۆیان هەوڵبدەن، چەندکەسێک بۆ ئەم کارە ئامادە بکەن، بەڵام بەداخەوە هەر کەس ئامادە نەبوو.

- سەبارەت بە (ژمارەی کارمەندانی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردن لەسلێمانی وەک چاودێر (١٥٠٠٠) کەسن). ئەو کارمەندانە، کارمەندی ناوەندەکانی دەنگدانن، نەک کارمەندانی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردن لەئۆفیسی سلێمانی، وەک چاودێر کار ناکەن، بەڵکو فەرمانبەری کۆمیسیۆنن و ئەرکی راپەراندنی پرۆسەی هەڵبژاردن بەجێ دەهێنن، نەک چاودێریی. چاودێریکردن کاری رێکخراوە ناحکومیی و مەدەنییەکانە.

- سەبارەت بەو کارمەندانە، کەدابەش بوون بەسەر سەرجەم بنکەکانی دەنگدان کەژمارەی (٤٩٦) بنکەی دەنگدانن. ئەو ژمارەیە (٤٩٩) ناوەندن، نەک (٤٩٦).

- سەبارەت بە (٧٤٠) فەرمانبەرمان لەکۆی (١٥٠٠٠) فەرمانبەر دەرکردووە لەبەر (نەبوونی بڕوانامەی بەکالۆریۆس) یان کەمتەرخەمی لەکاریان لەهەڵبژاردنەکانی پێشوو تردا. لەبەر نەبوونی بڕوانامەی بەکالۆریۆس نەبووە، بەڵکو لەبەر نەبوونی بڕوانامەی ئامادەیی، یان هێنانی بڕوانامەی ساختە بووە.

- سەبارەت بە (سۆران ئیبراهیم)، کەئاماژەی بەوە داوە: (دەبێت) راگەیاندن لەسەعات (٦:٣٠) بەیانی رۆژی (١٢/١٥) لەبنکەکانی هەڵبژاردن ئامادەبن، لەبەرئەوەی چاودێرانی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردن لەسەعات (٦:٤٥)ی بەیانییەوە دەست دەکەن بەپرۆسەی دەنگدان. ئەوا (سۆران ئیبراهیم) ئاماژەی بەوەدا، کەراگەیاندنەکان دەتوانن لە (٦:٣٠)ەوە بچن بۆ ناوەندەکانی دەنگدان، چونکە کارمەندانی ناوەندەکانی دەنگدان کاتژمێر (٦:٤٥)ی بەیانی خۆیان دەنگ دەدەن و کاتژمێر (٧) پرۆسەی دەنگدان دەست پێدەکات.

ئەمە جگەلە هەڵەیەکی زۆری چاپ و زمانەوانی، بەهەر حاڵ هیوادارین لەم ژمارەیەی رۆژنامەکاتاندا، ئەو زانیاریانە راست بکەنەوە.

لەگەڵ رێزماندا

راگەیاندنی ئۆفیسی سلێمانی کۆمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەعێراق

٢٠٠٥/١٢/١٣

خەڵک و حکومەت

دوای هەڵبژاردن ئەمجارە حکومەت لەگەڵ خەڵک

ئەگەرچی، زۆرێک لەهاوڵاتیانی کوردستان بەهۆی نەبوونی خزمەتگوزاری پێویست و نادادپەروەری و گەندەڵی فرە، لەدامەزراوەکاندا بەر لەهەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی عێراق نیگەران بوون و بەتوندی هەر جۆرە بەشدارییەکی سیاسییان لەپشتیوانیکردنی حکومەتدا رەت دەکردەوە، بەڵام کەحاڵەتەکە هاتە سەر (چارەنووس)ی خەڵک و نیشتمانی کوردستان، خەڵک هوشیارانە هاتنە مەیدان و بەبێ رەچاوکردنی هەر کەمتەرخەمییەکی دەسەڵاتی کوردستان چوونە سەر سندوقەکانی دەنگدان.

ئەمە لەکاتێکدا پێویستە دەسەڵاتی هەرێم ئەو راستییە بزانێت کەوا خەڵکێکی زۆری ئەم وڵاتە تائێستاکەمترین دەرفەتی کارکردن و ژیانی باشی بۆ نەرەخساوە، خەڵکی ئەم وڵاتە زۆر دەمێکە ئەو راستییە دەزانن کەسەروەت و سامانی وڵات بەشێوەی نارێک و بەبێ ئاگاو ویستی ئەوان تەخشان و پەخشان دەکرێت، گەنجانی کوردستان، ساڵانێکی زۆرە پشتگوێ خراون و نەتوانراوە هیواو ئاواتە خەفەکراوەکانیان بهێنرێتە دی. وەلێ ئەوانیش بۆ ئەوەی نەکەونەوە بەر رەخنەی خەڵک و بۆ ئەوەی لەدیاریکردنی چارەنوسیان رۆڵیان هەبێ گەرم و گوڕ بەشداری هەڵبژاردن بوون.

لەراستیدا گەر بمانەوێت رەخنەکان ورد بکەینەوە بۆ سەر تەواوی بوارەکانی ژیان دەتوانین بڵێین دەسەڵاتی کوردستان لەتەواوی لایەنەکانی خزمەتی خەڵکدا هێشتا لەسەرەتادایە یان هەندێ لایەنی بەتەواوی فرامۆش کردووە. تا ئێستا گرفتێک نییەو خەڵکی بەسەرکەوتنی لیستی هاوپەیمانی کوردستان، تەواوی کێشەکانیان خستە لاوە، بەڵام لەمرۆ بەدواوە حکومەتی کوردستان لەقۆناغێکی نوێی ژیانیدایەو دەبێ ئەو راستییە بزانێت کەهاوڵاتیان جارێکی تر پشتیوانی دەسەڵاتی خۆماڵییان سەلماندەوە. بۆیە لەدوای ئەو هەموو دڵشکاوی و گلەییەیان، پێویستە هەوڵبدرێ دەسەڵات لەئاستی دڵسۆزی کۆمەڵانی خەڵکدا بێت، چونکە بەبروای من ئەمە دوا هەلی خەڵک بوو بۆ دەسەڵاتی کوردستان، بۆ ئەوەی بەبەرنامەو ژیانی سیاسی خۆیدا بچێتەوە، چیتر پیاوی گەندەڵ، دز، سست و کەمتەرخەم لەدامەزراوەکانیدا جێ نەکاتەوە.

خەڵک دەرفەتێکی تری داوە بۆ ئەوەی:

کەسی شیاو لەشوێنی شیاودا بێت.

دادپەروەری لەدابەشکردنی سامان و داهاتدا هەبێت.

چارەنوسی سیاسی ناوچەکانی کەرکوک و خانەقین و تاد، یەکلایی بێتەوە.

ئاسایشی کوردستان بۆ پاراستنی ئارامی بێت نەک شێواندنی ئارامی.

کارەباو ئاو، ژیانی باشتر بۆ خەڵک فەراهەم بێت.

بەڵێ دوا هەلە.■

دیلمان عەزیز

پەژارەی هاووڵاتی

هەڵبژاردن و خەمێک بۆ ئایندە

خەمی گەورەتر ئەوەیە کەسەرکردایەتی سیاسی کورد چاوپۆشی لەکەموکورتیەکان بکات

رەنج قەرەداغی

بایەخ و گرنگی

مایەی خۆشحاڵی و ئاماژەی دیارو پڕ بایەخی گەلی کوردستانە، کاتێک لەپرۆسەیەکی وەها گەورەو چارەنوسسازدا چەندین لایەنی ئیجابی بەدی دەکرێن و پرۆسەیەکی جوانی لەو جۆرە بەسەرکەوتوویی ئەنجام دەدرێت. زۆر گرنگە لەوڵاتێکی وەکو عێراقدا کەپرۆسەی هەڵبژاردن و هەر هەنگاوێکی هاوشێوەو دیموکراسی، پرۆسەو هەنگاوی نامۆن پێی، بەشێوەیەکی باش و سەرکەوتوو بەئەنجام بگات، زۆر گرنگ تریشە کەلەکوردستاندا پرۆسەکە شێوازێکی جوانترو سیمایەکی دیموکراتیانەتر بەخۆوە دەبینێت وەک ئەوەی بەرچاو کەوت و من دەتوانم شاهیدی ئەم راستییە لەسەر پرۆسەی هەڵبژاردن لەشاری سلێمانیدا بدەم.

خەم و دەردە دڵ

لەراستیدا ئەوەی زۆر لام گرنگەو بەپێویستی دەزانم قسەیەکی لەبارەوە بکەم و خوازیاریشم کەخەڵکانی دیکەش هەبن لێوەی بدوێن، هەموو ئەو خەم و دەردە دڵیانەن کەبەبیانووی جیاجیاو زۆرتر بەهەڵەی خۆمان و بەهەڵە تێگەیشتنی هەندێکمان دروست بوون و رویانداو دەکرێت بەجۆرێک کاریان لەسەر بکەین کەلەئایندەدا دوبارە نەبنەوەو زیانێک کەئەگەر لەم پرۆسەیەدا بەرمان کەوتبێت دوبارەو چەند بارە نەبێتەوە لەداهاتوودا.

یەکێک لەگەورەترین و ناخۆشترین شتێک لەم پرۆسەیەدا، خەمی بێبەشکردنی ئەو ژمارە بەرچاوەی هاوڵاتی و دەنگدەرانی شارەکانی هەرێمی کوردستان بوو، کەزیاتر لەغەدرێکی گەورەو هاوشێوەی زوڵم و ستەمی چەند ساڵەی دوژمنەکانی ئەم گەلە دەچێت نەک هەڵەو بەهەڵەداچوونی کۆمیسیۆنی بەناو سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان لەبەغدا، ئەم بێبەشکردنەی بەشێک لەهاوڵاتیانی کوردستان لەراستیدا هەوڵێکی نەشیاوو ناپاکانەی هەرکەس و لایەنێکی ناحەزو دژ بەگەلی کوردستانە کەناکرێت چاوپۆشی لێبکرێت و لەبارەیەوە هەڵوێستی پێویستیش وەرنەگیرێت، یەکەم: لەبەرئەوەی ئەو زیانەی بەوهۆیەوە چاوەروان دەکرێت، بەر گەلی کوردستان نەکەوێت لەم پرۆسەیەداو دووەمیش: بۆ ئەوەی زەنگێکی ئاگادارکردنەوە بێت و سزایەکیش بۆ ئەو کەسانە بخولقێنێت کەبەو جۆرە بیردەکەنەوەو جورئەت نەکەن جارێکی دیکە هەڵوێستی نەشیاوی لەو جۆرەیان بەرامبەر بەخەڵکی کوردستان هەبێت. سێهەمیش: بۆ ئەوەی لەسەرەتای هەنگاوەکانی گەلانی عێراق روەو دیموکراسی و کۆمەڵی مەدەنیدا ئەم جۆرە کردەوانە نەبنە مۆدێل و نەبنە لەمپەر لەبەردەم دیموکراسیدا، بۆ ئەوەی ئەم جۆرە کەس و لایەنانە بەم جۆرە کردەوانە روی جوان و گەشی دیموکراسی نەشێوێنن.

خەمی بەد حاڵی بوون

یەکێکی دیکە لەخەمە گەورەکانی پرۆسەکە، بەهەڵە حاڵی بوون و بڕیاردانی بەشێک لەهاوڵاتیانی خۆمان بوو لەئاست هەڵبژاردن و بەشداری کردندا، کەبەراستی ئەتوانم بڵێم: یەکێک لەگەورەترین زیانەکانی گەلی کورد لەم پرۆسەیەدا بەهۆکاری بەشداری نەکردنی رێژەیەکی بەرچاوی هاوڵاتیان بەرمان دەکەوێت.

من حەز دەکەم بۆ سەلماندنی ئەم قسەیەم یەکێک لەبنکەکانی هەڵبژاردن لەشاری سلێمانیدا بکەمە نمونە کەخۆم لەوێ چاودێر بووم، ئەویش بنکەی دواناوەندی برادۆستی کچان بوو لەگەرەکی کارێزەوشک. لەم بنکەیەدا (٢٢٣٣) هاوڵاتی ناوی هەبوو کەدەبوو بەشداری پرۆسەی دەنگدان بکەن، بەڵام (١٨١٨) کەس بەشداری دەنگدانیان کرد، واتە (٤١٥) کەس لەم بنکەیە بایکۆتی هەڵبژاردنیان کرد کەئەگەر بەرێژە وەری بگرین تەنها لەو بنکەیەدا نزیکەی (١٨.٦٪)ی هاوڵاتیان بەشداری دەنگدانیان نەکردووەو بەپێی زانیاری خۆم و ئەنجامە بەراییەکانیش تێکڕاو لەهەموو بنکەکانی دیکەی هەڵبژاردن رێژەی بەشدارنەبووان هاوشێوەیە، کەئەمە بۆ خۆی هۆکارێکی دیکەی ئەو زیانەیە کەلەپرۆسەی دەنگداندا بەر گەلی کوردستان دەکەوێت و لەئەنجامدا، لەپەرلەمان و لەبودجەو لە لەدەستورو لەئایندەی کەرکوک و ناوچە تازە ئازاد کراوەکانی دیکەو لەسەرجەم بوارەکاندا کاردانەوەی سەلبی خۆی دەبێت.

خەمی نەبوونی متمانەو چاودێر

هەروەها خەمێکی تری نێو ئەم پرۆسەیە لەراستیدا کەمی و نەبوونی چاودێری کورد بوو لەسەر سندوقەکانی دەنگدان لەشارەکانی ناوەراست و بەتایبەت باشوری عێراق، دیارە ئەمەش بەهۆکاری نائارامی ئەو ناوچانەو نەبوونی زەمانەتی پاراستنی گیانی چاودێرانی کورد لەو ناوچانە، چونکە بەراستی هەڵوێستی نەشیاوو دژی عەرەبی سوننەو شیعە لاوازییەکی زۆری لەسەر متمانەی کورد بەوان دروست کردووەو ناکرێت بڕوا بەپاکی و دروستی هەڵبژاردن لەناوەراست و باشوردا بکەین.

خەمی گەورەتر

دیارە وێڕای هەموو ئەم خەمە گەورانە، خەمی گەورەتر ئەوەیە کەسەرکردایەتی سیاسی کورد چاوپۆشی لەکەموکورتیەکان بکات و هەڵوێستی پێویستی لەبارەیانەوە نەبێت، هەروا ئەگەر هەڵەو کەموکورتی و ناتەواوییەکان نەبنە دەرس و پەندی گەورە بۆ هاوڵاتیانی کوردستان و سەرکردایەتی سیاسیمان، بێگومان خەم و خەتەری گەورەتر چاوەرێمان دەکات.■

شارەوانی.. خۆمان دەبینە ژینگەپارێز!

ئارەزوو محەمەد

ماوەیەک بەر لەئێستا بابەتێکم نوسی و گلەیی ئەوەم لەشارەوانی کرد کەبۆچی ئوتومبیلی خۆڵەکە هێندە درەنگ دێت؟ من لەو کاتەدا بەتایبەتی باسم لەگەرەکی مامۆستایان کرد بەحوکمی ئەوەی کەخۆم یەکێکم لەدانیشتوانی ئەو گەرەکە، زۆربەداخەوە دەڵێم: ئەو دیاردەیە تەشەنەی کردووەو هەموو گەرەکێکی گرتۆتەوەو گەر تەماشا بکەیت ماڵ نییە تەنەکەی خۆڵ و خاشاکی لەبەردەرگا دانەنابێت گەر لێشیان بپرسی، دەڵێن: ئوتومبیلی خۆڵەکە نایەت و ئێمەش ناچارین لەتاو بۆنی خۆڵەکە لەبەردەرگا دای دەنێین، هەر بۆ ئەو مەبەستەش بوو لەم ماوەیەدا لەبەدواداچونی یەکێک لەدەزگاکانی راگەیاندندا ئاماژە بەوە کراوە کەگوایە شارەوانی وتویەتی "ئوتومبیلمان کەمەو هەمووشمان دەزانین کەچەندین گەرەکی تازە دروست بوون لەناو شارو دەوروبەریداو هەموشیان پێویستیان بەدابین کردنی ئوتومبیلی خۆڵ و ژینگە پارێز هەیە".

پێش پرۆسەی ئازادی عێراق وەزارەتەکان دەیان وت: بودجەمان دیاری کراوەو توانامان کەمە، بەڵام لەدوای ئەو پرۆسەیەوە هیچ وەزارەتێک نییە گلەیی ئەوە بکات کەبودجەی کەمەو ئیمکانیاتی نییە. ئەی بۆچی شارەوانی ئەو جۆرە ئوتومبیلانە ناکرێت تا لەو کێشەیە رزگاری ببێت؟

هەر لێرەشەوە حەز دەکەم بەوەزارەتی ناوبراو بڵێم: نامانەوێت لەگەڵ ئوتومبیلەکاندا ژینگەپارێزمان بۆ بنێرن، چونکە شوکرین بەوەی کەخۆمان ببینە ژینگەپارێز، لەپێناوی ئەوەی کە ئەو بۆن و دیمەنە ناشرینانەی گەرەکەکان نەمێنێ. بۆیە دەڵێم: سەرەرای هەموو گرفتەکان، هیچ نەبێ ئوتومبیلی خۆڵمان بۆ دابین بکەن.■

کێ دەنگی نەدا؟

راسان کەمال

لەراستیدا پرۆسەی هەڵبژاردن بۆ خۆی پرۆسەیەکی دیموکراسییەو دەنگدانیش لەو پرۆسەیەدا هەڵوێستێکی تایبەتە بەتاک، راستە مرۆڤ ئازادە لەوەی کەلەپرۆسەی هەڵبژاردندا دەنگ بدات یان نا، بەڵام من پێموایە ئەم هەڵبژاردنەی لەعێراقدا ئەنجامدرا جۆرێک لەتایبەتمەندی بەخۆوە دەگرێت.

لەوڵاتێکی سەربەخۆو تەبادا، یان بڵێین لەوڵاتێک لەوڵاتانی پێشکەوتوو ئەوانەی دیموکراسی و مافی تاک تیایاندا بەرجەستەیەو هیچ گرفتی نەتەوایەتی و نیشتمانی و ئایینی و... هتدیان نەماوەو هەڵبژاردن تەنها هۆکارێکە بۆ کێبڕکێی باشتر بەرێوەبردن و پێشکەش کردنی خزمەت و دابینکردنی خۆشگوزەرانی، دەنگدان تەنها وابەستەی تاکەو گرنگی ئەوتۆی نییە، بەبەراوورد لەگەڵ هەڵبژاردنی چارەنوسساز و یەکلایی کەرەوەی وەک هەڵبژاردنی عێراق.

بەداخەوە تێگەیشتنی هاوڵاتیانی ئێمە تائێستا بەجۆرێکە، کەنازانین لەسەر چ بنەمایەک بڕیار لەدەنگدان یان بایکۆتکردنی دەنگدان دەدەین. من وا دەزانم کەهەڵبژاردن لەم قۆناغەی عێراقداو بەتایبەت بۆ خەڵکی کوردستان پرۆسەیەکی هەستیارەو وا پێویست دەکات بەهۆشیارییەکی زیاتر لەوەی ئێستا مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت.

هاوڵاتیەکی کورد پێیوانەبێت کەئەو دەنگ نادات ئیدی کار لەهەندێک باری نالەباری ئیداری دەکات و روو لەباش بوون دەبێت، یان کار لەبەرپرس و هەندێک کاربەدەست دەکات و گەندەڵی و رۆتین و بیرۆکراتیەت کەم دەکاتەوە.

ئەو کەسەی دەنگ نەدات دەبێت ئەو راستییە بزانێت کەئەوە بەبەشداری کردنی لەپرۆسەی هەڵبژاردندا هەوڵی سەرخستنی ئەزمونێکی دیموکراسی دەدات، دەبێت تاکی کوردی بزانێت دەنگدان و بەشداری ئەو بەهەمان شێوەی دەنگدان و بەشداری تاکێکی هەریەک لەوڵاتە پێشکەوتووەکان نییە.

من دەڵێم: غەدرێکی گەورە بوو، ژمارەیەک لەهاوڵاتیان دەنگیان نەداو گەر وانەبا پێگەی کورد لەپەرلەمانی داهاتووی عێراقدا بەهێز تر دەبوو، چونکە بەهێزی و لاوازی لیستی کوردی لەپەرلەمانی عێراق پەیوەستە بەئاست و توانای بەرگری کردن لەتێکڕای مافە نەچەسپاوو بەدی نەهاتووەکانی، وەک کێشەی کەرکوک و خانەقین و ناوچە دابڕاوەکانی دیکەو کێشەی سنوورو دەستوورو داهات و... هتد.

هەموو ئەمانە ئەگەر وەک پێویست و بەویستی گەلی کورد نەبن بەشێکی لەئەستۆی ئەوانە دایە کەدەبوو دەنگ بدەن و نەیاندا، ئەمە جگەلەوەی بەشداری کردن لەم دەنگدانە، دەنگ هەڵبڕین بوو لەسەر سەلماندنی بوون یان نەبوونی خودی خۆت و پاشان رێژەی نەتەوەکەت لەعێراقدا، بۆیە هەقوایە ئەوانەی دەنگیان نەداوە بزانن لەو بەشەی لەداهات و سامانی عێراق دەدرێتە کوردستان بەشی ئەوانی تیا نییە.■

رونکردنەوەیەک

سەبارەت بەو هەواڵەی لە ژمارە (١٥٥)ی هەفتەنامەی جەماوەر و لەلاپەڕە (٢)دا لەژێر ناونیشانی (ئافرەتێک بەمادەی سڕکەرەوە دەگیرێت) بڵاوبۆتەوە، بەپێویستم زانی لەرێی رۆژنامەی چاودێرەوە، روونکردنەوەیەک لەو بارەیەوە بدەم لەبەر ناڕاستی ئەو هەواڵە، من ئەو کەسەم کە جەماوەر بە (ک) ئاماژەی بۆ ناوەکەم کردووەو دەمەوێت بڵێم: ئەگەر سەرچاوەی هەموو هەواڵەکانی ئەو رۆژنامەیە بەو جۆرە بێت و راستیەکان بشێوێنێت، جێی داخە.

لەراستیدا ئەو هەواڵە بنەمایەکی دروستی نیەو دادگا ئەو تۆمەتەی بەناڕاست لەقەڵەمدا، کە جەماوەر باسی دەکا، ئەگەر ناکەسێک بەو تۆمەتە بگیرێت چۆن دوای لێکۆڵینەوە بەردە بێت؟ من (ک.ا.ن)م بەبڕیاری دادگا بەربووم لەرۆژی ٢٠٠٥/١٢/٧، لەکاتێکدا جەماوەر ٢٠٠٥/١٢/١٢ هەواڵەکەی بڵاوکردۆتەوە.

بەڵام بەداخەوە کە رۆژنامەی جەماوەر بەبێ زانیاری تەواو لەسەر راست و دروستی ئەو هەواڵە بەشێوەی ناوزڕاندن (تشهیر) کاری لەسەرکردووە.

ک.ا.ن

لەبازاڕی دۆلارەکە - سلێمانی

لە سلێمانی.. کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکان چاودێرەکانی هەڵبژاردن بەقورئان سوێند دەدا..

خانەقی دەیەوێت بگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان

دانیشتوانی کوردو عەرەبی شارەکە لە ناکۆکییەکی بەردەوامدان لەسەر داوای کورد بۆ لکاندنەوەی شارەکە بە کوردستانەوە

وریا حەمەتاهیر لە خانەقی

بە نیسبەت **موحەمەد عیزەدینەوە** هیچ شتێک زۆر نییە بۆ قوربانیدان لە پێناو خانەقیندا. ئەو دەڵێت کە ماوەی ٨٠ ساڵە عەرەب کورد دەچەوسێننەوە، و ئێستاش بەردەوامن بە هێشتنەوەی ئەم شارە بچووکە، کە زۆرینەی دانیشتوانەکەی کوردن، وەک بەشێک لە پارێزگای دیالە کە زۆرینەی عەرەبن.

موحەمەد وتی "دەمانەوێت شارەکەمان بگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان، بۆیە تاماوین خەبات دەکەین."

رۆژی ١٨ی تشرینی دووەم لەکاتی نوێژی هەینیدا، کاتێ نوێژکەران لە هەردوو حوسەینیەی شێخ مورادو جامیعی خانەقی کۆبوبونەوە دووکەسی خۆکوژ لە یەک کاتدا خۆیان تەقاندەوە. بەپێی وتەی موقەدەم عەبدوڵا حوسەین، جێگری بەڕێوەبەری پۆلیسی خانەقی، تەقینەوەکان بونەهۆی کوژرانی ٦٨ کەس و برینداربوونی ٤٥کەس.

لە رۆژانی دوای تەقینەوەکە، ئەو شارە بچووکەی کە دەکەوێتە نێوان هەرێمی کوردستانی نیمچە سەربەخۆو پارێزگای دیالەی زۆرینە عەرەب پڕبوو لە رەشماڵی تەعزیەباری. ئەو خێزانانەی کە لە هێرشەکەدا ڕزگاریان بوبوو، سەرقاڵبوون بە سەردانکردن و دەربڕینی هاوخەمی بۆ دەیان دراوسێیان و هاوڕێیان کە ئەندامانی خێزانیان لە هێرشەکاندا تیاچووبون. ئەم رووداوە خوێناویە لەوانەیە گرژی نێوان دانیشتوانەکوردەکەی خانەقی و ئەوانەی کە دژی لکاندنەوەی شارۆچکەکەن بە هەرێمی کوردستانەوە زیاد بکات.

خانەقی ٥٥ کم لە باکوری رۆژهەڵاتی بەغدادەوە دوورەو نزیکی سنوری ئێرانە. دانیشتوانی شارەکە نزیکەی ١٤٠ هەزار کەسەولە ٩٦٪یان کوردن. ٣٪یان عەرەبن و لە ٠١٪ یان تورکمانن. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو شارۆچکەیە لەژێر ئیدارەی پارێزگای دیالەی زۆرینە عەرەبدایە.

سێ قەزا لە کۆی پێنج دانە لە ژێر ئیدارەی کورددا بوون لەوکاتەوەی کە کورد ئۆتۆنۆمی بەسەر زۆربەی ناوچەکانی کوردستاندا بەدەستهێنا لە ساڵی ١٩٩١دا. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەشی سەرەکی شارۆچکەکە لەژێر دەسەڵاتی سەدام حوسەیندا مایەوە هەتا نیسانی ٢٠٠٤، کە دەیویست تەعریبی بکات.

سەدام عەرەبی لە خانەقی نیشتەجێ کرد ،کە شارۆچکەیەکە دەوڵەمەندە بە نەوت و چەندین گردی تێدایەو دارخورماشی تێدایە ،وەک بەشێک لە هەڵمەتێکی گەورەتر لە ساڵەکانی هەشتاکانی سەدەی رابردوو بۆ سنوردارکردنی دەسەڵاتی کورد بەسەر ئەو ناوچانەدا کە تێیدابوون. هەروەها رژێمەکە ژمارەیەکی زۆر عەرەبی شیعەی هێنا بۆ ناوچەکە بۆ دروستکردنی گرژی و بەدەستهێنانی دەسەڵاتێکی توندتر بەسەر باشوری عێراقدا، کە ناوچەیەکی زۆرینە شیعەن.

خێزانە کوردەکان گواسترانەوە بۆ ناوەڕاستی ووڵات- زۆربەیان لە پارێزگا عەرەبەکانی وەک ئەنبار نیشتەجێکرانەوە. کاتێ کە خانەقی خرایە سەر پارێزگای دیالە، زۆربەی نیشانەکانی کەلتوری کوردی پێوەنەمابوو.

هێشتا دارخورما دەوری شارەکە دەدەن، هەرچەندە هێزەکانی سەدام کێڵگە کشتوکاڵییەکانیان وێرانکرد بۆئەوەی هێزەکانی پێشمەرگەی کورد، کە دژی سیاسەتی تەعریب دەجەنگان نەتوانن لەو شوێنانەدا خۆیان حەشاربدەن. تا ئەمڕۆش پاشماوەی چەندین گوند کە لە لایەن هێزەکانی سەدامەوە وێرانکراون لە دەوروبەری شارەکەدا دەبینرێن. هەر دوای رووخانی سەدام دەسەڵاتدارانی کورد هەوڵیاندا کاتژمێرەکە بەرەو دواوە بگەڕێننەوە. زۆربەی ئەو عەرەبانەی کە لە لایەن رژێمی پێشووەوە لە خانەقیدا نیشتەجێکرابوون بە زەبری هێز دەرکران.

دوای تەقینەوەکان، بێ متمانەیی لەنێوان گروپە نەژادییە جیاوازییەکاندا بەهێزتربووە. ئەوکرێکارە عەرەبانەی رۆژانە لە شارۆچکەکەدا کاردەکەن گیران و برانە زیندانەوە. دوای ئەوەش هەواڵی ئەوە هەبوو کە لە لایەن پۆلیسەوە لێیاندرابێت.

دڵشاد عەبدوڵا، رۆژنامەنوسێکی ٣٢ساڵ، لە ساڵی ١٩٩٨دا لە خانەقی راگوێزرابوون، وتی "ئەوان ناتوانن بەر بە کاروانی دیموکراسی بگرن."

لە ماوەی سێ ساڵی رابردوودا، ژمارەیەکی زۆر لە هاوڵاتیانی راگوێزراوی خانەقی گەڕاونەتەوە زێدەکەیان. زۆربەیان ماوەی زیاتر لە بیست ساڵە ئەو شارۆچکەیەی خۆیانیان نەدیوە.

جاسم عەلی، ٢٩ ساڵ، هاوڵاتییەکی عەرەب، بە ئەنستیتۆی رۆژنامەوانی جەنگ و ئاشتی،IWPR، ی وت" ئێمە عەرەبی رەسەنین، کوردەکان راست دەکەن. هاوردەکان خراپبوون دەیانویست پەیوەندی لەمێژینەی ئێمەوکوردەکان تێکبدەن. راستە خانەقی بەشێکە لەکوردستان." هەروەهائەو ئاماژەشی بەوەدا کە لەدوای رووخانی سەدام گوزەرانیان باشتربووە "ئێستا خەڵک ئازادە. کەس ئازار نادرێ لەخۆڕایی.

هەمووومان خەریکی مەعیشەتی خۆمانین، ئەگەر موحافزی دیالە لێمان گەڕێت."

دانیشتوانەکەمەکەی عەرەب دابەشبوون بەسەر دووبەرەدا. عەرەبی رەسەنی شارەکە بەشێوەیەکی گشتی پشتگیری گەڕانەوەی خانەقین دەکەن بۆ کوردستان. بەڵام ئەوانەی کە لە لایەن رژێمی پێشووەوە نیشتەجێکراون زۆر بەتوندی دژی هەنگاوێکی لەو چەشنەن و ناشیانەوێت لەشارۆچکەکەدا دەربکرێن.

کازم موحەمەد، ٥٠ ، دانیبەوەدانا کە عەرەب لە سەردەمی سەدامدا لە سەر خاکی کوردان نیشتەجێکراون بەڵام وتی کە ئەوە ناعەدالەتییە ئێستا دەریانبکەن، "من ٢٠ ساڵە لەم شارەم، چارەنوسم بەئێرەوە بەستراوە، تازە بۆکوێ بڕۆم؟"

بەرپرسان تەئکیدیان لەوەکردەوە کە هەرچەندە بەشێوەیەکی تەکنیکی خانەقی بەشێکە لە پارێزگای دیالە، بەڵام لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە یارمەتیدەدرێت کە موچەی فەرمانبەران دەدات و ئەرکی پرۆژەکانی بنیادنانەوە لە ئەستۆدەگرێت.

دوای تەقینەوەکان کوردەکان رژانە سەر شەقامەکان. موقەدەم عەبدوڵا وتی کە بریندارەکان نێردراون بۆ شارە کوردییەکانی وەک کەلار و سلێمانی. عومەر فەتاح، سەرۆک وەزیرانی حکومەتی کوردستان- ئیدارەی سلێمانی- وتی کە ئەوان هەڵدەستن بە بنیادنانەوەی حوسەینییەکان وبەڵێنیداکە یارمەتی ماددی خێزانی قوربانییەکان بدات.

موقەدەم عەبدوڵا وتیشی کە رەعد رەشید ئەلمولا جەواد، پارێزگاری دیالە، دوا ی تەقینەوەکان سەردانی شارۆچکەکەی کرد، بەلایم هیچ یارمەتییەکی پێشکەشنەکرد.

موحەمەد ئەمین حەسەن، قائیمقامی قەزاکە، وتی کە دەسەلایتدارانی عەرەب هیچ پەیوەندیەکیان بە خانەقینەوە نییە، "هەربۆیە هیچی بۆ ناکەن". ئەوباسی لەوەکرد کە دیالە ئەیەوێت خانەقی لەژێر کۆنترۆڵیدا بمێنێتەوە لەبەر نەوتەکەی بەڵام نایەوێت هیچ بۆ شارۆچکەکە بکات.

هەرچەندە ئەو لە دائیرەیەکی حکومیدا ئیشدەکات، بەڵام موحەمەد ئەمین هەڵکردنی ئاڵای عێراق رەتدەکاتەوە چونکە ناتوانێت ئاڵای کوردستان هەڵکەن. ئەوو چەندینی تر هەوڵدەدەن بۆ ئەوەی خانەقین بکەنە بەشێک لە کوردستانی عێراق، مەسەلەکەیان بردوەتە لای مەجلیسی حوکمی هەڵوەشاو وسەرکردە سیاسییەکان لەنێویاندا، جەلال تاڵەبانی، سەرۆکی عێراق و سکرتێری یەکێتی نیشتمانی کوردستان.

دەسەڵاتدارانی عێراق وەڵامیان ئەوەبوو کە ئایندەی شارەکە بەپێی یاساکانی چارەسەرکردنی ناوچە کوردییەکانی تر، وەک کەرکوک، بڕیاری لەسەر دەدرێت. حکومەت بڕیاریدا کە نشتەجێکراوەکانی ناوچە تەعریبکراوەکان بگەڕێنێتەوە شوێنی ئەسڵییان و قەرەبووی هەردوولا نیشتەجێکراوەکان و دەرکراوەکان بکاتەوە، بەڵام هێشتا ئەوکێشەیە چارەسەرنەکراوە.

هەردوو حزبە سەرەکییەکەی کورد، یەکێتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان، پشتگیری هەنگاوی گەڕانەوەی خانەقی بۆسەر هەرێمی کوردستان کردووە.

موحسین عەلی ئەکبەر، لێپرسراوی مەڵبەندی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە خانەقی ،وتی "خەڵکی خانەقی و شارەکەیان بەشێکی دانەبڕاون لە کوردستان. ئێمەش خەباتمان بەردەوامە، هەموو ئەو قەرارانەی کە دژی خەڵکی خانەقی قبوڵناکەین." ■

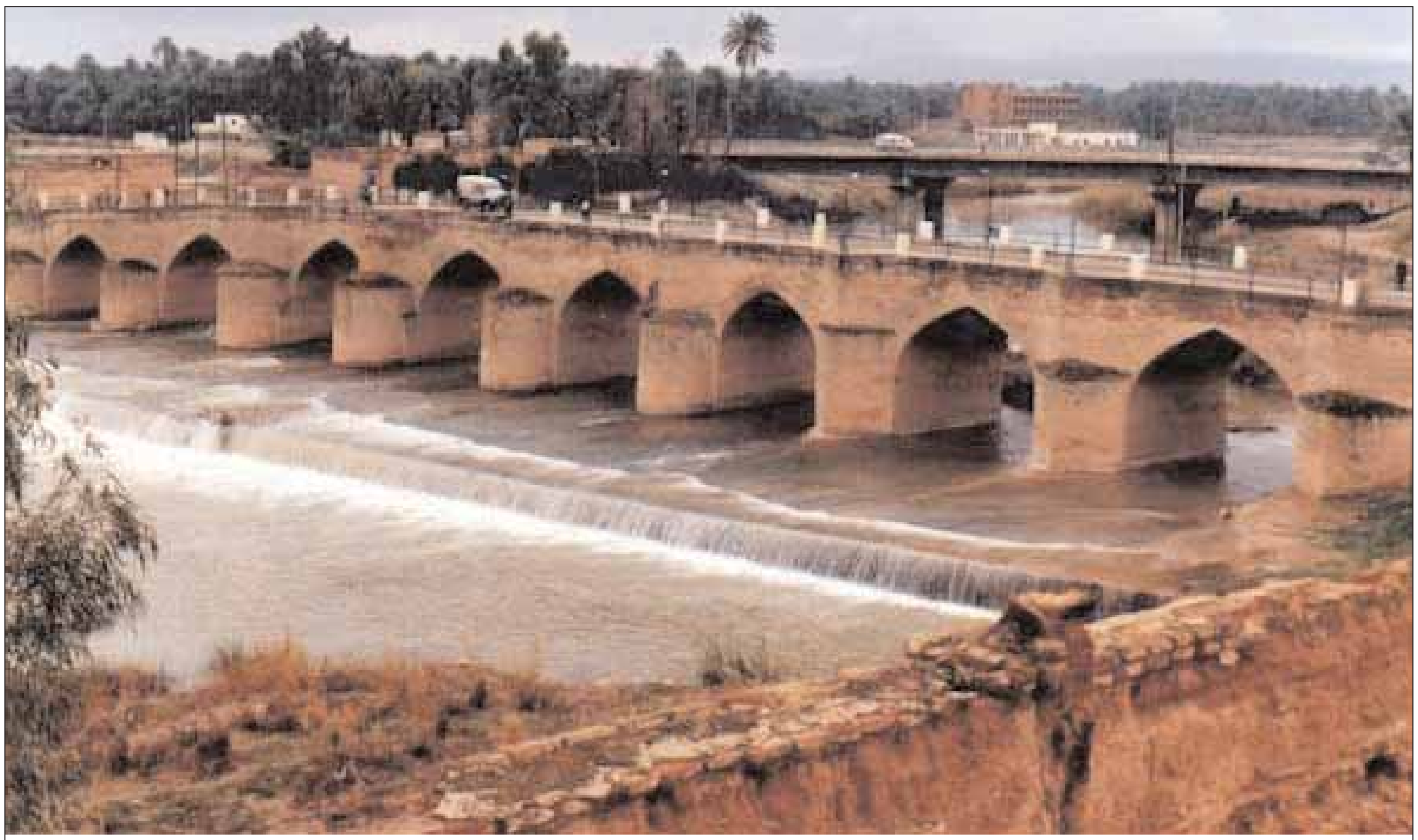

دەریاچەی ئەلوەن – خانەقی

نەخۆشخانەی شەهید (فاتیحی شێخ حەیدەر) لەهەڵەبجەی شەهیدو..

هاوارێک بۆ وەزارەتی تەندروستی

ئا/ ئارام حەمەئەمین کەریم - پ/ هەڵەبجەی شەهید

نەخۆشخانەی شەهید فاتیحی شێخ حەیدەر یەکێکە لەو نەخۆشخانانەی کەساڵی پار دەست بەکردنەوەی کراوە و لەپاش تەواوبوونی لەمانگی ٧ی ئەم ساڵ دا کراوەتەوە بەئامادەبونی زۆرێک لەبەرپرسانی حکومەتی هەرێم و لەمانگی ١٠ی ئەم ساڵەوە دەوام تیایدا بەرەسمی دەستی پێکردووە. ئەم نەخۆشخانەیە ئەگەرچی لەڕووی بیناوە مۆدێرن و پێشکەوتووە بەڵام لەڕووی ئالەت و پێداویستییەوە گرفتارەو بەدەست زۆرێک لەکێشەکانەوە ئەناڵێنن و پەکیان کەوتووە. رۆژنامەکەمان پاش ئەوەی لەلایەن هەندێ لەکارمەندانی نەخۆشخانەکەو هاوڵاتیانەوە لەم گرفتانەی نەخۆشخانەکە ئاگادارکرا ئێمەش بۆ ئەم مەبەستە بەپێویستمان زانی بەدواداچونێک بۆ کێشەکان بکەین و سەردانی نەخۆشخانەکەمان کرد.

سەرەتا دکتۆر (کۆسار محەمەد نوری) بەڕێوەبەری نەخۆشخانەکە لەمیانەی پرسیارێکدا کەئایا بەشێوەیەکی گشتی ئەو گرفتانە چین کەبونەتە ئاستەنگ و پەک خستنی کارەکانتان؟

دکتۆر کۆسار: کێشەمان زۆرە ئێمە لەوکاتەوە دەوام دەکەین روبەڕوی هەندێ کێشە بوینەتەوە کەبەداخەوە نەدەبو وابێ بۆ نمونەگەر بەشێوەی گشتی باسی کێشەکانمان بکەم ئێمە کارەبامان نیە کەکارەبا دڵی نەخۆشخانەیە موەلیدەیەکیان بۆ داناوین گازی نیە، ئاوی پاک لەنەخۆشخانەکەدا نیە، ئۆتۆمۆبیلی فریاکەوتنمان نیە لەهەمووشی گرنگ تر نەخۆشخانەکە لەجێگەیەکی پڕ خۆڵ و خاک دا دروست کراوە و هیچ رێڕەوێکی جادەی بۆ نەکراوە، ئەگەر بێت و باران ببارێ تراکتۆریش دەرناچێ نەک مرۆڤ. ئەمانە هەموو گرفتن و رووبەڕوومان بونەتەوە. بەڵام هەوڵمان داوەو داوای چارەسەرمان کردووە بەتایبەتی کارەباکەی کەبەڵێنیان پێداوین. لەهەمووشی گرنگ تر وریایی و هوشیاری رۆژنامەکەی ئێوەیە کە لەم کاتەدا سەردانتان کردین ئێمە زۆر خۆشحاڵین کەپشتمان هەیە پاشان (دوکتۆرە رێزان) دوکتۆری ددان لەنەخۆشخانەکەدا لەمەڕ نەبونی کارەباو ئەو گرفتانەی کەبۆ بەشەکەی جەنابیانی دروست کردووە لەئاماژە پێکردنێکدا وتی: من دکتۆرێکی ددانم بەداخەوە نەمتوانی وەکو پێویست کارەکانم ئەنجام بدەم و تائێستا ددانی نەخۆشێکم لەم نەخۆشخانەیە دەرنەهێناوە بەهۆی نەبونی کارەباوە، نەخۆش هاتووە جوابم کردووە ئێستاش مۆلیدەمان هەیە کاتێ نەخۆش دێت دای دەگیرسێنن و دوای نەخۆشەکە رۆشت دەیکوژێننەوە و دوو سەعات دوو سەعات بەهۆی نەبونی گازەوە، ئایا ئەمە رەوایە؟

پاشان چوینە تاقیگەو لەوێ (عبدالرحیم مستەفا) لێپرسراوی بەشی تاقیگەکە لەپرسیارێکدا کەئایا بەشەکەتان لەم هەبونی کێشانەدا چی زیانێکی پێکەوتووە؟ زۆر بەداخەوە وتی، بەشی تاقیگەکە گرنگی تایبەتی هەیەو تەواوی فەحص و شتەکان لێرە دەکرێن و نەخۆش پشتی بەم بەشە بەستووە کەچی لەبەر نەبونی کارەبا دەستەوسان لێی دانیشتوین و کارمان نیە تائێستا یەک فەحصمان بۆ کەس نەکردووە، موەلیدەمان هەیە گازمان نیە، بەڕاستی پشتمان بەرۆژنامەکەتان زۆر قایمە کەدەنگمان بگەیەنێ، سوپاسی رۆژنامەکەتان دەکەم کەخەمخۆرانە لەگەڵماندا هاوبەشە ئەمە خۆشحاڵییە بۆ ئێمە. با ئەوەش بزانین کەئێمە لەهەوڵ داین بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانمان.

لەوکاتەی کەبەناو نەخۆشخانەکەدا دەگەڕاین هەستم دەکرد تەواوی بەشەکان گرفتیان هەیە هەستم دەکرد کێشەکان گەورەن و لەنەخۆشخانەکەش دا ساردو سڕییەک هەبوو بۆیە چوومە بەشی (گواری و کتوپڕی) لەپرسیارێکدا ئایا هۆی ساردو سڕیو سست بەڕێوەچونی کارەکانتان بۆ؟ لەوەڵامدا هەریەک لەجەمال محەمەدو ژوان خان کەدو کارمەندی ئەو بەشەبون هەریەک بەجیا وتیان: کارەبا نیە ئاو نیە کارمەندی پێویست نیە ئیتر چۆن ساردو سڕی نەبێت. ژوان خان درێژەی بەقسەکانی داو وتی: ئەوەندە ئاومان نیە تا دیتۆڵی پێ بگرینەوە بۆ برینی نەخۆشەکان، وتی بیری ئیرتیوازیان لەنەخۆشخانەکەدا لێ داوە ئاوی بیرەکە پاک نیە بێ پاک کڕکردنەوە دەیکەنە تەنکی سەربانەوە پاشان بەکاری دەهێنن ئەم کارەش وای کردووە تائێستا بەهۆی نادروستی و پیسی ئاوەکەوە دوو منداڵ توشی سک چون و رشانەوە بن بەناوەکانی (شەهرام و شەهیرە) کە منداڵی کارمەندەکانن.

وامان لێ هاتووە لەماڵەوە ئاو لەگەڵ خۆمان ئەهێنین بۆ خواردن بۆ کارەکەشمان لەماڵان ئەی هێنین. هەر دەربارەی کێشەی نەخۆشخانەکە (ئەنوەر حەمە ساڵح) یاریدەدەری پزیشکی بەسەرسورمانەوە وتی: نەخۆشخانە یەعنی هەموو شتێ کەچی بەداخەوە ئێمە هەموو شتێکمان نیەکارەبا، ئاو، رێگاوبان، جیهاز، هیچ هیچمان نیە ئەبوایە وەزارەتی تەندروستی ئاوڕی بدایەتەوە لەم گرفتانە.

پاشان (باجی بەدرییە) فەرمانبەر لەو نەخۆشخانەدا بەدەنگی بەرز وتی: باسی چیت بۆ بکەم بەداخەوە کەناویان ناوە شەهید فاتیح ئەبوایە هەر لەبەر رێزی شەهیدەکە ئیهتیمامیان پێ بدایە، بەڵام کوا؟ لەپرسیارێکی تردا کەئایا لەگەڵ ئەو هەموو کێشەیەدا بۆچی نەخۆش روو لەم نەخۆشخانەیە دەکەن؟

هاوڵاتی (حەمەغەریب حەمە خان) کەنەخۆشی لەشی تێک شکاند بوو سەردانی ئەم نەخۆشخانەی کردبوو بۆ چارەسەر وتی، کام نەخۆشخانە وەڵاهی نەبونی چاکترە هەرچی ئێمە بێن بەبیانوی جیهاز شکاوییەوە جوابمان دەکەن هەر جارەو بەجۆرێ، توخوا نەخۆشخانەیەک رێگای نەبێ و ئاوی نەبێ و کارەیای نەبێ و جیهازی فەحص و شتی نەبێ خەستەخانەیە. ئافەرین بۆ وەزارەتی تەندروستی.

پاشان بۆ وەڵامی هەموو ئەم کێشانەو پشت راستی تەواوی گرفتەکانی نەخۆشخانەکە سەردانی بەڕێز (جەمیل عەبدولڕەحمان) قائیمقامی هەڵەبجەمان کردو دەربارەی ئەو کێشانە جەنابیان وتیان: راستە ئەو کێشانە هەن بەداخم کەتا ئێستا چارەسەر نەکراوە من خۆم لەکاتی کردنەوەی دا بەشداربوم هەر لەوکاتەدا سەرۆکی حکومەت بەڵێنی چارەسەری پێدان و لەوکاتەوە لەهەوڵ دامو ئینشائەڵڵا چارەسەری کێشەکان دەکەین بەتایبەتی کارەباو رێگاکەیان کەبەڵێنم وەرگرتووەو پێش وەخت چارەسەریان دەکەین.

پاشان بۆ کێشەی کارەبای نەخۆشخانەکە چوینە لای بەڕێز (حەمە تاهیر عەلی مەولود) بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی دابەش کردنی کارەبای شارەزوور. جەنابیان وتیان: ئۆباڵی ئەوکێشەیە بەئەستۆی ئێمە نیە ئەبوایە لەکاتی کەشف کردنی بیناکەداکەشفی کارەباکەشیان بکردایەو ئێمەی لێ ئاگادار بکرایە بەداخەوە تا ئێستا یەک نوسراوی نەخۆشخانەی شەهید فاتیح بۆ ئەو کێشەیە بەئێمە نەگەشتووە کێشەکە لەوەدایە کەئەوانەی کەشفەکان دەکەن وکارەباکەی ناکەن، دواتر دەبێتە گرفت بۆیان کەدەبێ لەسەر بودجەی وەزارەتەکەی بکرێت. بەهەرحاڵ ئێمە بۆ چارەسەری ئەم کێشەیە پتشمان بەنوسراوێکی فەرمانگەی کارەبای هەڵەبجە بەستووەو پەیوەندیمان کردووە بە بەڕێوەبەرایەتی دابەش کردنی کارەبای سلێمانییەوە ئەوانیش هاتوون بەدەممانەوە هەر لەلایەن بەڕێوەبەرێتی گشتی دابەشکردنی کارەبای سلێمانیەوە کەشفی تازەی بۆکراوە ونەتیجەی ئەوکەشفە بەکتابێک دراوەتەوە بەئێمە کەبڕەکەی ١٩١٨٦٠٠٠ نۆزدە ملیۆن و سەدو هەشتاو شەش هەزار دینارە کەدەبێ نەخۆشخانەی شەهید فاتیح بیدەنە ئێمە تابتوانین کارەبایان بۆ رابکێشین. واتەئەو برە پارەیە تەسلیم بەئێمە بکرێت ئەوسا بتواینن کێشەکەیان حەل کەین بۆ ئەم مەبەستە کتابمان کردووە بۆ نەخۆشخانەکەو ئومێدەوارم بەم زوانە کێشەی کارەبا چاک ببێ.

بەڵام بەداخەوە کەپرۆژەکانی ئەمڕۆ زۆریان ناکامڵ بەجێ دەهێڵرێن و پاش تەواو بونیان هاوار بۆ کێشەکانیان دەکەن دەبو پێش وەخت ئاگاداریان بکردینایە کێشەکەش ئۆباڵی بەئەستۆی خۆیانە.■

نەخۆشخانەی شەهید فاتیح لە هەڵەبجەی شەهید

لە باکورەوە

وەلید جانپۆلات: بەشار ئەسەد "نەخۆشە" و پێویستە خۆی و رژێمەکەی بروخێن

سیاسەتمەداری بەبنەچە کوردی لوبنان وەلید جانپۆلات بەتوندی هێرشی کردە سەر دەسەڵاتی سوری و داوای روخانی ئەم رژێمەی کرد. جانپۆلات لەدیدارێکی "CNN"ی ئەمریکیدا بەشار ئەسەدی بەپیاوی نەخۆش ناوزەد کردو گوتی ئەگەر ئەم کابرایە وەمێنێ "ئەوا رۆژهەڵاتی نێوەراست قەت سەقامگیری بەخۆیەوە نابینێ". جانپۆلات گوتی "کێ،

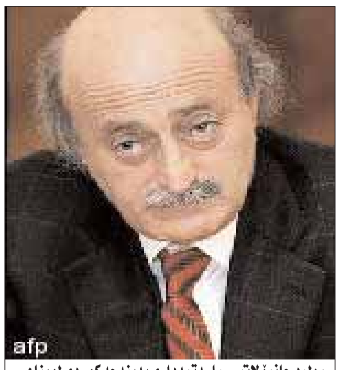
وەلید جانپۆلات - سیاسەتمەداری بەبنەچە کوردی لوبنان

رژێمی سوریا رەخنە بکات یەکسەر دەیکوژن". هەروەها ئاماژەی بەوە کرد کە رژێمی سوریا دەستی لەکوشتنی کەمال جانپۆلاتی باوکیدا هەبوە.■

کۆبوونەوەی کوردستانیانی ئەمریکا بۆ چارەسەر کردنی پرسی کورد لەسوریا

کوردانی رۆژئاوای کوردستانی نیشتەجێی ئەمریکا لەسەرەتای ئەم مانگەدا لەواشنتۆنی پایتەخت کۆبونەوەو بڕیاریان دا لەمەودوا بۆ چارەسەرکردنی پرسی کورد لەسوریا خەبات بکەن. هەروەها لە١٢ی مانگیشدا کۆنگرەیەکی فراوانیان رێکخست. بڕیارەکانی کۆبونەوەی کوردان بەمجۆرەیەن:

١. ئامادەکاری یەکەمین

کۆنگرەی کوردانی سوریا لەواشنتۆن.

٢.ئامادەکاری رێکخراوێکی چەتری گەورە کە هەمو رێکخراو و کەسایەتی و لایەنەکان کۆبکاتەوە.

٣.ئامادەکاری دیالۆگی هەمو هێزە دیموکراتەکانی سوریا.

٤.هاوکاری دۆستانی دیموکراسی بۆ سوریاو دۆستانی گەلی کورد.

٥.شەڕی دژی تیرۆر و هێزە تەکفیریەکان.■

لایەنە کوردیەکانی سوریا کوشتنی "جوبران توینی"یان ئیدانە کرد

چەندین لایەن و گروپ و کۆمەڵەی مافی مرۆڤ وکەسایەتی سیاسی و رۆشنبیری کوردی لەکۆبونەوەیەکدا کوشتنی جوبران توینی پەرلەمانتارو رۆژنامەنوسی لوبنانیان تاوانبار کردو داوایان لەکۆڕو کۆمەڵە جیهانیەکان و نەتەوە یەکگرتوەکان کرد زواوزو لەم پرسە بکۆڵێتەوە: لەناو ئیمزاکەرانی ئەم بەیاننامەیەدا ناوی ئەم گروپانە هاتوە:

ویفاقی دیموکراتی کوردی سوریا
حیزبی یەکێتی کوردی سوریا
پارتی یەکێتی کوردی "یەکێتی"
رەوتی ئایندەی کوردی
پارتی ئازادی کوردی لەسوریا
لێژنەی مافەکانی مرۆڤی سوریا
لێژنەی مافەکانی مرۆڤی کوردی سوریا
لێژنەی کوردی پاراستنی ژینگە لەسوریا
لێژنەی ئامادەکاری یەکێتی نوسەرانی کورد
کۆنگرەی شێخ خەزنەوی بۆ رۆشنبیری کوردی.■

راپۆرت: ئەمنی سوری خۆپیشاندانی کوردانی دیمەشقی سەرکوتکرد

ناوەندی کوردی بۆ هەواڵ - دیمەشق

رۆژی ١٠ی ئەم مانگە بەبۆنەی رۆژی جیهانی مافەکانی مرۆڤ هەر دو گروپی کوردی "پارتی یەکێتی کوردی لەسوریا" و "رەوتی ئایندەی کوردی" لە"ساحە سبع بحرات"ی دیمەشقی پایتەخت لەبەرامبەر بانکی مەرکەزیدا رێپێوانێکی هێمنانەیان رێکخست. بەڵام دەستبەجێ شورتەی مکافحەی شەعبی سوری لەگەڵ لقێکی دەزگای ئەمن هێزێکی چەکداریان لەگۆڕپانەکە بڵاو کردەوەو پێشی خۆپیشاندەرانیان گرت.

هێزە ئەمنیەکان لەپەستا رێپێوانەکەیان سەرکوتکردو بەلێدان و تێهەڵدان بڵاوەیان بەخۆپیشاندەران کرد. هێزەکانی ئەمن و سریەی پاراستنی رژێم هەمو کۆڵانەکانی ساحەکەیان گرتبو و نەیانهێشت هاوڵاتیان خۆپیشاندان ئەنجامبدەن. شورتە زەبرو زەنگی بەکار هێناو هاوڵاتیانی کوردی ئازاردا. هەروەها ئەو گەنجانەیان راوەدونا کە لەگۆڕەپانەکە هەڵدەهاتن.

حەسەن ساڵح سکرتێری پارتی یەکێتی کوردی لەسوریا گوتی "پۆلیس خۆپیشاندەرانی دایە بەر. ئامانجی ئەمن داپڵۆسینی ئەو دوسەد کەسە خۆپیشاندەرە بو کە داوای مافەکانی گەلی کوردو دیموکراسی و رێزگرتنی رۆژی جیهانی مافەکانی مرۆڤیان دەکرد".

ساڵح هەورەها جەختیکردەوە "بەداخەوە کە لەرۆژی مافەکانی مرۆڤیشدا زەبرو زەنگ بەکار دەهێنرێ!" و ئاماژەی بەگوێنەدانی لێپرسراوان کرد بەداواکاریەکانیان و وێنەیەکی زەبر ئامێزی پۆلیسی سوریای لەگەڵ خۆپیشاندەران پیشاندا.

ساڵح جارێکیتر دوپاتی کردەوە کە ئەوان بۆ ئەوەی دیواری ترس بشکێنن لەپێناوی مافەسیاسی و نەتەوەییە شەرعیەکانیان رێپێوان ئەنجامدەدەنەوە".

ساڵح هەروەها ئاماژەی بەو دەمەقاڵێیە کرد کە لەنێوان ئەوو ئەفسەرێکی ئەمندا رویدابو گوایە ئەمان "داوای مافە رەواکانیان دەکەن" و ئەفسەرەکەی پێیگوتبو "ئێستاکاتی خۆپیشاندان نیە، وڵات لەدۆخێکی ئاوارتەدایە لەئەنجامی فشارە دەرەکیەکانەوە" و مەبەستیشی لێکۆڵینەوە دوەلیەکانی کوشتنی حەریری بوکە سوریایان تێدا تاوانبار کردوە کە دەستی لەم تاوانەدا هەبوە.

لەلایەکیتر مەشعەل تەمۆ قسەکەری رەسمی بەناوی "رەوتی ئایندە" وتی ژمارەی پۆلیس لە لەژمارەی خۆپیشاندەران زیاتر بو کە بەشێوەیەکی ئاشتیانە داوای مافە رەواکانیان دەکردو ئەمانە بەقێزەونترین شێوە ئەم چالاکیە سەردەمی و شەرعیەیان سەرکوتکرد".

تەمو هەورەها ئەوەی زیاد کرد کە ئەم چالاکیە تەنها هی دولایەنی کورد نەبو، بەڵکو چەندلایەنی ئیمزاکەری راگەیەندراوی دیمەشقیش بڕیار بو بەشداریان تێدا بکردایە کەچی کوردیان تەنها هێشت".

تەمو ئاماژەی بەلایەنە عەرەبیەکان کرد "بێدەنگی دامودەزگاو رێکخراوو سیاسیەکان و کۆمەڵەکانی مافی مرۆڤ سەرسامی کردوین لەم رۆژە ئەرکی حقوقی خۆیان جێبەجێ نەکردوە و ئەمەش ئەوە دەسەلمێنێ کە ئەمانە رێکخراوی رواڵەتین! و پەیوەندیان بەواقیعی سوریاوە نیەو بەرامبەر بەداواکاری لێژنەی کوردی مافەکانی مرۆڤ قروقەپیان کردوە".

شایانی ئاماژە پێکردنە کە پارتی یەکێتی کوردی لەسوریاو رەوتی ئایندەی کوردی خەڵکیان بانگهێشتی ئەم خۆپیشاندانە کردبو لەگۆڕەپانی "سبع بحرات"ی بەرامبەر بانکی مەرکەزی دیمەشقی پایتەخت، بەبۆنەی هەڵکەوتی رۆژی جیهانی مافەکانی مرۆڤ. بەڵام جگە لەم دو لایەنە کۆمەڵەی بەرەنگاری عەولەمەو ئیدارەی کونگرەی الاتاسی بەشداربون و جگە لەمانەش رۆژنامە نوسانی ئەوروپیش لەم گۆڕپانەدا ئامادەبون.■

خۆپیشاندانی کوردان لەگۆڕەپانی ساحة سبع بحرات

فەتحوڵا حوسێنی چالاکی سیاسی و رۆژنامەنوسی کوردی سوریاو هاوڕێی جوبران توینی

جوبران توینی دۆستی گەلی کورد بوو، و سوریای بەدوژمنی کوردو لوبنان دەزانی

ئا/ مامەند رۆژە

فەتحوڵا حوسێنی رۆژنامەنوسێکی کوردی رۆژئاوای کوردستانە. لەساڵی ١٩٧٠لەشارۆچکەی درباسیە (سەر بەقامیشلو) لەدایکبو. خوێندکاری بەشی یاسای زانکۆی حەلەب بو. ٦ساڵ لەلوبنان ژیاو لەرۆژنامەی ئەلنەهار رۆژنامەنوسی کردوەو هەتا ئێستا ٦بەرهەمی ئەدەبی چاپکراوی هەیە. هاورێیەتیەکی نزیکی لەگەڵ رۆژنامەنوس و پەرلەمانتەری کوژراو جوبران توینی هەبو. ئەمە دو ساڵە هاتۆتە هەرێمی کوردستان و رۆژنامەی "الامل"دەردەکات. لەمەڕ گۆڕانکاریەکانی کوردی سوریاو لوبنان ئەم چاوپێکەوتنەمان لەگەڵ ئەنجامدا.

چاودێر: کاک فەتحوڵا تۆ شەش ساڵ لەئەلنەهارکارت کردوەو هاورێیەکی کوردی زۆر نزیکی جوبران توینی بوی. هەندێک دەڵێن سوریا دەستی لەکوشتنیدا هەبوەو زنجیرەی قەتڵ لەلوبنان ئەمجارە جوبران توینی پێوە بوە، ئەم روداوە چۆن لێکدەدەیتەوە؟

فەتحوڵا حوسێنی: بەراستی پرسەکان زۆر ئاڵۆزن. بەتایبەتی پەیوەندی سوریاو لوبنان یەکجار شێواوە. کوشتنی حەریری ئەم گۆمەی شڵەقاندو ئەمجارەشیان کوشتنی توینی پرسەکەی ئەوەندەیتر ئاڵۆزاندوە. بێگومان دەوری لۆبی عەلەوی لەبەیروت و شام حاشا هەڵنەگرە. سەرەڕای کشانەوەی هێزەکانی، سوریا هێشتا دەستوەردەداتە کاروباری لوبنانەوە. توینی هەم پیاوی فکر بو و هەم پیاوی سیاسەت، کەچی حەریری پیاوی سەرمایە بو. جوبران سەرنوسەری رۆژنامەی ئەلنەهار بو کە گرنگترین و پڕ تیراژترین رۆژنامەی لوبنانیەو پێگەیەکی فراوانیشی لەناو تێکڕای عەرەباندا هەیە. ئەلنەهار بەرۆژنامەی دژە سوری ناسرابو. کوشتنی جوبران دیارە سود بەکێ دەگەیەنێ. ئەمەش بەو واتایە کە هەتا ئێستاش سوریا لەپەیڤ دەترسێ.

چاودێر: دوێنێ وەلید جونبەلات لەتەلەفزیۆنی CNNدا راستەوخۆ سوریای بەکوشتنی جوبران توینی تاوانبار کردو بەشارئەسەدی بە "پیاوی نەخۆش" وەسفکرد، ئەمە چۆن لێکدەدەیتەوە؟

فەتحوڵا حوسێنی: قسەکەی جونبەلات راستەو رژێمی سوریا تێکڕا بیمارە. دەسەڵاتی بەشارئەسەدیش هونەری خۆی نیەو بەمیراتی پێیگەیشتوە. رۆژ بەرۆژ ناکۆکی ئەم وڵاتە لەگەڵ کۆمەڵگەی جیهانی پتر دەبێ و ئەگەر بێتو لێپرسراوانی بەعس بەئەقڵایی رەفتار نەکەن و مل بەبریارەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان نەدەن ئەوا دەچەقێتە زۆنگاوێکەوە کە لێی رزگاری نابێت. دور نیە ئاوا بڕوات چارەنوسی وەکو بەعسی ئێراقی لێ بێت!

چاودێر: بەمداوییە ئۆپۆزیسیۆنی سوری بەکوردو عەرەبیەوە لەشام لەکۆبونەوەیەکدا راگەیەندراوێکی راگەیاند کە بە "رایگەیاندراوی دیمەشق" ناسراوە، رۆڵی کورد لەم راگەیەندراوەدا چۆنە؟

فەتحوڵا حوسێنی چالاکی سیاسی کوردی سوریا

فەتحوڵا حوسێنی: راگەیاندراوی دیمەشق دوای راگەیاندراوی "رەبیعی شام" دوەم گەورە راگەیاندراوی سیاسیە لەسوریا. چوار ساڵ بەر لەئێستا نزیکەی بیست روناکبیری عەرەب لەشام بەیاننامەیەکیان دەرکرد کە تێیدا داوایان لەرژێم کرد چاکسازی دیموکراتی ئەنجامبدات و بوار بۆ رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بکاتەوە.

بەڵام رژێم گەلێک لەئیمزاکەرانی ئەو راگەیاندراوەی گرتوەو تا ئێستاش بەرینەداون. ئەمجارە نزیکەی سێ هەفتەیەک دەبێ زۆربەی هەرە زۆری گروپە سیاسیەکانی ئۆپۆزیسیۆن لەشام کۆبونەوەو راگەیاندراوی دیمەشقیان دەرکرد. دیارە ئەم راگەیاندنە هێرش دەکاتە سەر رژێم و داوالەپارتی بەعس دەکات کە واز لەدەسەڵات بێنێ و رێگە بۆ ریفراندۆمێکی فراوان بکاتەوە. دیارە بەیاننامەی دیمەشق لەدو بەندا باسی کورد دەکات. یەکەمیان دەڵێ "چارەسەرێکی دادگەرانەو گونجاو بۆ پرسی کورد" بەڵام بەراستی پیاو نازانێ کە چۆنچۆنی چارەسەر دەکرێت و وردەکاری باسنەکردوە. دوەمیان دەڵێ "چارەسەری پرسی کورد بێ دەستێوەردانی دەرەکی" بەراستی ئەمە گومانێکی ترسناکەو هەر لەئێستاوە مرۆڤ لێی دەترسێ. رۆڵی کوردیش لاوازە. ئۆپۆزیسیۆنی ئێمە هەتا ئێستاش لەداواکردنی مافەکانیدا شەرمنەو ئەم بەیاننامەیە بەرەی کوردی کردۆتەوە دو لەتەوە. بەشێک لەگەڵین و بەشێکی کۆمەڵگەش رەتیدەکەنەوە. دیارە ئێستا هەردوبەرەی تەحالوفی دیموکراتی کوردی و جەبهەی دیموکراتی کوردی بەشداری راگەیاندراوی دیمەشقن. بەگشتی حیزبی تەجەموعی دیموکراتی سوری بەرێبەرێتی حەسەن عەبدولعەزیم پێشەنگێتی راگەیەندراوی دیمەشقی کردوەو گروپەکانیتریش ئیمزایان کردوە. ئێستا فەرید غادری دروشمی "لەراگەیاندراوی دیمەشقەوە بەرەو پەرلەمانی مەنفا"ی بەرز کردۆتەوە، و دەیانەوێ ئەم هەوڵە لەدەرەوەش کامڵ بکەن.

چاودێر: تۆ وەکو هاورێیەکی نزیکی جوبران توینی دەتوانی چی لێوە باسبکەیت و هەڵوێستی بەرامبەر بەکورد چۆن بو؟

فەتحوڵا حوسێنی: بەر لەوەی بێمە کوردستان لەنوسینگەی ناوەندی رۆژنامەی ئەلنەهار چومەلای جوبران توینی و پێمگوت دەمەوێ برۆمە کوردستان و هاتوم ماڵاوایت لێبکەم. جوبران گوتی "برۆ کوردستان بەڵام بزانە ئەلنەهار هەر چاوەڕوانیت دەکات". بەداخەوە نەمتوانی بیبینمەوەو کورد گوتەنی دیدارە و قیامەت کەوتین! بەراستی جوبران توینی دەیزانی دەکوژرێ و خۆی دەیگوت یەکەم کەسە بیکوژن بەڵام بوە کەسی شەشەم. ئەو و رۆژنامەکەی هەمیشە دەیانگوت "سوریا لەلوبنان بچۆرە دەرەوە" سەردەمێک کەس نەیدەوێرا لەبەرامبەر سوریا فزە بکات کەچی جوبران ئەمەی دەکرد.

جوبران بەراستی دۆستی گەلی کورد بوو کوردی خۆشدەویست. وەکو عەربێکی مەسیحی دیموکرات هەمیشە پرسی کوردی لەرۆژنامەکەیدا دەوروژاندو هەڵویستی عادیلی بەرامبەر بەدۆزەکەمان هەبو. بەکورتی دەتوانم بڵێم جوبران توینی شەهیدی پەیڤ بوو جێگەکەی بەئاسانی پڕ ناکرێتەوە.■

جوبران وەکو عەرەبێکی مەسیحی دیموکرات هەمیشە پرسی کوردی لە رۆژنامەی ئەلنەهار دا دەوروژاندو هەڵوێستی عادیلی بەرامبەر بەدۆزەکەمان هەبوو

جوبران توینی رۆژنامەنوس و پەرلەمانتاری لوبنانی کە بەم دواییانە شەهیدیان کرد

وتووێژی نێوان ئه‌مریکاو کۆماری ئیسلامی، تاکتیک یان ستراتیژی

عه‌باس ئه‌حمه‌دی

چه‌ند رۆژ له‌وه پێش "زاڵمای خه‌لیل زاد" باڵوێزی ئه‌مریکا له‌عێراق رایگه‌یاند که له‌لایه‌ن جۆرج بووش، سه‌رکۆماری ئه‌مریکاوه پێی راگه‌یه‌ندراوه که له‌گه‌ڵ کۆماری ئیسلامی سه‌باره‌ت به‌عێراق پێوه‌ندی بگرێ و وتووێژ بکات. خه‌لیل زاد به‌حه‌وتوونامه‌ی "نیووزویک"ی راگه‌یاند که: "به‌من ئیزن دراوه له‌گه‌ڵ ئێرانییه‌کان پێوه‌ندی بگرم. هێندێ چاوپێکه‌وتن ده‌بێ که بۆگۆڕان و "تعدیل"ه.

به‌ڵام پرسیار ئه‌وه‌یه که داخۆ ئه‌م وتووێژانه تاکتیکه یان ستراتیژی؟ ئایا ئه‌مریکا له‌گه‌ڵ کۆماری ئیسلامی ده‌توانێ هه‌ڵبکاو رۆڵی له‌ناوچه‌که‌دا وه‌کوو جه‌مسه‌رێکی ئیسلامی قه‌بووڵ بکات؟ داخۆ ئه‌مریکا ده‌توانێ رازی به‌مانه‌وه‌ی رژیمێک بێ که بۆ خۆی به‌گه‌وره‌ترین پشتیوانی تیرۆریزمی ده‌زانێ؟ ئایا ئه‌مریکا واز له‌دیمۆکراتیزه کردنی ناوچه‌که دێنێ؟ بۆ وه‌ڵامدانه‌وه‌ی ئه‌و پرسیارانه‌و چه‌ندین پرسیاری دیکه له‌و پێوه‌ندییه‌دا، پێویسته چاوێک به‌سیاسه‌ته‌کانی ئه‌مریکاو کۆماری ئیسلامی له‌ناوچه‌ی رۆژهه‌ڵاتی ناوه‌ڕاستی گه‌وره‌دا بخشێنین‌و بزانین چه‌نده پێکه‌وه هاوته‌ریبن.

کۆماری ئیسلامی

کۆماری ئیسلامی هه‌ر له‌سه‌ره‌تای هاتنه سه‌رکاریه‌وه له‌هه‌وڵی پێک هێنانی جه‌مسه‌رێکی ئیسلامی بووه له‌ناوچه‌که‌داو له‌و پێوه‌ندی یه‌شدا دروشمی "نه‌شرقی‌و نه غربی، جمهوری ئیسلامی" و "ناردنه ده‌ره‌وه‌ی شۆڕش"ی هه‌ڵگرت‌و له‌ئاڕاسته‌ی گه‌یشتن به‌و ئامانجگه‌له‌دا یارمه‌تی زۆری گرووپه توندره‌وه ئیسلامییه‌کانی کردوه‌و به‌توندترین شێوه هه‌وڵی زه‌ربه لێدان له‌ئیسرائیلی داوه، له‌ئاستی نێوخۆیشدا به‌توندترین شێوه ده‌نگی نارازییه‌کانی کپ کرد. ئه‌م کرده‌وانه‌ی کۆماری ئیسلامی له‌ده‌ورانی شه‌ڕی سارددا به‌هۆی دوو جه‌مسه‌ری بوونی جیهانه‌وه له‌لایه‌ن ئه‌مریکاوه به‌شێوه‌یه‌ک که دڵخوازی ئه‌مریکا بێت له‌لایه‌ن کۆمه‌ڵگه‌ی نێوده‌وڵه‌تیه‌وه وڵام نه‌درایه‌وه ئه‌مریکا ته‌نیا هه‌وڵی دا هاوسه‌نگیی هێزه‌کان له‌نێوان ئێران‌و عێراقدا بپارێزێ، هه‌ربۆیه کاتێک له‌شه‌ڕی ئێران‌و عێراقدا کۆماری ئیسلامی هێندێ پێشره‌ویی کرد ئه‌مریکا یارمه‌تیی عێراقی کرد دوای روخانی دیواری به‌رلین‌و نه‌مانی دنیای دوو جه‌مسه‌ریی، کۆماری ئیسلامی که رێژیمێکی ئیدئۆلۆژیک بوو، درێژه‌ی به‌سیاسه‌تی خۆیداو هه‌وڵی دا که توندره‌وی ئیسلامی بۆ وڵاتانی ئاسیای ناوه‌ڕاست‌و قه‌فقاز په‌ره پێبدا. ته‌نانه‌ت ده‌ستی له‌تیرۆری ئۆپۆزیسیۆن له‌نێو خاکی وڵاتانی رۆژئاوادا هه‌ڵ نه‌گرت‌و چه‌ندین تیرۆری کرد، که به‌پێچه‌وانه‌ی ویستی کۆماری ئیسلامی بڕیاری دادگای میکۆنۆسی به‌دواوه بوو که بۆ ئه‌و رێژیمه گران ته‌واو بووو کۆماری ئیسلامی ئیزۆله بوو.

هه‌ر چه‌ند هاتنه سه‌رکاری خاته‌می تا راده‌یه‌ک ئه‌و هه‌لومه‌رجه‌ی هێور کرده‌وه، به‌ڵام رووداوی ١١ی سێپته‌مبه‌رو پشتیوانی کۆماری ئیسلامی له‌تیرۆریزم له‌لایه‌ک و شکستی چاکسازی خوازان له‌لایه‌کی دیکه‌وه بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی که کۆماری ئیسلامی له‌ته‌وه‌ره‌ی شه‌ڕاره‌تدا جێگه بگرێ.

له‌١١ی سێپته‌مبه‌ر به‌م لاوه له‌لایه‌که‌وه کۆماری ئیسلامی هه‌وڵی به‌رچاوی داوه که

له‌ئه‌فغانستان‌و له‌وه‌ش زیاتر عێراقدا ئه‌مریکا تووشی گیروگرفت بکات، له‌و پێوه‌ندییه‌شدا به‌رده‌وام پشتیوانی له‌گرووپه تیرۆریستیه‌کانی ئه‌و وڵاتانه کردووه، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه هه‌وڵه‌کانی بۆ به‌ده‌ست هێنانی چه‌کی ناوکی ئاشکرا بووه‌و به‌هه‌ر شێوه‌یه‌ک هه‌وڵ ده‌دا که ده‌ستی به‌چه‌کی ناوکی بگات بۆ ئه‌وه‌ی گرفتی ئه‌منییه‌تی خۆی چاره‌سه‌ر بکات‌و مانه‌وه‌ی رێژیمه‌که‌ی گه‌ره‌نتی بکات. بۆیه له‌ئاستی جیهانیدا تووشی ئیزۆله بوون هاتووه‌و پێوه‌ندییه‌کانی له‌گه‌ڵ یه‌کێتی ئه‌وروپا که له‌ماوه‌ی ده‌یه‌ی کۆتایی سه‌ده‌ی بیسته‌مدا به‌گه‌وره‌ترین پێشه‌سازیی جیهان پرۆژه‌ی رۆژهه‌ڵاتی نێوه‌راستی گه‌وره‌و باکووری ئافریقایان په‌سه‌ند کرد که به‌رنامه‌یه‌کی بۆ ریشه کێش کردنی ئه‌و سێ مه‌سه‌له‌یه له‌خۆ گرتوه.

هه‌روه‌ها ئه‌مریکا بۆ له‌نێو بردنی رێژیمه دیکتاتۆره‌کانی رۆژهه‌ڵاتی نێوه‌ڕاستی گه‌وره، له‌ماوه‌ی چه‌ند ساڵی رابردوودا هه‌وڵێکی زۆری داوه، له‌شه‌ڕی نیزامی دژی تالیبان‌و به‌عسه‌وه‌بگره تاکوو یارمه‌تیدانی هێزه دیمۆکراسی خوازه‌کانی گورجستان، قرقیزستان‌و دژایه‌تی کردن له‌گه‌ڵ کوشتنی خه‌ڵک له‌خۆپیشاندانه‌کانی ئۆزبه‌کستاندا که ته‌نانه‌ت بووه به‌هۆی ئه‌وه‌ی که به‌شێک له‌و وڵاتانه له‌ئه‌مریکا دووربکه‌نه‌وه‌و له‌رووسیه‌وه نزیک ببنه‌وه که به‌ره‌قیبی ئه‌مریکا له‌ناوچه‌که، به‌تایبه‌ت له‌ئاسیای ناوه‌ندی قه‌فقاز ده‌ژمێرێ.

ئێستا چۆنه که ئه‌مریکا ده‌یهه‌وێ له‌گه‌ڵ رێژیمێک وتووێژ بکات که به‌وه‌ی ده‌ناسێ که گه‌وره‌ترین پشتیوانی تیرۆریزمه، دژی پرۆسه‌ی ئاشتیی ئیسرائیل‌و فه‌له‌ستینه، بۆ چه‌کی ناوکی هه‌وڵ ده‌داو مافی مرۆڤ له‌نێوخۆدا پێشێل ده‌کات!

هۆکاری ئه‌و مه‌سه‌له‌یه ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆئه‌و گیروگرفته که ئه‌مریکا له‌عێراق له‌گه‌ڵی به‌ره‌وروو بووه، ئه‌مریکا له‌کاتی ده‌ست پێکردنی شه‌ڕی عێراقدا ده‌یویست عێراق وه‌کوو نموونه‌ی وڵاتێکی دیمۆکراتیک به‌ناوچه‌که پیشان بدات. به‌ڵام ده‌ست تێوه‌ردانی کۆماری ئیسلامی‌و چه‌ند وڵاتی دیکه‌و پشتیوانی کردنیان له‌تیرۆریستانی ناوچه‌که بووه هۆی ئه‌وه‌ی که شه‌ڕو ئاژاوه له‌و وڵاته دانه‌مرکێته‌وه. بۆیه چاوه‌ڕوان ده‌کرێ که ئه‌مریکا تا کاتی هێور کردنه‌وه‌ی عێراق له‌گه‌ڵ کۆماری ئیسلامی دا وتووێژ بکات‌و ئه‌مه وه‌کوو تاکتیکێ به‌کار بێنێ، ئه‌گه‌ر نا ئه‌مریکا ته‌نانه‌ت بۆ دیمۆکراتیزه کردن ته‌وژمی خستوه‌ته سه‌ر وڵاته دۆست‌و هاوپه‌یمانه‌کانی خۆی وه‌کوو میسرو عه‌ره‌بستان‌و ئۆزبه‌کستان، ئێستا چۆن ده‌توانێ وازله دیموکراتیزه کردنی رێژیمێک به‌و تایبه‌تمه‌ندی یانه‌وه بێنێ. هه‌ر به‌له‌به‌رچاو گرتنی ئه‌و بابه‌تگه‌له‌یه که به‌رپرسانی ئه‌مریکایی ئه‌یژن، وتووێژه‌کان ته‌نیا سه‌باره‌ت به‌عێراقه‌و له‌هه‌مان کاتدا که باس له‌وتووێژ ده‌کرێ، "معاون"ی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ئه‌مریکا داوای گوشاری زیاتری کۆمه‌ڵگه‌ی نێو ده‌وڵه‌تی بۆ سه‌رکۆماری ئیسلامی ده‌کات.■

ئه‌هوازو به‌سره سه‌ره‌تایه‌ک بۆ ئاڵۆزی. ؟!

ره‌فعه‌ت محه‌مه‌د(مورادی)

وڵاتی ئێران به‌هۆی هه‌ڵکه‌وته‌ی جوگرافی‌و ستراتژیکی به‌درێژایی مێژوو ناوه‌ندی رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی زل هێزه‌کانی سه‌ر گۆڕه‌پانی سیاسی بووه، هه‌رچه‌ند ئه‌و وڵاته جیران‌و هاوسنووری زل هێزێکی وه‌ک رووسیه‌یه به‌ڵام به‌له‌به‌ر چاو گرتنی دوژمنایه‌تی مێژینه‌و ته‌ماحی داگیرکاری‌و هه‌روه‌ها پابه‌ند بوونی گه‌لی ئێران به‌بیرو باوه‌ڕی ئایینی، نه‌یتوانیوه له‌تواناو پشتگیری ئه‌و وڵاته سوود وه‌رگرێت. له‌لایه‌کیتره‌وه مه‌ترسی وڵاتانی زل هێز له‌وانه ئه‌مریکاو ئینگلیز له‌ده‌ستێوه‌ردانی رووسه‌کان له‌کارو باری سیاسی ئێران‌و سوود وه‌رگرتن له‌تایبه‌تمه‌ندییه ده‌گمه‌نه‌کانی ئه‌و وڵاته، وایلێکردوون که به‌رده‌وام به‌دوای ئاڵته‌رناتیڤی شیاوو ستراتژیکی درێژخایه‌ن بن بۆ کونترۆڵ کردنی ده‌سه‌ڵاتی سیاسی ئێران، ئه‌م سیاسه‌ته له‌مێژه په‌یره‌و ده‌کرێت‌وداگیر کردنی باشووری

ئێران‌و له‌مه‌یدان به‌ده‌رکردنی پورته‌گالیه‌کان، به‌ده‌ست هێنانی هه‌ندێ ئیمتیازی بانکی‌و نه‌وتی، هه‌روه‌ها وه‌لانانی حکوومه‌تی ره‌زاخان‌و دانانی حه‌مه ره‌زا شای پاله‌وی‌و پاشان لاوازکردنی ئه‌و پاشایه‌تیه به‌شێکه له‌و ستراتژه. ئه‌م ره‌وته به‌درێژایی ته‌مه‌نی کۆماری ئیسلامی په‌یره‌و کراوه‌و ده‌وڵه‌تی ئینگلیز به‌هۆی هه‌ندێ ئیمتیازاته‌وه که‌له‌م چه‌ند ساڵه‌دا به‌ده‌ستی هێناوه به‌رده‌وام له‌ململانێ سیاسییه ناوچه‌یی‌و نێو نه‌ته‌وه‌یه‌کاندا ئه‌گه‌ر پشتگیری له‌ئێران نه‌کردبێت، ئه‌وا به‌ربه‌ستێک بوو له‌به‌رده‌م رکه‌به‌رانی کۆماری ئیسلامی، به‌ڵام دوابه‌دوای ئاشکرا بوونی هه‌وڵه نهێنیه‌کانی کۆماری ئیسلامی بۆ به‌ده‌ست هێنانی چه‌کی ئه‌تۆمی‌و ده‌ستێوه‌ردانی ئه‌و وڵاته له‌کارو باری نێو خۆیی عێراق‌و وروژاندن‌و هاندانی خه‌ڵکی ئه‌و وڵاته به‌تایبه‌ت شیعه‌کان له‌دژی هاوپه‌یمانان له‌وانه ده‌وڵه‌تانی ئینگلیزو ئه‌مریکا، جۆرێک ناکۆکی‌و گومان له‌نێوان ئه‌و دوو ده‌وڵه‌ته سه‌ریهه‌ڵداوه، ئه‌م ناکۆکییه‌له‌گه‌ماوگه‌رمی وتووێژه‌کانی کێشه‌ی ئه‌تۆمی ئێران هاته ئاراوه، ئه‌وکاته‌ی که‌سێ وڵاتی زل هێزی ئه‌وروپایی واته ئینگلیزو فه‌ره‌نسه‌و ئاڵمانیا چیتر ئاماده نه‌بوون له‌سیاسه‌تی کات به‌سه‌ر بردن‌و ناراستی ئێران داکۆکی بکه‌ن‌و بۆ ئه‌و هه‌موو درۆو ده‌له‌سانه پاساو بێننه‌وه، هه‌ر بۆیه ئاکامی مشت‌و مڕو دانیشتنه‌کانی ئه‌نجومه‌نی حوکام به‌زیانی ئێران شکایه‌وه‌و ده‌سه‌ڵاتداران‌و سیاسه‌ت وانانی ئه‌و وڵاته بۆ گوشار خستنه سه‌ر وڵاتانی ئه‌وروپایی، له‌سه‌رووی هه‌موویانه‌وه ئینگلیس، باشووری عێراقیان هه‌ڵبژارد تا له‌و رێگاوه ناره‌زایێتی‌و رقی خۆیان به‌رانبه‌ر به‌ئه‌و وڵاته نیشانبدات، ئاڵوزیه‌کانی ئه‌م دوایه‌ی به‌سره ئینگلیزیه‌کانی ناچار کرد تا به‌شێوه‌ی ئاشکراو شه‌فاف تاوانی ئه‌و ئاژاوه‌و ته‌قینه‌وانه بخه‌نه ئه‌ستۆی ئێران، له‌به‌رانبه‌ردا ئێران له‌دژ کرده‌وه‌یه‌کی خێرا رووداوه‌کانی ئه‌هواز که گومانی زۆریان له‌سه‌ره روبه‌رووی وڵاتانی ده‌ره‌کی به‌تایبه‌ت ئینگلیز بکاته‌وه تا به‌م جۆره باشووری عێراق‌و ئێران ببێته مه‌یدانی ململانێی نێوان ئه‌و دوو وڵاته، سه‌رنجراکێش ئه‌وه‌یه که سووته‌مه‌نی‌و که‌ره‌سته‌ی ئه‌و شه‌ڕه عه‌ره‌بی شیعه‌ن به‌م جیاوازییه‌وه که له‌باشووری ئێران ئه‌و شه‌ڕه بۆ ئازادی‌و دیموکراسی‌و مافه زه‌وتکراوه‌کانی عه‌ره‌بی خوزستانه که‌چی شه‌ڕی باشووری عێراق له‌دژی ئازادی‌و دیموکراسی‌و ده‌سکه‌وته‌کانی گه‌لی تازه رزگارکراوی عێراقه.■

پاشه‌کشه‌ی جیهان یان دوایین ده‌رفه‌ت بۆ کۆماری ئیسلامی؟

فه‌رامه‌رز سه‌جیم

دانیشتنه‌که‌ی چه‌ند رۆژ له‌وه پێشی شورای حوککامی ئاژانسی وزه‌ی ئه‌تۆمی، بێجگه له‌ئه‌وه‌ی تێیدا راگه‌یاندنێک به دژی رژیمی کۆماری ئیسلامی و سه‌رپێچییه‌کانی له رێککه‌وتننامه‌کان، په‌سه‌ند کرا، ئاکامێکی ئه‌وتۆی لێنه‌که‌وته‌وه. ئه‌گه‌رچی ده‌وڵه‌تی روسیه رایگه‌یاندووه که هیچ ته‌رحێکی به رژیمی ئێران پێشنیار نه‌کردووه، به‌ڵام ده‌نگۆی ئه‌وه هه‌یه که روسیه پێشنیاری به حکوومه‌تی ئێران کردووه، قۆناغی نیهایی پیتاندنی ئۆرانیۆم له خاکی ئه‌و وڵاته‌دا جێبه‌جێ بکرێ. له دانیشتنه‌که‌ی شورای حوککامی وزه‌ی ئه‌تۆمیدا ئه‌وه باسی لێکرا و بۆ تاوتوێ کردنی ئه‌و پێشنیاره، ده‌رفه‌تێکی دیکه‌ش به کۆماری ئیسلامی درا و هه‌ڕه‌شه‌ی ئه‌وه‌ی لێکراوه که ئه‌وه دوایین ده‌رفه‌ته و ئه‌و ماوه‌یه‌ش کۆتایی پێدێت و له ئه‌گه‌ری قه‌بووڵنه‌کردنی ئه‌و پێشنیاره‌دا، په‌روه‌نده‌ی ئه‌تۆمیی ئێران ده‌درێ به ئه‌نجومه‌نی ئاسایشی نه‌ته‌وه یه‌کگرتووه‌کان. هاوکات له‌گه‌ڵ ئه‌و دانیشتنه‌دا، سێ ده‌وڵه‌ته ئوروپاییه‌که‌(ئاڵمان، فه‌رانسه و بریتانیا) نامه‌یه‌کیان له لایه‌ن لاریجانی، به‌رپرسی هه‌یئه‌تی موزاکره له‌گه‌ڵ ئوروپائیه‌کان پێگه‌یشت که داوای ده‌ست پێکردنه‌وه‌ی موزاکره‌ی کردووه.

قه‌یرانی ئه‌تۆمیی ئێران له بنبه‌ستێک که تێی که‌وتووه، په‌نگ ده‌خواته‌وه. رژیمی ئێران حازر به هاوکاری له‌گه‌ڵ ده‌وڵه‌تانی ئوروپایی نییه و زۆربه‌ی پێشنیاره‌کانی ره‌د کردۆته‌وه. پێشنیاره‌که‌ی روسیه‌ش، روانگه‌ی جۆراوجۆی له ناو ده‌سه‌ڵاتداراندا هێناوه‌ته ئاراوه و دووبه‌ره‌کایه‌تی دروست کردووه. زۆرینه‌یه‌کی پاوانخواز، سوورن له سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌موو قۆناغه‌کانی چالاکییه ئه‌تۆمییه‌کانیان له ناو ئێراندا جێبه‌جێ بکرێ و سه‌ره‌نجام جیهان ته‌سلیمی خواستی ئێران ده‌بێ و که‌مایه‌تییه‌کی پاوانخواز و چه‌ند گروپ و ده‌سته‌ی دیکه، وه‌ک ئیسلاحخوازان، هه‌ستیان به مه‌ترسییه‌کان و ئاکامی زیانباری یاغی گه‌ریی رژیمه‌که‌یان کردووه و خوازیاری رێککه‌وتن له‌سه‌ر کێشه‌ی ئه‌تۆمی له‌گه‌ڵ وڵاته رۆژئاواییه‌کانن.

له چه‌ند رۆژی رابردوودا، وته بێژانی ده‌زگا جۆراوجۆره‌کانی حکوومه‌تی، رایانگه‌یاندووه که به هیچ جۆرێک، ملکه‌چی زه‌خت و گوشاری رۆژئاواییه‌کان نابن و پێشنیاره‌که‌ی روسیه‌ش قه‌بوڵ ناکه‌ن و پرۆسه‌ی سووته‌مه‌نی ئه‌تۆمی ده‌بێ له ناو ئێراندا به‌رێوه بچێ. له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، ئوروپاییه‌کان رایانگه‌یاندووه که هیچ مه‌رجێک له حکوومه‌تی ئێران قه‌بووڵ ناکه‌ن و دێن بۆ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر پێشنیاره‌که‌ی روسیه موزاکره بکه‌ن و ده‌سه‌ڵاتدارانی ئێرانی رازی به قه‌بولکردنی ئه‌و پێشنیاره بکه‌ن وله غه‌یری ئه‌وه‌دا په‌روه‌نده‌که‌ی ئێران ده‌ده‌ن به ئه‌نجومه‌نی ئاسایش. چین و هیند و روسیه‌ش که هه‌تا ئێستا به‌دۆستی ئه‌تۆمیی کۆماری ئیسلامی ده‌ناسران، ره‌زامه‌ندیی خۆیان له سه‌ر ئه‌و پێشنیاره نیشان داوه و به توندی داوایان له کۆماری ئیسلامی کردووه که کێشه‌که‌ی یه‌ک لایی کاته‌وه و پێشنیاره‌که قه‌بووڵ بکات.

پرته و بۆڵه و ناڕه‌زایی و شه‌ڕخوازیی ده‌سه‌ڵاتدارانی ئێرانی و ریز به‌ستنی به‌سیج و سوپا و زۆرینه‌ی پاوانخوازان له به‌رانبه‌ر گوشاره‌کانی ئوروپا و رۆژئاوادا، باڵی ناهۆمێدی به‌سه‌ر چاره‌سه‌ر کردنی ئه‌و کێشه‌یه‌دا کیشاوه. ئه‌وان بۆ مه‌شروعیه‌تدان به خواسته ئه‌تۆمییه‌کانیان، پشتیان به ئیددعایه‌کی درۆیینه به‌ستووه. واته خواستی میللی خه‌ڵکی ئێران بۆ تێکنۆلۆژی ئه‌تۆمی. ئیددعایه‌ک که هیچ راپرسییه‌کی بۆ نه‌کراوه و بۆته دارده‌ستی ده‌سه‌ڵاتدارانی ئێران. به‌مجۆره بۆ درێژه پێدانی به‌رنامه ئه‌تۆمییه‌کانیان، ده‌ستیان کردۆته گیرفانی خه‌ڵکه‌وه و ده‌یانهه‌وێ خه‌ڵکی ئێران به‌ره‌ورووی ئه‌و کێشه‌یه بکه‌نه‌وه، له حاڵێکدا سه‌رتاسه‌ری کۆمه‌ڵگای ئێران، له‌و ده‌سه‌ڵاته و له سیاسه‌ته‌کانی بێزار و ماندووه و ئه‌و کێشه‌یه نه‌ک به‌هی خۆیان، به‌ڵکوو به‌هی رژیمی ئێرانی ده‌زانن.

به فیرۆدانی کات و دانی ده‌رفه‌تی زیاتر، ته‌نیا له به‌رژه‌وه‌ندیی ده‌سه‌ڵاتدارانی ئێران و ئامانجه ئه‌تۆمییه‌کانییه‌تی. دانی ده‌رفه‌تی زیاتر ئه‌و کێشه‌یه‌دا چاره‌سه‌ر ناکات. کۆماری ئیسلامی سوودی زۆری له گاڵته کردن به بیروڕای گشتی وه‌رگرتووه و به‌رنامه هه‌سته‌ییه‌کانی به‌م شێوه به‌ره‌و پێش بردووه. حکوومه‌تی ئێران، دانیشتنه بێ ئاکامه‌که‌ی شورای حوککامی وزه‌ی ئه‌تۆمی به سه‌رکه‌وتن بۆ خۆی ده‌زانێ و به‌شێک له رێبه‌رانی کۆماری ئیسلامی ده‌ڵێن: سه‌ره‌نجام جیهان شکست ده‌خوا و ملکه‌چی خواستی ئه‌تۆمیی ئێران ده‌بێ. ئه‌وان سوورن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کاره نیوه‌کاره ئه‌تۆمییه‌که‌یان به سه‌ره‌نجام بگه‌یێنن. جێبه‌جێ کردنی قۆناغی نیهایی پیتاندنی ئۆرانیۆم، واته ئه‌و شته‌ی وا کۆماری ئیسلامی ده‌گه‌یێنێته به‌رده‌م ساز کردنی چه‌کی ئه‌تۆمی، له خاکی وڵاتێکی دیکه‌دا، هه‌موو خه‌ون و خه‌یاڵه‌کانیان پووچه‌ڵ ده‌کاته‌وه. له‌هه‌موو ماوه‌ی وتووێژه‌کاندا کۆماری ئیسلامی ته‌نانه‌ت یه‌کجار نیشانی نه‌دا که چالاکییه ئه‌تۆمییه‌کانی، رێگه‌یه‌کی ئاشتیخوازانه‌یان گرتۆته‌به‌ر. له‌گه‌رما و گه‌رمی گفت و گۆکاندا و له کاتێکدا که ئه‌و کێشه‌یه به بنبه‌ست گه‌یشتووه، دامه‌زراوه‌ی ئه‌تۆمیی ئیسفه‌هان، ده‌ستی به‌کاری پیتاندنی ئۆرانیۆم کردووه. رێگه به ئاژانسی ئه‌تۆمی نادەن، پشکێنه‌رانی بۆ پشکنینی دامه‌زراوه‌ی ئه‌تۆمیی پارچین له نزیک تاران بنێرێ. مه‌جلیس ده‌وڵه‌ت موزه‌ف ده‌کات که له ئه‌گه‌ری بێئاکام بوونی موزاکره‌کان، پیتاندنی ئۆرانیۆم له نه‌ته‌نزیش ده‌ست پێبکاته‌وه. هه‌واڵه ناڕه‌سمییه‌کانیش ده‌ڵێن کۆماری ئیسلامی پێشنیاری دانی نه‌وت و گازی خۆڕایی به کوره‌ی شومالی کردووه له به‌رانبه‌ر وه‌رگرتنی هێندێک که‌ره‌سته بۆ پیتاندنی ئۆرانیۆم و ته‌نانه‌ت ده‌ستی به ماده‌یه‌ک راگه‌یشتووه که ته‌نیا و ته‌نیا له کڵاوه‌ی ئه‌تۆمیدا به‌کار دێت و هیچ مه‌سره‌فێکی دیکه‌ی نییه.

ده‌رفه‌تی ئه‌مجاره‌ش، کۆتایی پێدێت و مه‌به‌ستی شه‌ڕخوازانه‌ی کۆماری ئیسلامی له به‌رنامه ئه‌تۆمییه‌کانی باشتر له جاران بۆ ئوروپاییه‌کان ده‌رده‌که‌وێ و جێی هیچ شک و گومانێکیان بۆ ناهێڵێته‌وه. ئیتر کاتێک که شک و گومانێک نه‌مێنێ له‌وه‌یکه کۆماری ئیسلامی تێکنۆلۆژی ئه‌تۆمی ته‌نیا و ته‌نیا بۆ به‌رهه‌م هێنانی چه‌کی ئه‌تۆم ده‌وێت، دانوستانی زیاتر له‌گه‌ڵ ئه‌م رژیمه، له راستیدا پاشه‌کشه‌ی ده‌وڵه‌تانی جیهان ده‌بێ له به‌رانبه‌ر کۆماری ئیسلامیدا و ده‌سه‌ڵاتدارانی ئێرانیش به له به‌ر چاو گرتنی ئه‌وانه‌یه که ده‌ڵێن سه‌ره‌نجام ئوروپا و رۆژئاوا شکست ده‌خۆن. بیروڕای جیهان ئه‌و ئه‌سڵه‌ی قه‌بووڵ کردووه که ئارامی و ئۆقره‌یی ناوچه‌که و جیهان به‌نده به کورت کردنه‌وه‌ی ده‌ستی پیلانگێڕیی کۆماری ئیسلامی. به‌ڵام کورت کردنه‌وه‌ی ده‌ستی کۆماری ئیسلامیی ته‌یار بوو به چه‌کی ئه‌تۆمی کارێکی مومکین و ئاسان نابێ.

په‌روه‌نده‌ی ئه‌تۆمی کۆماری ئیسلامی، سه‌ره‌نجام ده‌درێ به ئه‌نجومه‌نی ئاسایش، ئه‌گه‌ر ئوروپاییه‌کان، به‌رژه‌وه‌ندیی خه‌ڵکی تینووی ئازادی له ئێران و ئه‌منییه‌تی ناوچه‌که، نه‌که‌نه قوربانیی مامه‌ڵه بازرگانییه‌کانیان و سات و سه‌ودای نه‌وت له‌گه‌ڵ کۆماری ئیسلامی.■

له رۆژهه‌ڵاته‌وه

هه‌ولێر: یادی ٢٠٠ساڵه‌ی له‌دایک بوونی مه‌ستووره ئه‌رده‌ڵان

رۆژانی ٨و٩و١٠/ ٢٠٠٥/١٢، له‌شاری هه‌ولێر کۆنگره‌یه‌ک بۆ یادی ٢٠٠ساڵه‌ی له‌دایک بوونی ژنه ئه‌دیبی رۆژهه‌ڵاتی کوردستان، ماه شه‌ره‌ف خانم، ناسراو به‌مه‌ستوره ئه‌رده‌لان، سازکرا. ئه‌وکۆنگره‌یه له‌ژێر ناوی بیر ئانینی مه‌ستوره ئه‌رده‌ڵان‌و به‌ئاماده بوونی ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ئه‌دیبان‌و شاعیران‌و هونه‌رمه‌ندانی هه‌ر چوار پارچه‌ی کوردستان‌و به‌تایبه‌تی رۆشنبیرانی رۆژهه‌ڵاتی کوردستان به‌رێوه چوو. ته‌وه‌ری سه‌ره‌کی وتاره‌کان‌و دانیشتنه‌کان، هه‌ڵسه‌نگاندنی هه‌ر سێ بواری، شه‌ریعه‌ت، مێژووو شیعری مه‌ستوره بوون. مه‌ستووره ساڵی (١٨٠٥)ز، له‌شاری سنه‌له‌دایک بوه‌و (١٨٤٨)ز، له‌شاری سلێمانی کۆچی دوایی کردوه.

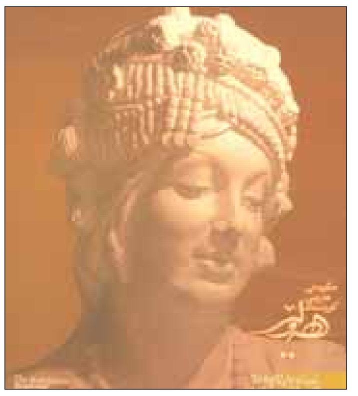

هادی زیائه‌دینی هونه‌رمه‌ندو په‌یکه‌رتاشی به‌ناوبانگی کورد به‌دروست کردنی په‌یکه‌ره‌ی خاتوو مه‌ستوره‌و نواندنی ئه‌و په‌ڕی په‌نجه نه‌خشینی‌و هونه‌ری خۆی له‌و یاده‌دا به‌شدار بوو.

شایانی باسه‌کاک ناسری ره‌زازی‌و خاتوو دڵنیا ره‌زازیش ئاماده‌ی ئه‌و یاده بوون. سروودی رۆژی جیهانی ژن(٨مارس)، که هۆنراوه‌ی خاتوو مه‌هاباد قه‌ره‌داغیه‌و هونه‌رمه‌ند کاک هه‌ڵکه‌وت زاهیر مۆسیقاو ئاوازه‌که‌ی بۆ داناوه‌و بڕیار بوو کاک ناسری ره‌زازی‌و مه‌رزیه فه‌ریقی جوانه‌مه‌رگ ئه‌و سرووده بۆ رۆژی جیهانی ژن وه‌ک سرودێکی مه‌رکه‌زی بۆ ژنی کورد بخوێنن، له‌لایه‌ن کاک ناسرو خاتوو دڵنیاوه پێشکه‌ش کراو وێک چوونی ده‌نگی دڵنیاخان‌و دایکی بوه مایه‌ی سه‌ر سوڕمان‌و له‌هه‌مانکاتدا خۆشحاڵی ئاماده بووان.■

کورد نه‌ته‌وه‌یه‌کی خوێن گه‌رم‌و به‌فه‌رهه‌نگ‌و خوێنده‌واره

١.ئایا ئاماده‌بوونی ئێوه له‌نۆهه‌مین فێستیڤاڵی گه‌لاوێژدا چ گۆڕانێکی له روانگه‌تان بۆ کورد و کوردستان درووست کردوه؟

محه‌مه‌د ره‌زا پوور جه‌عفه‌ری (چیرۆکنوس - تاران)

٢ . ستراکتۆری فه‌رهه‌نگ و هونه‌ری کوردستان به شێوه‌یه‌کی گشتی چۆن ده‌بینن؟

و١: ئاماده‌بوونی من له‌م فێستیڤاڵه‌دا، سه‌لمێنه‌ری هه‌مان بۆچوونێ بوو، پێش تر سه‌باره‌ت به‌تواناو لێهاتووییه‌کانی گه‌لی کورد هه‌مبوو. کورد نه‌ته‌وه‌یه‌کی خوێن گه‌رم‌و به‌فه‌رهه‌نگ‌و خوێنده‌واره سه‌ره‌ڕای هه‌موو ئه‌مانه هه‌ست ده‌که‌م شورو شه‌وقی کورده‌کان بۆ ئاراسته کردنی باری فه‌رهه‌نگی‌و کۆمه‌ڵایه‌تی خۆیان، تێکه‌ڵ به‌چه‌شنه په‌له پڕووزه‌و ئاڵۆزیه‌که.

و٢: پرسیارێکی گشتیه، به‌ڵام له‌بۆچوونێکی خێرادا ده‌بێ بڵێم، گه‌ر کورد پێوه‌ندی فه‌رهه‌نگ‌و هونه‌ری خۆی له‌گه‌ڵ پێشینه‌ی مێژوویی خۆی‌و نه‌ته‌وه‌و گه‌لانی تردا پته‌وبکات، دوور نیه له‌زووترین کاتدا ببێته ئه‌ندامێکی شیاوو لێهاتووی جیهانی.

ده‌مه‌وێ هه‌ر لێره‌شه‌وه ستایشی خۆم بۆ ئه‌و که‌سانه ده‌رببڕم که له‌به‌رێوه‌چوونی ئه‌م فێستیڤاڵه‌دا ئه‌رکیان کێشاوه‌و بواریان بۆ پێوه‌ندی‌و ته‌عامولێکی رۆشنبیرانه ره‌خساند.■

ئایندەی کورد، لەهەڵبژاردنی ئەمجارەدا

چاوپێکەوتنێک لەگەڵ: لەتیف شێخ عومەر - شارەزا لەبواری هەڵبژاردن

سازدانی: هێرش ڕەسوڵ

چاودێر: بەڕێز کاک شێخ لەتیف با سەرەتا لەوە دەست پێ بکەین لەچۆنیەتی تەندروست بوونو ناتەندروست بوونی پرۆسەی هەڵبژاردنی ١٢/١٥ی پەرلەمانی عێراق لەم بارەیەوە جەنابت چی ئەڵێیت؟

شێخ لەتیف: پرۆسەکە بەگشتی زۆر زۆر بەئارامی بەڕێوەچوو، تیایدا لەکەشێکی ئازادا خەڵک دەنگی خۆی دا، ئیرادەی خۆی نواند لەڕێگەی سندوقەکانی دەنگدانەوە، شتێکی وامان نەبینیوەو نەبیستووە لەڕێگەی کۆمیسیۆنیشەوە شتی وا بڵاو نەکراوەتەوە کە لەپاکیو بێگەردی هەڵبژاردنەکە کەم بکاتەوە، خۆشبەختانە ئەوەی بینیمان خەڵک بەپەرۆشیەکی زۆرەوە چووە بۆ دەنگدان، لەئاستی پێشبینیەکانی هەموو لایەکدا بوو بەوەی کەخەڵک وشیارە بۆئامانجەکانی خۆی، خەڵک وشیارە بەگرنگیو بایەخی ئەو هەڵبژاردنە، ئەو کەشو هەوا دیموکراسیەی کەخەڵک پاراستی، ئەو ئازادیە گەورەیەی کەخەڵک تیایدا دەنگی دا، هەمووی ئەوەی سەلماند کە خەڵکی کوردستان ڕۆژ بەرۆژ زیاتر ئاشنا ئەبێ، بەپراکتیک کردنی پرۆسەی دیموکراسی، مافەکانی خۆی لەهەڵبژاردندا.

چاودێر: لەبارەی نەگەڕاندنەوەی ئەو ناوانە کە لەهەندێ پارێزگادا بەدی کرا، کاریگەری کردە سەر پرۆسەکەو لەهەندێ شوێن نارەزاییو خۆپیشاندانی هاوڵاتیانی لێکەوتەوە کەڕێژەیەکی بەرچاو لەناوی هاوڵاتیان نەگەڕابووەوە بۆ دەنگدان؟

شێخ لەتیف: ئەوە بەشێکە لەکەموکورتیەکانی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان لەعێراقدا، هەر ئەوە نەبووە کەڕووی داوە لەکەرکوکیشدا وەکو خۆتان دەزانن قەیرانێکی گەورە دروست بوو، خەریک بوو قەیرانێکی سیاسی گەورەی لێ بکەوێتەوە، ئەوە بوو سەرکردایەتی سیاسی کوردستان بەپەرۆشەوەو بەپەلە هەوڵیاندا بۆ چارەسەرکردنی لەگەڵ بەغدا، دەرکەوت کە کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان جگە لەوەی لەڕووی ئیدارییەوە لێهاتویەکی زۆری نیە بۆ کۆنترۆڵ کردنو ئیدارەکردنو قیادەکردنی پرۆسەی هەڵبژاردن لەعێراقدا. بەدووریش نیە لەلایەنداریو بێ لایەنی خۆشی نەپاراست، بەداخێکی زۆرەوە لەکۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردن بەوشێوە ڕەفتارەی کە کردی، بەوشێوە ئیدارەیە زیانێکی زۆری لەدەنگەکانی خەڵکی کوردستان داو، خەڵکێکی زۆری لەهەقی خۆی لەدەنگدان بێ بەش کرد ئێوە خۆتان دەزانن کە دە هەزار دەنگێک لەکوردستانا نەیتوانیوە مومارەسەی هەقی خۆی بکاتو دەنگ بدات لەبەرئەوەی ناوەکەی نەهاتبووەوە بۆئەوان ئەگەر ئیشوکارەکەی خۆیان، ئەرکەکەی خۆیان بەباشی بەجێ بهێنایە ئەیانتوانی پێشتر پێیان بزانیایە، پێشتر چارەسەرێکیان بۆ دابنایە. لەگەڵ ئەوەدا کەهەوڵێکی زۆر درا لەو ڕۆژەدا، سەرکردایەتی سیاسی لەکوردستان پەیوەندی کرد بەکۆمسیۆنی باڵاوەو هەوڵێکی زۆریان دا کەبەشێوەیەک لەشێوەکان چارەسەری بکەن، بەڵام بەداخەوە کۆمسیۆنی باڵا ڕێگر بوو لەوەی کەچارەسەر بۆ ئەو خەڵکانە بدۆزێتەوە، نەیانتوانی مومارەسەی مافی خۆیان بکەن لەدەنگداندا، بۆ نمونە لێرە بۆ ئێمە بەدووباردا ناخۆشە بەدوو باردا خراپە، یەکەمیان ئەوەیە: کەتۆ بەبێ ئەوەی بتوانی ئەو هەقە لەیەکێ بسەنیتەوە کەدەنگ بدات کەئەو هەقێتی خۆی ئەو دەنگەی خۆی بدات، ئەرکێکە لەسەری بەئەرکی خۆی دەزانێ کەدەنگ بدات، دووەمیشیان لەڕووی ئەنجامەکانەوە بەدڵنیاییەوە ئەنجامەکان لەسەر لیستەکانی کوردستان بەخراپی ئەگەڕێتەوە، ئەو دەنگانە لەلیستی ئەوان دەچێت.

چاودێر: ئەو ڕۆژە هەوڵدرا کەنەک هەر هەوڵدرا بەڵکو بوو بەوەی کەسەعاتێک درێژکرایەوە ماوەی دەنگدان، ئەمە لەگەڵ ئەوەدا چارەسەر نەدۆزرایەوە بۆ ئەم کێشەی ناوانە؟

شێخ لەتیف: نەخێر، یەکەمیان لەبەرئەوەی ئەو سەعاتە لەهەموو شوێنەکانو هەموو ناوەندەکان پەیڕەو نەکرا، ڕەنگە لەبەرئەوە بوبێ پەیامەکەیان پێ نەگەشتبێ بەڕەسمی، یا لەبەرئەوە بوبێ هەندێ چاودێری لایەنی سیاسی لەکوردستانا ڕێگر بوون لەوە، بە بارێکی تریشدا ئەگەر دەرگاکانیش کرابێتەوە ئەوان (ok)یان وەرنەگرتبوو بۆئەوەی ئەو خەڵکانەی کەناویان نەهاتۆتەوە بەشێوەیەک لەشێوەکان ڕێگەیان پێ بدەن بەشێوەیەک کەهەقیان بدەنێ کەدەنگ بدەن، لانی کەم لەسنوری کۆمیسیۆنی ئۆفیسی سلێمانی دا، ئێمە بیستمانەوە ئاگاداریش بووین کە لەشوێنەکانی تری عێراقدا کەهەمان کێشە هەبووە، چارەسەریان کردووەو لەڕێگەی TV یە فەزائیەکانەوەو ناوخۆییەکانەوە ئاگاداری ئەوە کراوە کەئەوانەی ناویان نەهاتووە بچن مەرکەزیان بۆ ئەکەنەوە، لەشوێنێکی تر دەنگ بدەن، بەداخەوە لەگەڵ ئەوەی کۆمیسیۆنی سلێمانی پەیوەندی زۆری گرت بە بەغداوە، هەڵوێستەکەی پیشاندا کەچۆنە، ئەوان هیچ ئاسانکاریەکیان نەکرد، ڕێگەیان نەداوە، بەداخیشەوە کۆمیسیۆنی سلێمانیش ئەو ڕێگەیەی بەخۆی نەدا کەچارەسەری کێشەی ئەو خەڵکە بکات.

چاودێر: کەواتە تۆ پێت وایە ئەمە شتی تری لەپشتەوە بووە، نەگەڕانەوەی ناوەکان جگە لەکەم ئەزموونی شتی تری لەپشتەوە بووبێ؟

شێخ لەتیف: من بەڵگەیەکم نیە لەوبارەیەوە قسەی لەسەر بکەین، بەڵام ئەو شتانەی کەڕووی داوە لەوەوپێش لەبارەی کۆمیسیۆنەوە کەچەند جارێک ئێمە بینیومانە کەهەندێ هەنگاو نراوە بۆکورد زیانی هەبووە، بۆ دەنگەکانی کورد زیانی هەبووە، بۆیە فێڵ کراوە لەو بابەتەدا ئەمانگەیەنێتە ئەوەی کە لەهەموو شتێ بەگومانو دوودڵ بین.

چاودێر: هەروەک بینراش تەنها یەک ئەندامی کۆمیسیۆنی باڵا کوردە لەناو ئەو هەموو ئەندامانە؟

شێخ لەتیف: بەڵێ ئەوە ناهەقیەکی گەورەیە لەبەرامبەر کورد، هەر لەسەرەتاوە کراوە، کۆمیسیۆنێکی باڵاکەسەرپەرشتی هەڵبژاردن بکات، هەموو دەسەڵاتەکان لەدەستی ئەودابێ، ئەنجامەکان لەدەستی ئەودا بێ، خەڵک باوەڕی خۆی بداتێ، نابێ لەعێراقدا تەشکیلەکەی وابێ هەمووی لەنەتەوەیەک بێو یەک دانەی لەنەتەوەیەکی تر بێ، ئەگەر بەپێی ڕێژەی دابەش کردنی نەتەوەیش بێ لەعێراق، ئەبێ کورد لەعێراقدا چەند ئەندامێکی هەبێ بۆئەوەی خەڵک دڵنیا بێ لەوەی کەبەرژەوەندیەکانی ئەپارێزرێو هیچ فێڵێکی لێ ناکرێ.

چاودێر: ئینجا بێینە سەر ئەو ئەنجامە نارەسمیانەی کەتا ئێستا دەرکەوتوون دیارە ئەنجامی بەراییو لەملاولا لەڕێگەی هەندێ میدیاوە بڵاوکراوەتەوە، ئەو ئەنجامانە وەکو خوێندنەوەیەکی سەرەتایی چۆن دەبینێ؟

شێخ لەتیف: ئەو ئەنجامە بەراییانەی تائێستا ڕاگەیەنراون وەکو جەنابت وتت، نارەسمین. هیچ شتێکی سەر سوڕهێنەری بۆ ئێمە تیانەبوو هەمووی چاوەڕوان کراوبوو، یەکەمیان: بەشداری زۆری خەڵک بەو ڕادەیەو کەبگاتە نزیک لەسەدا نەوەد، ئەوە هیچ جێگەی سەرسورمان نەبوو بۆ ئێمە، چونکە ئێمە خۆمان هەر هەموومان لەمیللەتەکەی خۆمان لەخۆمان ڕادەبینی کەخەڵک بەپیرو بەگەنج بەو گەرموگوڕییە، بەو ڕاژە بەرزە بەپیر بەرژەوەندی خۆیو بەپیر مەسەلەکەوە بچێ. دووەمیان: ئەگەر قسە لەسەر ئەو دەنگانەبێ کەلیستەکانی کوردستان بەدەستی هێناوە لیستی هاوپەیمانی هەموو لایەک بەدۆستو نەیارەوە، بەدوژمنو بەدۆستەکانمان چاوەڕوانی ئەوە کراوە، کەڕێژەیەکی زۆر زۆر بەدەست بهێنێو هەر ئەوەش بووکە بەدەستی هێنا لەگەڵ ئەو هەموو شتەی کراویشە. لەگەڵ ئەوەی خەڵکێکی زۆر دەنگی نەداوە، لەگەڵ ئەوەی کەدەنگەکانی کوردی هەندەرانو هێزی پێشمەرگەو نەخۆشەکانو زیندانیەکان لەسەر پارێزگا حساب نەکراوە، بۆ مەقاعدی تەعویزی لەگەڵ ئەوەشدا ڕێژەیەکی زۆر زۆر بەرزی هێناوە خۆتان ئەوەی کەبینیتانو خوێنتانەوە لەسەرو سەدا هەشتاو پێنجو ئەوانەوە هیناویەتی، ئەوەی کەلیستی یەکگرتووی ئیسلامیش بەدەستی هێناوە بەڕاستی ئێمە هەر لەسەرەتاوە من خۆم بەشەخسی لەچاوپێکەوتنێکی T.V کەشەوی پانزەی مانگ، خەڵکی کوردستان دەبینن کەلیستی یەکگرتوو، ختابەکەی یەکگرتوو شکست دەهێنێو ئەوان شکستی پێ دەهێنن، شکستی پێ دەهێنن لەسەر سندوقەکانی دەنگدانو هەر ئەوەش بوو ڕوویدا، ئێمە ئەوەی زانیمان یەکگرتووی ئیسلامی خۆی جیاکردەوە لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان، ختابەکەی خۆیو بانگەشەی هەڵبژاردنی لەسەر ئەو بنچینەیە بووکەبتوانێ دەنگی خەڵکی کوردستان بەرەو ئەوە بەرێ کەدەنگ نەدەن بۆ هێزە سیاسییە مێژووییەکانی کوردستان، هێزە سیاسییە تێکۆشەرەکانی کوردستان کەلیستی هاوپیمان بوونو خەڵک هان بدات دژی ئەو هێزە بەبیانووی ئەوەی لەکوردستان کەموکوری ئیداری هەیە، کەموکورتی هەیە لەخزمەتگوزارییەکاندا یا گەندەڵی هەیە، بەشێوەیەک لەشێوەکانو بتوانێ لەسەر ئەو بنچینەیە خەڵک ڕێک بخاتو دەنگی خەڵک لەدەوری خۆی کۆ بکاتەوە، ئەوەی یەکگرتووی ئیسلامی نەیتوانی ئیختراقی ڕیزی یەکریزی خەڵک بکاتو نەیتوانی ختابەکەی خۆی بگەیەنێ شکستێکی گەورە بوو، ئەوە لەئەنجامدا بەتەواوی دیارە ئەگەر بەراووردی ئەنجامەکانی ساڵی پار لەهەڵبژاردنەکان بکەین، لەگەڵ ئەم ئەنجامانەدا لەزۆر شوێن یەکگرتوو پاشەکشەی کردووەو لەزۆر شوێن وەکو خۆی ماوەتەوە، پەندەکە لەوەدایە یەکگرتووی ئیسلامی نەیتوانی ئەو بازنەیەی کەبەچەند ساڵێک بەدەوری خۆیدا کێشاویەتی ئەوەی کە خەتابە ئیسلامیەکەی خەتابە دینیەکەی دروستی کردووە ئەوە ببڕێتو وەکو حزبێکی جەماوەری کەمتمانەی خەڵکی هەبێ بۆ بەرنامە سیاسیەکەی خەڵک لەدەوری خۆی کۆبکاتەوە شکستێکی زۆر زۆر گەورەی یەکگرتووی ئیسلامی بۆ چەند ساڵێکی تر لەقاوغەکەی خۆ دا ئەهێڵێتەوە ئەیهێنێتەوە بۆ دواوەو ڕەنگە ئەو ئەنجامانەی کە بڵاوکرایەوە ئەکرێ لەناو خودی یەکگرتوشداو لەناو لایەنگرەکانی دا توشی کێشەو توشی دوبەرەکیو ئەو ناڕەزاییەی کەدروست ئەبێ لەوەی بۆچی ئەوان لەخەڵک جیابونەوەو ئەو سەرەنجامە بەدەست هات، خۆشیان توشی قەیران بکات بگەڕێتەوە بەسەرخۆشیاندا، ئەتوانین بەدڵنیاییەوە بڵێین یەکگرتوو مغامەرەیەکی کردوو تیایدا شکستی هێنا، پێوانەکە لەسەر ئەوە نیە یەکگرتووی ئیسلامی چەند کورسی بەدەست ئەهێنێ جارێ یەکەمیان: کورسی هەیە بۆ خۆتان ئەزانن بەپێی یاسا کورسی هەیە بەشەست هەزار دەنگ بەدەست دێت کورسیش هەیە بەپاشماوە بەدەست دێت، بەس هەزار یا بیستو پێنج هەزار دەنگ ئەبێ یەکگرتوو خۆی ئەوە بزانێ کە لەسەر ئەوە نیە کەچەند کورسی بەدەست ئەهێنێ، پێوانەکە لەسەرئەوەیە، چاودێرەکانیش پێوانەکە لەسەر ئەوە ئەکەن، کەقورسایی چەند، چەند دەنگی بەدەست هێناوە، ئەوان ئەبێ پێوانەکە لەسەرئەوە بێ چەند دەنگیان بەدەست هێناوە، ئەوە بکەن بەپێوانەی سەرکەوتویی یا شکستی خیتابەکەی خۆیان. من پێم وایە کەیەکگرتووی ئیسلامی پێش هەموو کەس ئەزانێ کەشکستێکی گەورەی هێناوە، ئەو شکستە شکستێکی هەر هێزێکی سیاسییە کەبیەوێ بەڕێگایەک، کەبیەوێ خیتابی خۆی لەسەر ئەزمەیەک بینا بکات کەکاتی بەوە تێئەپەڕێنرێ بیەوێ کەخەڵک چەواشە بکات لەبەرژەوەندی باڵای میللی خۆی، بیهێنێ بەهۆی هەندێک کەموکورتیەوە دەنگ نەدات بەهێزە سیاسیەکانی خۆیو، دەنگ نەدات بەچارەنوسی خۆی، دەنگ نەدات بەدەنگە ڕاستەقینەکەی خۆی، یەکگرتوی ئیسلامی لەیەکەم هەنگاوەوە دیار بوو ئەبێ ئەو سەرەنجامە بدورێتەوە، ئێمە لەیەکەم ڕۆژەوە. وتومانە کەجیابونەوە لەڕیزی یەکریزی خەڵکی کوردستان لەیەک دەنگی خەڵکی کوردستان شکست دێنێ، ئەوە بەچاوی خۆمان بینیمان شکستی هێنا.

چاودێر: ئەمەوێ لەو وەڵامەی تۆوە پرسیارێک بکەم، لەبارەی پاشماوەی دەنگەکانو ئەوەی کەبەمانا یاساییەکەی پێی ئەوترێ (کورسی تەعوزیی) بۆچی یاسای هەڵبژاردن گۆڕانی بەسەردا هات لەڕێژەییەوە بۆ بازنەیی، ئایا سەرکردایەتی سیاسی کورد تاچەند درکی بەوە کرد کە لەبەرژەوەندی خۆی دایە؟

شێخ لەتیف: ئەمە پرسیارێکی زۆر گرنگە، ئەم پرسیارە پێم وایە لەڕۆژانی داهاتوودا ڕۆژ دوای ڕۆژ ئەم پرسیارە لەسەر چەند ئاستێک تا دەگاتە ئاستی زۆر زۆر بەرز لەلایەن خەڵکەوە لەلایەن هێزە سیاسیەکانەوە لەلایەن چاودێرەکانەوە ئەکرێت، پرسیارەکەش نەختێ درەنگە ئەبوو وەختی خۆی ئێمە وەکو کورد بپرسین بۆچی؟ هاندەرەکەی چییە؟ کیانێکی سیاسی، تەسلیم بوونێکە ئەیەوێ یاسای هەڵبژاردن بگۆڕێ، کاتێکیش ئەو پرۆژەیەی پێشکەش کرد ئەبوایە لەو پرۆژەیەمان بکۆڵیایەتەوە بەوردی خەڵکی یاسایی، خەڵکی سیاسی زۆر بەوردی بەند بە بەندی لێ بکۆڵیایەوە، بزانین ئەمە لەقازانجی کێیە، ئەم پرۆژەیە یەکەم: بۆچی پێشکەش کراوە، ئەو یاساییەی پێشویان بۆچی بەدڵ نیە، ئەوەی کە بۆ خۆمان ئەزانین ئەو یاسایەی کەعێراق ئەکات بەیەک بازنەوە، تەنها یاسایە لەدنیاداکە لەبەرژەوەندی کەمە نەتەوایەتیەکان بێ لەبەرژەوەندی کەمە دینیەکان بێ، لەبەرژەوەندی هەموو پێکهاتەی کۆمەڵ بپارێزێ ئەوەیە کە لەوڵاتدا یەک بازنە هەبێ، لەکاتێکدا داوایان کرد ئەو یاسایە بگۆڕێ، پێشنیاری ئەوەیان کرد عێراق بکرێ بەهەژدە بازنە، ئەبوایە ئێمە وەکو کورد بپرسین هاندەر لەپشتی ئەوەوە نیازەکان لەپشتی ئەوەوە کە ئەم یاسایە بگۆڕێ چییە؟ ئەبوایە بەدگومان بین لەمە، ئەمە یەکەمیان، دووەمیان ئەوەیە: کە کاتێک ئەو یاسایە دانرا ئەبوایە بەرامبەر بە کوردیش، فراکسیۆنی هاوپەیمانی کوردستان ئەویش پرۆژەیەکی یاسایی هەبوایە، بۆ گۆڕینەکە بەپێی بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان، بەپێی بنەما دیموکراتیەکان، بەپێی ڕەچاوکردنی بەرژەوەندی کەمینەکان لەعێراقدا ئەویش یاسایەکی هەبوایە، پرۆژەی یاسایەک بەرامبەر پرۆژە یاسایەک، ئەوەی ڕووی دا ئەوە بوو تەعدیلێک لەو پرۆژە یاساییەکدا بۆئەوەی کە (مقاعدی تەعویزی) هێنرایەکایەوە، ئەوکاتە پێم وایەکەفراکسیۆنی کورد، هەندێ فراکسیۆنی کەش پێیان وابێ کەئەتوانن لەڕێگەی ئەو (مەقعدە تەعویزیانەوە) بەرژەوەندیەکان، دەنگەکان هی کوردو کەمایەیتە دینیو نەتەوایەتیەکانی تر لەو ڕێگەیەوە بپارێزن، لەوەی کەعێراق بکرێ بەهەژدە بازنەوە بۆ دوسەدو سی کورسی، بکرێ بەیەک بازنەی سەرتاسەری بۆ چلو پێنج کورسی، بەڵام پێم وایە ئەنجامەکانیش لەمەودوا دەری ئەخەن، ئێمە پێشتریش رامان وابووە کەئەوە وردەکاری زۆری تیا بەکارنەهێنراوە. لەوەدا کە ئێستا ئەیبینین کەکیاناتێکی زۆری سیاسی هەیە، کە بچوکن لەعێراقدا، زۆربەی زۆریان کیانی سیاسی عەرەبن بەسونەو شیعەو ئەوانی ترەوە کەئەوانە لەسەر ئاستی پارێزگا کورسی بەدەست ناهێنێ، بەڵام (لەکورسی تەعویزی) بۆی هەیە ئەگەر ئەو دەنگە پێویستەی پێویستە بۆ پێوانەیەکی نیشتمانی بەدەست بهێنێ ئەوەش زۆر ناکات، زۆر کیانی سیاسی ئەتوانێ ئەوە بەدەست بهێنێ، ئەمە قۆناغی یەکەمێتی، لەقۆناغی دووەمی ئەوەی کەئەمێنێتەوە من پێم وابێ ئەوەندە نابێ کەبەشی ئەو هەمو کیانە سیاسیە گەورانەش بکات، ڕەنگە پشکی کورد تیایا ئەوە نەبێ کەچاوەڕوانمان ئەکرد، بەداخەوە من پێم وایە ئەوەی کە هاوکێشەکانی گۆڕی، ئەیگۆڕێ لەناو ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقدا ئەو بەشداری سونە نیە ئەو گۆڕینی یاسای هەڵبژاردنە.

چاودێر: دواجار دەتوانین بڵێین لەپاڵ گەمەیەکی دیموکراسی، گەمەیەکی سیاسی کرا کە لەپێناو سەرخستنی پرۆژەی ناسیۆنالستی عەرەبی بوو؟

شێخ لەتیف: بەڵێ، دیارە من بەگومانەوە لەسەرەتاشەوە هەرکەباس لەپرۆژەیەک کرا بۆ گۆڕینی یاسای هەڵبژاردن، ئێمە گومانمان لا دروست بوو کەهاندەرە، کەچی لەوە کەئەو یاسایە بگۆڕن لەکاتیکدا کەیاسایی پێشوو عێراقی کردبوو بەیەک بازنەی گەورەو یاسایەکی دیموکراتی بوو هەڵەت ئەوە بەقازانجی کیانێکی سیاسی، قازانجی نەتەوەیەک گۆڕاوە ئەبوایە ئێمە بەگومانەوە سەیرمان بکردایە، بەو گومانەشەوە هەڵسوکەوتمان لەگەڵ بکردایە، هەوڵمان بدایە ئێمەش پرۆژەیەک بنیات بنێن کەدو قاچی گەورەی هەبێ، قاچێکیان بەرژەوەندیەباڵاکانی خەڵکی کورستان بێو قاچێکیشیان پاراستی بنەڕەتو پرەنسیپە دیموکراتیەکان بێ بەداخەوە ئەوە نەکرا.

چاودێر: ئەی لەبارەی ئەنجامە بەراییەکانی پارێزگای کەرکوک؟

شێخ لەتیف: ئەوی کەتاکو ئێستا زانراوە بەخۆشحاڵیەکی زۆرەوە ئەوەیە لەگەڵ هەموو شتێکدا کەکراوە تاکو ئێستا مادەی (٥٨) جێبەجێ نەکراوە، خەڵکێکی زۆری کەرکوک نەگەڕاوەتەوە ئەو قەزاو ناحیانەی سەر بەکەرکوکن نەگەڕاونەتەوە لەگەڵ ئەوەشدا لەبەرئەوەی کە لەبنچینەوە، ڕێژەی کورد لەکەرکوکدا هەر زۆر بووە، ڕێژەی نەتەوەکانی کە کەم بووە ئەم هەڵبژاردنە لەگەڵ هەموو کەموکورتیەکی کەهەبووە دیسانەوە ئیسپاتی کردەوە کە کورد زۆرینەیەو، دەنگەکانی کورد لەکەرکوک دا زۆرینەیە، دیسان تەکید ئەکەمەوە کە ئەوە ئەنجامی بەراییە کورد لانی کەم پێنج لەنۆ کورسیەکەی کەرکوک بەدەست ئەهێنێ و دیسانەوە دەلالەتێکی کەیە بۆئەوەی کە کەرکوک کوردستانیە، لەڕووی مێژووییەوە بەشێکە لەکوردستان.

چاودێر: سوپاس

شێخ لەتیف: سوپاس بۆ ئێوەش.■

لەتیف شێخ عومەر

ئێمە ئەوەی زانیمان یەکگرتووی ئیسلامی خۆی جیاکردەوە لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان، ختابەکەی خۆیو بانگەشەی هەڵبژاردنی لەسەر ئەو بنچینەیە بوو کەبتوانێ دەنگی خەڵکی کوردستان بەرەو ئەوە بەرێ کەدەنگ نەدەن بۆ هێزە سیاسییە مێژووییەکانی کوردستان

من پێم وایە کەیەکگرتووی ئیسلامی پێش هەموو کەس ئەزانێ کەشکستێکی گەورەی هێناوە، ئەو شکستە شکستێکی هەر هێزێکی سیاسییە، کەبیەوێ خیتابی خۆی لەسەر ئەزمەیەک بینا بکات کە بیەوێ خەڵک چەواشە بکات

پزیسکی ئەندێشە

هەڵکەوت عەبدوڵا

یەکەم ئەزموون، یەکەم خۆشەویستی، وشەو، داهێنان، ئەو گەڕانە سیحر ئامێزەی کتێب، هەمیشە لەخەون. خولیای نوسەراندا.

مانایەکی جوانو، ئەزمونێکی پڕ لەبەخشندەی هەیە. بۆیە لەم تەوەرەدا. ویستومانە، جارێکی تریش، نوسەرانو بیرمەندان، شاعیران، لەزهنو زاکیرەی ئێستایاندا، گەشتێک بۆ رابردووی خوێندنەوە قوڵەکاندا بکەنەوە، ئاخۆ کامە کتێبو نووسراو، تا ئێستایش، لەگەڵ روحیا سەمای شتە جوانەکان دەکەن. ئەو سەمایانەی هەمیشە کتێب، وشەکانی لەرووت بونەوەیەکی عیشق ئامێزدا، لەپەنجەرەی تازەوە پێمان دەڵێن.. ئێوەمان بەردەوام لەبیرو دیدو خەونو خولیاکاندایە. بۆیە، لەیەکەمین پەیڤیندا یەکەم کتێب کامە بوو تۆی بەرەو دونیای نوسین راکێشا؟ لەوەڵامدا هەڵکەوت عەبدوڵای نوسەرو وەرگێڕ دەڵێت:

لەدەرگای سیاسەتەوە هاتمە ناو ئەزموونی نوسینو دنیای فراوانی مرۆڤ هۆکاری بەردەوامیمە

ئەزمونی نووسینم لەسەرەتای ساڵانی هەشتاوە چەکەرەیکردو لەناوەڕاستی هەشتاکاندا بەرهەمیداو لەسەرەتای نەوەدەکاندا لەخۆرئاوا تایبەتمەندیی خۆی وەرگرت. یەکێکم لەوانەی لەجیهانی سیاسەتەوە لەدەرگای نووسینو وەرگێڕانم داوەو پاشتر دنیای فراوانی مرۆڤ بۆتە هۆکاری بەردەوامیم لەم بوارەدا.

ئەو بەرهەمەی کاریگەریی هەبوە لەسەر ئەزموونی ژیانمو دواتر نووسین، سەرەتا مانگەنامەی (حوا)ی میسری بووکە دایکم وەک بەرگدروویەکی ژنان بۆ مۆدە بەکاری دەهێناو منیش بناغەی تێگەیشتنی ژیانم وەک بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی پێ دادەنا. هەر بابەتەکانی ئەو مانگەنامەیش بوو چاویان کردمەوە بەرامبەر بەو بێدادییە کۆمەڵایەتیانەی دایکمو هەزارانی دیکە بەدەستیەوە دەیانناڵاندو هانیاندام بکەومە ناو خەباتی سیاسیو ببمە مرۆڤێکی سۆسیالیستخواز بۆ هێنانە ئارای کۆمەڵی یەکسانیو ئاسوودەیی.

بەرهەمێکی دیکە کەلای ئێمە بەناوبانگ نییەو کاریگەریی زۆری بەسەر خودی خۆمو ئەزموونی نووسینەوە هەبوە، (ژیانی نوێ: گەڕانەوە بۆ بیرەوەرییەکانی وردە بۆرژوایەک)ی (ئیحسان مراش) بووکە وایلێکردم بگەڕێمەوە بۆ خودی خۆمو تێگەیشتن لەخودی کۆمەڵو جیاکردنەوەو پێکەوە گرێدانی ئەو دوانەو نەبونە ئامێرێک یان برغویەک لەهیچ دەزگایەک یاخود رەوتێکی ئایدیۆلۆژیدا، هەر ئەم کتێبەش بوو وای لێکردم وەک هەندێک هاوڕێی دیکەی خەبات نەبمە کۆیلەی سەرکردە، حیزب، ئایدیۆلۆژیا، دەستکەوتو پلەو پایەو ئاراستەیەکی نووسینو وەرگێڕان بگرمەبەر کەخودپارێزو کۆمەڵگەپارێزە.

-کام کتێبە بەردەوام دەگەڕێیتەوە لای؟

ئەو کتێبەش کەهەمیشە بۆی دەگەڕێمەوەو لێی تێرو بێزار نابمو هەردەمیش خۆمی وەک مرۆڤو نووسەر پێ نوێدەکەمەوە، هەر (ژیانی نوێ) کەی (ئیحسان مراشە) کە ئێستا خەریکی وەرگێڕانیم بۆ زمانی کوردیو دڵنیام کاریگەری لەسەر زۆرێک لەمرۆڤو نووسەرانمان دەبێت. ■

ئا/ ئامانج کەریم

رووناکبیرو دەسەڵات

رۆڵو بەشداری رووناکبیران لەسیاسەتدا

رامبور لوتف پوری

رووناکبیر ئەو مرۆڤە بیرمەندەیە کەبەردەوام لەپرۆسەی بەرهەمهێنانی مەعریفەو تیۆریزەو بەپراکتیککردنیدا چالاکەو خاوەنی کاراکتەرێکی رەخنەگرە سەبارەت بەکۆمەڵو کێشەکانی، لای رووناکبیری مۆدێرن هیچ حەقیقەتێی نەگۆڕو رەها بوونی نیە، رێگاکانی گەیشتن بەحەقیقەتیش جیاوازنو هزرو زانستیش کەرەستە سەرەکییەکانی گەیشتن بەحەقیقەتن. رووناکبیر بڕوای بەفرەیی بەهاکانو رێژەیی بوونی هەیە، بەباوەڕی ئەودژایەتیو ناتەبایی بەها، رێگا بۆ رەخنەلێگرتنیان دەکەنەوە، هەروەک ئاماژەمان کرد کەجیاوازی بیریارو رووناکبیر لەگیانی یاخیو رەخنەگری رووناکبیرو دەروەستبوونی بەپراکتیزەکردنی تیۆرەکاندایە. بەکورتی رووناکبیر ئەو مرۆڤەیە کەبەهۆی رووناکبیرییەوە هوشیارە، روناکبیریش هوشیارییە سەبارەت بەدنیاو کۆمەڵ، لەراستیدا روناکبیری هوشیارییەکی تیۆرییە بەواقیعی پراکتیکی کۆمەڵو دەروەستبوونە بەپراکتیزەکردنی مەعریفە تیۆرییەکانەوە، بۆیە دەتوانین بڵێین رۆشنبیریی پەیوەندی نێوان تیۆرو پراکتیکەو کێشەکانی هزرو کۆمەڵ پێکەوە گرێدەدا.

بەڵام ئەوەی کەلێرەدا تەوەری سەرەکی ئەم بابەتە پێکدێنێ چۆنیەتی پەیوەندی رووناکبیرە بەبواری سیاسەتو دەسەڵاتو هەروەها وەڵامدانەوە بەو پرسیارەیە کەئایا روناکبیر دەتوانێ تێکەڵ بەدەسەڵات بێ یان نە؟

گیانی رەخنەگرانەی رووناکبیرو دەروەستبوونی بەپراکتیزەکردنی تیۆرەکان دەبنە هۆی بەرەو روبونەوەی لەگەڵ دەسەڵاتی سیاسیو تێکەڵبوونی بەکێشە سیاسیەکانەوە. روناکبیری لەواقیعی خۆیدا کێشەیەکی سیاسیەو رووناکبیریش مرۆڤێکی سیاسی.

ناسینو تێگەیشتن لای روناکبیر کردەوەیەکە بەمەبەستی ئازادبوونی خودو دەرباز بوونە لەچونیەکی، کەوا بوو هەر پرۆرسەیەکی ناسینو مەعریفی، واتای رەدکردنەوەی هەر چەشنە هێژمونیو ئۆتوریتەخوازییە.

لەروانگەی سیاسیەوە روناکبیران لەلایەکەوە بەهۆی رەخنەگرتنیان لەباری سیاسیوکۆمەڵایەتیو هەروەها بەزاندنو شکاندنی سنورو نەریتە باوە سیاسیو کۆمەڵایەتیەکانی کۆمەڵ دەچنە خانەی بەرەی نوێخوازو رادیکاڵی کۆمەڵەوە. لەلایەکی دیکەش بەپێی بروایان بەفرەییو رێژەیی بوونی بەهاکان و نەبوونی حەقیقەتێکی رەهاو نەگۆڕ، دەکەونە بەرەی دیموکراسیخوازی و لایەنگری لەپلورالیزمی سیاسییەوە، زۆرجار روناکبیران بەداهێنانی رێبازو ئایدۆلۆژیاکانەوە رۆڵی تیۆرسێنو ئایدیۆلۆجی، رێکخراوو بزاڤو شۆڕشە سیاسیوکۆمەڵایەتییەکان دەگێڕن.

رووناکبیرانو بەشداریی سیاسی:

بەگشتی رووناکبیران بەپێی شێوازی بەشدارییان لەسیاسەتدا لەسێ دەستەی سەرەکیدا پۆلێن دەکرێن:

١-رەخنەگرتن لەسیستمی سیاسی:

هەندێک لەرووناکبیران برِوایان بە بەشداری راستەوخۆ لەسیستمی سیاسیدا نیە، بەڵکوو پێیان وایە کەدەبێ لەدەرەوەی بازنەی دەسەڵاتدا بمێننەوەو بەکاریگەریی دانان لەسەر بیروڕای گشتیو پێکهێنانی بزاوتو رێکخراوی سیاسی رۆڵی رەخنەگرو چاودێریی دەسەڵاتیان هەبێ. بەتایبەت لەسەردەمی سەرهەڵدانی قەیرانە کۆمەڵایەتی سیاسیەکاندا رۆڵی رووناکبیران پەرە دەستێنێ. زۆرجار ئەم چەشنە رووناکبیرانە بەتەواوەتی هاوڕێکی رەت دەکەنەوەو وەک شۆڕشگێڕێک هەنگاو بۆ هەڵوەشاندنەوەی سیستمی سیاسی هەڵدەگرن، زۆربەی رێبەرانو بیردۆزانی شۆڕشەکانی جیهان وەک شۆڕشی فەرەنسە یا رووسیا سەر بەم دەستەیەن، تەنانەت مارکیسیستە نوێیەکانیش (١٩٦٠ بەم لاوە) ئێستە بەجێگای کرێکاران رووناکبیران بەهێزی رزگاریدەرو هەوێنی شۆڕش دەزانن.

بەبۆچوونی بیریارێکی وەک (لادرۆف) پێشکەوتنی مرۆڤایەتی بەرهەمی بوونی ئەوکەسانەیە کەبەشێوەیەکی رەخنەگرانە بیردەکەنەوەو راستییەکانی کۆمەڵ هەڵدەسەنگێنن.

لەوڵاتانی جیهانی سێهەمدا کەخەریکی تێپەڕبوون لەقۆناغی نەریتەوە بۆ مۆدێرنەن روناکبیران رەخنەگرانی کۆمەڵی نەریتین، لەگەڵ ئەوەشدا بەشێکی زۆریان نەریت بەتەواوەتی رەدناکەنەوە بەڵکوو هەوڵی دارِشتنەوەو گونجاندنی نەریتەکان لەگەڵ مۆدێرنە دەدەنو بانگەشە بۆ هەندێک رێبازو ئایدۆلۆژیای وەک لیبرالیزم، ناسیۆنالیزم، سۆسیالیزمو پۆپۆلیزم یا تێکەڵکێشێک لەدووچەن دانەیەکیان دەکەن.

هەندێک فاکتەری وەک، ناهاوسەنگی نێوان پێگەی کۆمەڵایەتی یا رادەی دەسەڵاتی روناکبیران لەگەڵ لێهاتوویيو شایستەییەکانیان، هەڵکشانی رادەی چاوەڕوانییەکانیان، رەچاونەکردنی تواناییەکانیان لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە، هەندێک لەئینتیمای عەقڵانییەکانی سەرچاوە گرتوو لەخوێندنو لێکۆڵینەوەو پەرتەوازە بوونو تەریک کەوتنەوەیان لەبەستێنی سەرەکی لەکۆمەڵ، لەسەرهەڵدانی نارِەزایەتی لەرووناکبیرانو چالاکبوونەوەیاندا رۆڵی کاریگەریان هەیە.

٢-بەشداری لەسیستمی سیاسیدا:

ئەگەرچی روناکبیران بەردەوام بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ باندۆریان بەسەر ژیانی سیاسی کۆمەڵ دا هەیە، بەڵام زۆرجاریش بەشێک لەرووناکبیران راستەوخۆ دێنە نێو گۆڕەپانی سیاسەتو رۆڵی خۆیان دەگێڕن. ئەم چەشنە روناکبیرانە هەوڵ دەدەن بەهەندێک پلەو پایەی سیاسی بگەنو بوونی خۆیان لەدەسەڵاتدا بۆ چاکسازیو پێشکەوتنی کۆمەڵ بەپێویست دەزانن، بەشداریی سەرکەوتووانەی ئەم رووناکبیرانە لەسیاسەتدا پێوەندی بەلاوازی یا بەهێزی گروپە کۆمەڵایەتییەکانی دیکەوە هەیە، لەکۆمەڵ گەلێکدا کەتاقمو توێژە نەریتییەکانی وەک زەویداران، دەرەبەگەکان یا پیاوانی ئایینی رۆڵی سەرەکییان هەبێ، رێگای چالاکی رووناکبیران بەرتەسک دەبێتەوە، بەڵام ئەم کێشەیە لەکۆمەڵە مۆدێرنو پێشکەوتووەکاندا بەپێچەوانەوەیە، بۆ وێنە لەشەستەکانی سەدەی بیستەمدا، روناکبیران ٥٧٪ نوێنەرایەتی پەرلەمانی فەرانسە، ٣٣٪ نوێنەرایەتی پەرلەمانی ئیتالیاو ٦٨٪ نوێنەرایەتی پەرلەمانی بەریتانیایان پێکدەهێنا، روناکبیرانێکی وەک، ئێرمۆندبرێک، لامارتین، دۆتۆکوڤیل، جاک ئێستوارت میل، ئاندرێ مالرۆ، ماکیاڤیلی، لینین، ترۆتسکیو پارێتو کەسانێکن کەهەر کام بەجۆرێک خاوەنی پۆسێکی پەرلەمانی، دەوڵەتی، بەرێوەبەرایەتی یا دیپلۆماسی بوونەو راستەوخۆ لەکاروباری سیاسی دا بەشدارییان بووە.

٣-دوورەپەرێزی لەسیستمی سیاسی:

هەندێک جار رووناکبیران بەتەواوەتی لەسیاسەت دەکشێنەوەو شێوازی خەمساردی و بێ هەڵوێستی لەبەرامبەر دەسەڵات و کێشە سیاسییەکاندا دەگرنەبەر. لەم کاتەدا رووناکبیران هەست بەنەگۆڕی کێشەکان دەکەن، تووشی بێزاری، سەرلێشێواویو خەیاڵپلاوی دەبنو ئینتیمای پراکتیزەکردنی لۆژیکو تیۆریاکانیان لەدەست دەدەنو تەنیا خۆیان بەکارێکی هزریو دەرهەستەوە خەریک دەکەن.

لەروانگەی دەروونناسی کۆمەڵایەتییەوە ئەم دوورە پەرێزییە هەم بەرهەمو هەم بەدیهێنەری هەندێک دیاردەنو وەک ترس، ژاکاوی، رەشبینیو هەستی بچووک بوونە.

بەشێوەیەکی دیکە دەتوانین سێ هۆکاری سەرەکی بۆ خەمساردی رووناکبیران دەست نیشان بکەین:

١-نەبوونی کارئاسانی پێویست بۆ بەشداری لەژیانی سیاسیدا (هۆکارە دەروونناسانەوکولتورییەکان)

٢-نەبوونی پێداویستی و لاوازی لەسیستمی پەروەردەو فێرکردن، زانیاری، پێوەندییەکان، رێکخستنو رێکخراوەدا.

٣-نەبوونی هەلودەرەتانی پێویست (داخراوی پێکهاتەی دەسەڵات)

هۆکاری سێهەم سەرەکیترین فاکتەرە لەخەمساردی رووناکبیراندا، خەمساردی و بێ هەڵوێستی روناکبیران لەدەسەڵاتە داخراو ئۆتوریتەخوازەکاندا زیاتر بەرچاو دەکەوێ کەهەندێک لەبیریاران نێوی کۆچ کردنی ناوەکی یا دەرونیان لەسەر داناوە.

هەندێک جار رووناکبیران بەتەواوەتی لەسیاسەت دەکشێنەوەو شێوازی خەمساردی و بێ هەڵوێستی لەبەرامبەر دەسەڵات و کێشە سیاسییەکاندا دەگرنەبەر. لەم کاتەدا رووناکبیران هەست بەنەگۆڕی کێشەکان دەکەن، تووشی بێزاری، سەرلێشێواویو خەیاڵپلاوی دەبنو ئینتیمای پراکتیزەکردنی لۆژیکو تیۆریاکانیان لەدەست دەدەنو تەنیا خۆیان بەکارێکی هزریو دەرهەستەوە خەریک دەکەن

شێوازەکانی بەرەو رووبونەوەی روناکبیرانو دەسەڵاتە ئۆتوریتەخوازەکان:

دەسەڵاتە ئۆتۆریتەخوازو داخراوەکان بەشێوەی جیاواز بەرەو رووی روناکبیرانو رەخنەکانیان دەبنەوە، یا بەشێوەیەکی هەست پێنەکراوو بەناچاری تەحەمولیان دەکەن، یا هەوڵی راکێشانو کرێکاری کردنیان دەدەن، یا ئەوەی کە بەئاشکراو بەنهێنی سەرکوتیان دەکەنو رێگای هەرچەشنە رادەربڕینێکیان لێ دەگرن، بەپێی هەڵوێستی دەسەڵاتەکانو رادەی کراوەییو نەرمی کێشانیان رووناکبیرانیش شێوازو رێگای جۆراوجۆر دەگرنەبەر، بۆ وێنە لەبەرامبەر سەرکوتی دەسەڵاتدا هەندێک جار خەمساردیو بێ لایەنی وەردەگرن، هەندێک جاریش بەگرتنەبەری شێوازێکی شۆڕشگێڕانە بەشێوەیەکی رادیکاڵ بەرەو رووی دەسەڵات دەبنەوە، زۆرجاریش هانا دەبنە بەر رەخنەگرتنێکی سیمبۆلیکو ناراستەوخۆ.

شێوەکانی پەیوەندی رووناکبیرو دەسەڵات

پێشتر باسی چۆنیەتی بەشداریو رۆڵی رووناکبیرانمان کرد لەسیاسەتداو گوتمان کەرووناکبیری لەخۆیدا کێشەیەکی سیاسییەو روناکبیرانیش مرۆڤی سیاسین، بەڵام وەک لەنێوی وتارەکەدا دیارە مەبەستی سەرەکیم شیکردنەوەی شێوەکانی پێوەندی روناکبیرو دەسەڵاتە.

گیانی رەخنەگری روناکبیرانو دەروەستبوونیان بەکێشە سیاسیەکانەوە، دەبێتە هۆی بەرەو رووبونەوەیان لەگەڵ دەسەڵات و ململانێیان لەگەڵ دەسەڵاتداراندا، رووناکبیران لەباری ئارایی سیاسیو کۆمەڵایەتی نارازینو بەدارشتنی تیۆریو پراکتیزەکردنی لەهەوڵی پێکهێنانی گۆڕانکاریو چاکسازیدان، ئامانجێکی ئەوتۆ ناچاریان دەکا بکەونە کێشە لەگەڵ دەسەڵاتی سیاسی دا چونکە ئەوە دەسەڵاتی سیاسیەکەدەتوانێ فشار بخاتە سەر کۆمەڵو گۆڕانکاری لەباری ئاراییو رەوشی کۆمەڵو تاکەکانیدا پێکبێنێ، بەڵام شێوازی ئیداریو بەرەورووبونەوەی روناکبیران لەدەسەڵاتدا، راستەوخۆ پێوەندی بەپێناسەیان لەخۆیانو ئەرکەکانیانو هەروەها بۆچوونیان لەمەڕ بەشداری سیاسیدا هەیە، بۆیە وەک چۆن هەڵوێستەکانیان لەمەڕ بەشداریی سیاسیدا هاوچەشن نیە، بەیەک شێوەی دیاریکراویش بەرەو رووی دەسەڵاتی سیاسی نابنەوە.

شێوەکانی پێوەندیی روناکبیران بەدەسەڵاتەوە:

١-رووناکبیرانی پاشکۆی دەسەڵات:

ئەم رووناکبیرانە راستەوخۆ لەدەسەڵاتدا نین بەڵکوو هەلپرستانەو بۆ بەرژەوەندیی تاکەکەسیان لەدەسەڵات نزیک دەبنەوەو بەدەسەڵاتداران دا هەڵدەڵێن، رازاندنەوەی دەسەڵات و پاساو دانەوەی سیاسەتەکانی ئەرکی سەرەکی ئەم رووناکبیرانەیە، زۆرتر خەریکی چەواشەکردنی راستییەکانو بیانوو هێنانەوەو داپۆشینی کەموکوڕییەکانی دەسەڵاتن، بەپێداگرتن لەسەر هەندێک لەخاڵە نەرێنییەکانی دەسەڵات (کەزۆرتر ساختەییو ناراستیشن) هەوڵی دوورخستنەوەی سەرنجو رای گشتی لەخاڵە نەرێنیەکانی چەواشەکردنی راستییەکان دەدەن، بۆ وێنە بەجێگای بوونی رەخنەگرتن لەسەرەرۆیی دەسەڵاتدارانو باسی نەبوونی پەرەگرتوویی سیاسیو ئابووری، باسی بەهێزیی وڵاتو ئاسایشی نەتەوەیی دەکەن، ئەگەرچی دەسەڵاتدارانیش لەمەبەستی هەلپەرستانەی ئەم رووناکبیرانە ئاگادارن، بەڵام بۆ فریودانی خەڵکو پاساوی سیاسەتەکانیان تا هەر کاتێک کەپێویستیان پێیان هەبێو قسەو پاساوەکانیان لەلایەن خەڵکەوە وەربگیردرێن رایاندەگرن.

٢-رووناکبیرانی دژ بەدەسەڵات:

ئەم رووناکبیرانە دژ بەهەر چەشنە بەشدارییەکی راستەوخۆ لەدەسەڵاتداران، بەڵام سەبارەت بەکێشە سیاسیوکۆمەڵایەتیەیکانیش بێ هەڵوێست نینو رەخنەگرانە چاودێری دەسەڵات دەکەن، ناکۆکی لەگەڵ دەسەڵاتو رەشبینی بەرامبەر بەدەسەڵاتداران لای ئەم رووناکبیرانە بنەمایەکی سەرەکییە، بەردەوام رۆڵی ئۆپۆزیسیۆن دەگێڕنو لەباری ئارایی نارازین.

ناکۆکیو دژایەتییان لەگەڵ دەسەڵاتو رەخنەو پەردەلادانیان لەسەر سیاسەتە چەوتو نهێنییەکانی دەسەڵاتداران ناخۆشەویستی دەسەڵاتی کردوونو بەتایبەت لەدەسەڵاتە ئۆتۆریتەخوازو نادیموکراتەکاندا لەژێر هەڕەشەو مەترسی سەرکوتدان، هەندێک جار لەبەرئەوەی کە لەرەخنەگرتنو گۆڕانخوازیدا راستییەکانی کۆمەڵو دەسەڵات لەبەرچاو ناگرنو سنوری ریالیزمی سیاسیوکۆمەڵایەتی دەبەزێنن، تووشی بۆچوونی دەرهەست دەبنو بەئایدیالیست ناوزەد دەکرێن، بڵاڤۆکە ئازادو رێکخراوە ناحکومیو خوێندکارییەکان نێوەندی سەرەکی ئەم رووناکبیرانەن.

٣-رووناکبیرانی پرد:

زۆرجار رووناکبیران راستەوخۆ دێنە ناو دەسەڵاتو بەشداریی کێشەکانی دەکەن، ئەم رووناکبیرانە کەبەرووناکبیری ئۆرگانیک دەناسرێن لەسەر ئەو بڕوایەن کەبۆ چاکسازیی کۆمەڵایەتیو سیاسی تەنیا دەنگی نارەزایەتی هەڵبڕینو رەخنەگرتن بەس نیە بەڵکو وپێویستە راستەوخۆ بێنە ناو دەسەڵاتو بەشێوەیەکی پراکتیک هەوڵی چاکسازی بدەن.

ئەم رووناکبیرانە هەوڵی لێک تێگەیشتنوکەمکردنەوەی مەودای خەڵک و دەسەڵات دەدەن، لەلایەک رەخنەگری باری ئاراییو ئەو دەسەڵاتەن کەتێیدا بەشدارن لەلایەکی دیکەشەوە خۆشیان لەمەڕ کێشەکاندا بەرپرسیار دەزانو راستەوخۆو بەکردەوە هەوڵی چاکسازیو گۆڕان دەدەن.

هەڵوێستی روناکبیرانی ئۆرگانیک بەپێی رادەی نزیکایەتیان لەخەڵک یا دەسەڵات جیاوازە، هەندێک جار لەخەڵک نزیکتر دەبنەوەو دەبن بەرێگایەک بۆ گەیاندنی دەنگی خەڵک بەگوێی دەسەڵاتو بەرەخنەگرتن لەدەسەڵاتو سیاسەتەکانی، ئۆپۆزیسیۆنی نێوخۆیی دەسەڵات پێکدێنن، هەر بەم هۆیەش زۆربەی کات لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە رێگایەکی ئەوتۆیان پێنادرێتو دەخرێنە ژێر زەختو چاودێرییەوە. بەڵام هەندێک جاریش زۆرتر لەدەسەڵات نزیک دەبنەوەو هەلپەرتسانە بۆ وەرگرتنی قانو پلەی سیاسی هەوڵی فریودانی خەڵکو پاساوی سیاسەتەکانی دەسەڵات دەدەن، لێرەدایە کەرووناکبیری ئۆرگانیک دەبێتە کۆیلەو نۆکەری دەسەڵاتو دەسەڵاتیش وەک پاڵەوانی کۆڕو کۆبوونەوەکان کەڵکی لێوەردەگرێت ئەم رووناکبیرە لەهەوڵی بەپیرۆزکردنی رێبەرانو سەرکردە سیاسیەکاندایە، جیاوازی لەلای ئەو واتا دژایەتیو دژایەتیش تاوانو خەیانەتە، بەپێی خواستی دەسەڵاتو بەرژەوەندی خۆی هەڵوێست وەردەگرێ، بۆ وێنە ئەگەر پێویست بێ بەجێگەی نیشتمانپەروەرەیو نەتەوەخوازی، پەرە بەعەشیرەگەریو ناوچەگەری دەدات، رۆژێک کۆتری ئاشتیەو رۆژێکیش فو بەشەیپوری جەنگو جیایی دەکا. رۆژێک ئاشتیو رۆژێک بانگەشەی سوسیالیزم دەکاتو رۆژێکیش لەتەپڵی سەرمایەداری دەدات. بەگشتی روناکبیری ئۆرگانیک ئەگەر لەدەسەڵات نزیکتر بێتەوە ناچار دەبێتە پاساو دەر، ئەگەرچی بەباشی لەراستیەکان تێدەگات بەڵام ناتوانێ یا ناوێرێ باسیان بکات بۆیە دەبێتە بۆیاخچی هزرە دوگمو سواوەکانو بەرگی نوێ بەبەرکۆندا دەکات. سەرکەوتنی کاتی ئەم رووناکبیرانە لەدرێژخایەندا دەسەڵات توشی رزینو قەیرانی رەوایی دەکات.

٤-روناکبیرانی دەسەڵاتخواز:

هەندێک لەبیریارانی وەک (کانت) یا (جۆن ستیوارت میل) لەسەر ئەو بڕوایەن کەدەسەڵات دەبێ بەدەست روناکبیرانەوە بێ، واتا دەسەڵاتی روناکبیریان قبوڵە نەک روناکبیری دەسەڵات، یا بڵێین دەسەڵاتی زانا نەک زانای دەسەڵات.

روناکبیری دەسەڵاتخواز خۆی ئایدیۆلوجی - ئەکادیمی یەکی ئاشنا بەتیۆروزانستە سیاسیوکۆمەڵایەتیە ولەبەرپسپۆڕیوتواناییەکانی زۆرترجێی باوەڕی خەڵکە، چونکە راستەوخۆ دەسەڵاتی بەدەستەوەیە دەتوانێ سەرچاوەی گۆڕانکاریی گەورەو خێرا بێت. ئەم رووناکبیرە چۆن خۆی لەکۆتی هەرچەشنە بیروباوەڕێکی کۆنو داخراو رزگار کردووە، زۆر بەئاسانی هێڵە سورو پیرۆزەکان دەبەزێنێوبەردەوام بۆگۆڕانی کۆمەڵایەتیو پێشخستنی کۆمەڵگا خاوەنی پرۆژەو داهێنانە.

ئەگەرچی کانت گوتەنی بەدەسەڵات گەیشتنی روناکبیران دەربازبوونی خەڵک لەزەلیلی و چوکەیی لێدەکەوێتەوە، بەڵام بەپێی تایبەتمەندی زاتی دەسەڵات رەنگە جاروبار دەسەڵاتی روناکبیریش لەرێبازو مەبەستە سەرەکییەکانی خۆی دوورکەوێتەوە بەرەو دەسەڵاتپەرستیو پاوانخوازی، بەتایبەت لەکاتێکدا کەبنچینەکانی دیموکراسی لاوازو ناسەقامگرتوو بن. ■

Lotfpury@yahoo.com

ئایا زمانێکی جیهانی پەیدا دەبێت؟

ئەحمەد ئەبو زید
و. ئاریان کامل

لەدە ساڵی ڕابردوودا گرنگترین گۆڕانکاری کە بەسەر ژیان و بیری مرۆڤدا هاتووە، بڵاوبوونەوەی ژمارەیەکی زۆری وشەو زاراوەی شێوە ئەکادیمیە لەناو چینی ڕۆشنبیران و تەنانەت ئەوانەش کەپسپۆڕ نین لەبوارە جیاجیاکاندا.

هاتنە ناوەوەی ئەم وشەو زاراوانەش بەزمانە ڕەسەنەکەی خۆیان لەگفتوگۆی ڕۆژانەو لەنێوان خەڵکی دا بەگشتی کەهەندێکیان نازانن واتاو ڕوی ڕاستەقینەی ئەو وشانە چییە وەک وشەکانی "کۆمپیوتەر، ئەنتەرنێت، چینی ئۆزۆن، سۆفتوێر.. هتد" بەهەرحاڵ بڵاوبوونەوەی ئەو وشانە بەشێوەیەکی فراوان لەنێوان خەڵکی دا، دەگەڕێتەوە بۆ پێشکەوتنی بوارەکانی ڕاگەیاندن و پەیوەندیکردن کەهاوکارە لەبڵاوبوونەوەی زانیارییەکان، دوای ئەوەی ئەو وشانە کەتەنها لەلایەن چەند کەسانێکی دیاریکراو لەزانایان و ئەکادیمی و پسپۆڕانەوە لەکۆمەڵە پێشکەوتووەکانی بواری زانست و تەکنەلۆجیادا بەکاردەهات، بەڵام ئێستا تەنانەت لەنێوان کۆمەڵە خێڵەکییەکانیشدا بڵاوبونەتەوە.

دەرکەوتنی ئەم دیاردەیەش دەتوانرێت بەزمانێکی هاوبەشی نێوان زۆربەی کۆمەڵەکانی جیهان دابنرێت، لەلایەکی دیکەش لەنێوان پێکهاتەکانی یەک کۆمەڵی دیاریکراو.

بوارەکانی ڕاگەیاندن و پەیوەندیکردن سامانێکی نوێی وشەیان بەخشییە نەوە نوێکان کەزۆر جیاوازە لەکەلتوری نەوەکانی پێشتر لەڕووی شێوازو ئاساییەوە کەئەو شێوازە کۆنە بێتواناو دواکەوتوو بوو لەبەردەم داهێنانەکانی زانست و تەکنەلۆجیای نوێ.

هاتنە ناوەوەی ئەم وشەو زاراوەو گوزارشتانە لەگەڵ ئەو بیروبۆچونانەی کەپێیانەوە گرێ دراوە، دادەنرێت بەهۆکارێک بۆ بەهێزکردنی ئەو زمانانەی هەر بەشێوە فۆنۆتیکە ڕەسەنەکەی خۆیان وەریان دەگرێ و دەیانخاتە ناو فەرهەنگی وشەکانیەوە، لەهەمان کاتدا زۆربەی نوسەرو بیرمەندەکان وای دەبینن کەهاتنە ناوەوەی ئەو وشانە هەڕەشەیە بۆسەر زۆربەی زمانەکان و هەربۆیە دەبێت ئاستێک بۆ بڵاوبونەوەیان دابنرێت، بەشێوەیەکی ڕاستتر دەبێت تەرجەمە بکرێن تا ئەو وشانە نزیک بکرێنەوە لەگوێی قسەپێکەرانی زمانەکەو هەروا بۆ پاراستنی ناسنامەی ئەو زمانانە.

ئەو بڵاوبونەوە فراوانەی زمانی ئینگلیزی زۆربەی وڵاتانی یەکێتی ئەوروپای هەراسان کردووە، ئەم وڵاتانە ترسی ئەوەیان هەیە زمانی ئینگلیزی جێگای هەندێ زمانی ئەوروپی بگرێتەوە

لەڕاستیدا ئەم مەسەلەیە زۆر لەوە ترسناکترە کەتەنها بڵاوبونەوەی هەندێ وشەو دەستەواژەی خۆرئاوا هاتنە ناوەوەیان بێت بۆ زمانە جیاجیاکانی جیهان. بەڵکو ئەم وشەو زاراوانە لەگەڵ خۆیاندا زۆرێک بۆچون و هزری ڕۆشنبیری هەڵدەگرن کەئەم وشانە خۆیان بەشێکن لێی، هەربۆیە بڵاوبونەوەیان لەدەرەوەی سنوری نیشتمانی خۆیان، واتا بڵاوبونەوەی ئەو هزرو بیروبۆچون و واتایانەیەوتەنانەت بڵاوبونەوەی بنەمای ڕۆشنبیری لەکۆتاییشدا سڕینەوەی ڕۆشنبیری ئەو زمانانەی کەئەو وشەو زاراوانە وەردەگرن.

زمانی سەرەکی ئەو وشەو زاراوانەش زمانی ئینگلیزییە بەهۆی سەرکەوتنی کۆمەڵی ئەمریکی لەبوارەکانی زانست و تەکنەلۆجیای نوێی پێشکەوتوو کەبۆتە هۆی بڵاوبونەوەی زمانی ئینگلیزی لەزۆربەی جیهانداو بارگرانکردنی زمانە جیاجیاکانی جیهان.

لەم ڕووەشەوە زمانە ئەوروپییەکان بێبەش نەبوون، بێگومان بڵاوبوونەوەی ئەم وشەو زاراوانە لانیکەم هاوکاری نزیکبونەوەی نێوان گەلان دەکات، لێرەشدا ئەو پرسیارە دێتە ئاراوە کەئایا سەرەنجام دەبێتە هۆی دروستبونی یەک زمانی جیهانی و بەدەستهێنانی لێک نزیکبونەوە بەشێوەیەکی تەواوەتی، ئایا زمانی

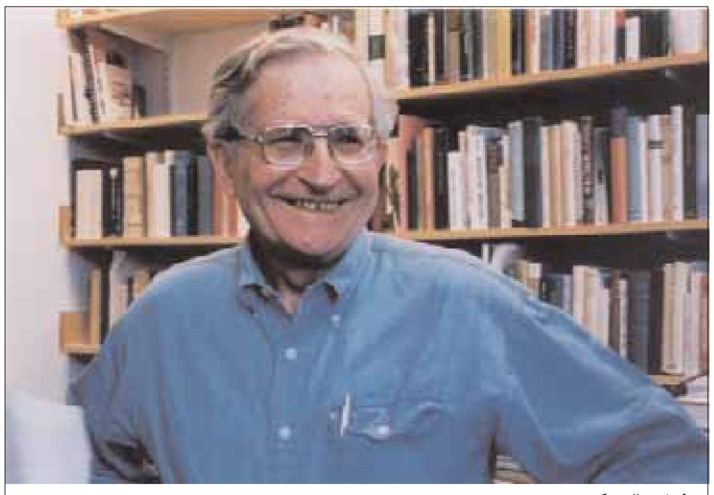

نوام چۆمسکی

ئینگلیزی کەبەوشێوەیە بڵاوبۆتەوەو وەرگیراوە دەتوانێت ئەم ڕۆڵە گرنگە ببینێت، یان ئەم کارە پێویستی بەداهێنانی زمانێکە کەسوک و ئاسان بێت لەڕووی پێکهاتەوەو بتوانرێت لەلایەن گەلە جیاجیاکانی جیهانەوە وەربگیرێت و بەکاربهێنرێت نەک هەر بەتەنها لەبواری زانستی و تەکنەلۆجیادا بەڵکو لەزۆرترین بواری چالاکی تردا لەگەڵ هێشتنەوەو پاراستنی زمانە ناوخۆییەکان.

لەهەمان کاتدا دەبێت ئەو مەرجانە چی بێت کەپێویستە لەو زمانەدا هەبێت تا بتوانێت خۆی بەسەر گەلانی جیهاندا بسەپێنێ.

لەم بارەیەوە گۆڤاری (ئەتلانتیک) کە گۆڤارێکی مانگانەی ئەمریکیە سەرقاڵی لێکۆڵینەوەیە لەو کێشەیەو هەروا ژمارەیەک پەیمانگاو سەنتەری لێکۆڵینەوە کەگرنگی بەداهاتووی "زمان" دەدەن لەجیهاندا، هاوکارییان کردووە.

ئەو گۆڤارە لەژمارەی نۆڤەمبەری ساڵی (٢٠٠٠) دا وتارێکی "باربارە والراف"ی بڵاوکردۆتەوە سەبارەت بەئەگەری دروستبوونی زمانێکی جیهانی و ئایا ئەو زمانەش کامەیە.

لەو وتارەشدا هاتووە کەبڵاوبونەوەی زمانەکان لەدەرەوەی سنوری نیشتمانی خۆیان بەوەستێتە سەر ئاسانی و زوو فێربوونی ئەو زمانە لەڕێی ئاسانی

پێکهاتەکانیەوە، بۆ نمونە ئەو ئەمریکیانەی کە لەوەزارەتی دەرەوەی ئەو وڵاتە کاردەکەن پێویستیان تەنها بە(٢٤) هەفتە هەیە بۆ فێربونی زمانەکانی (ئەڵمانی، ئیتاڵی، فەرەنسی، ئیسپانی، پرتوگالی) بەهۆی نزیکی ڕیزبەندی ئەو زمانانە لەگەڵ زمانی ئینگلیزی و ئاسانیان، هەربۆیە ئەو زمانانە زیاتر لەجیهاندا بڵاوبونەتەوە، هەرچەنە لەپلەی بڵاوبونەوەدا جیاوازن، هاوکات بۆ فێربوونی زمانەکانی کەنار ئاوی ئەفریقاو ئەندەنوزیاو مالیزیا پێویستیان بە (٣٦) هەفتە هەیە، هەروا پێویستیان بە (٤٤) هەفتەیە بۆ فێربونی زمانەکانی (هندی و ڕوسی)، لەهەمانکاتدا (٨٨) هەفتە یان دەوێ تا زمانەکانی (عەرەبی، چینی، ژاپۆنی، کۆری) فێر دەبن.

لەم ڕووەشەوە زمانی ئینگلیزی ئاسانترین زمانە لەجیهانداو فێربونیشی کاتێکی کەمی دەوێت، هەربۆیە گونجاوو کاندیدە بۆئەوەی ببێتە ئەو زمانەی کە لەئایندەدا جیهان بەڕێوە دەبات. بۆ ئەم مەبەستەش زۆر بەڵگەی تر هەن لەوانە:

یەکەم: زۆربەی ئەو شمەکەکانە کەلەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت بڵاوکراونەتەوە لە ٪٨٠ یان بەزمانی ئینگلیزییە لەهەمان کاتدا ژمارەی ئەو کەسانەش کەئەنتەرنێت بەکاردەهێنن بۆ دەستکەوتنی ئەو شمەکانە کەخۆیان لەبنەڕەتدا زمانی ئینگلیزی زمانی دایکیان نیە، بەشێوەیەکی فراوان لەزیادبووندان لەژمارەی ئەو کەسانەی کەزمانی ئینگلیزی زمانی دایکیانە.

ژمارەی ئەو کەسانەی کەزمانی دایکیان زمانی ئینگلیزیە، دەگاتە نزیکەی (٣٧٥) ملیۆن کەس لەجیهاندا لەکاتێکدا ئەوانەی کە بەئینگلیزی قسە دەکەن و زمانی دایکیان نیە دەگاتە نزیکەی (٥٧٠٠) ملیۆن کەس.

هاوکات ڕێژەی ئەو کەسانەی کە بەئینگلیزی قسە ناکەن و لەڕێی ئەنتەرنێتەوە دەیانەوێت بەزمانی ئینگلیزی شمەکیان دەستکەوێ ڕێژەی ٪٤٤ لەکۆی ئەوانەی کە ئەنتەرنێت بۆ ئەو مەبەستە بەکاردەهێنن پێکدەهێنن.

ئەو بڵاوبونەوە فراوانەی زمانی ئینگلیزی زۆربەی وڵاتانی یەکێتی ئەوروپای هەراسان کردووە، ئەم وڵاتانە ترسی ئەوەیان هەیە زمانی ئینگلیزی جێگای هەندێ زمانی ئەوروپی بگرێتەوە ئەمەش وایکردووە کە زمانی ئینگلیزی بوارەکانی (ئابوری، لێکۆڵینەوە، زانستەکان) داگیر بکات، بەڵکو دەترسن بواری خوێندنیش لەو وڵاتانە بگرێتەوە بۆ ئەم مەبەستەش، ئێستا لەهۆڵەندا هەندێ لایەن داوا دەکەن زمانی هۆڵەندی لەجێی زمانی ئینگلیزی لەزۆربەی بوارەکاندا وەک خوێندن و خوێندنی باڵا بەکاربهێنرێ.

دووەم: فراوانی بڵاوبونەوەی زمانی ئینگلیزی و ئەگەری بوونی لەئایندەدا بەزمانێکی جیهانی، ئەوەیەکە بەزمانی زانست دادەنرێت و لەزۆربەی لێکۆڵینەوە زانستیەکاندا بەکاردێ. بۆ نمونە لەئەڵمانیا کەزۆر شانازی بەزمانەکەیانەوە دەکەن لەهەمان کاتدا لە ٪٩٨ ی لێکۆڵینەوەکان لەبواری فیزیاو لە ٪٨٣ ی لێکۆڵینەوەکان لەبواری کیمیا لەو وڵاتە بەزمانی ئینگلیزی ئەنجام ئەدرێن و هەروا ئەو زمانە بۆتە زمانی ڕەسمی لەبانکی مەرکەزی لەفرانکفۆرت.

سێیەم: گرنگی دانی دەوڵەتە گەورەکان بەزمانی ئینگلیزی بۆ نمونە گرنگی دانی (چین) بەفێرکردنی مناڵەکانی ئەو وڵاتە بۆ زمانی ئینگلیزی لەخوێندندا، هەرچەندە، زمانی (چین)ی زۆرترین قسەپێکەری هەیە لەجیهاندا لەگەڵ ئەوەشدا ئەو وڵاتە ٤٠٠ هەزار مامۆستای زمانی ئینگلیزی ئامادەکردووە بۆ ئەوەی منداڵانی ئەو وڵاتە فێری زمانی ئینگلیزی بکەن. ئەم نمونانەش ئەوە دەردەخەن کەزمانی ئینگلیزی کاندیدە بۆ بوونی بەزمانێکی یەکگرتووی جیهانی لەئایندەدا.

دیاردەیەکی دیکەش لەئەگەری سەرهەڵدانی زمانێکی یەکگرتوو کەبۆتە جێی نیگەرانی، سڕینەوەی ڕۆشنبیری هەندێ کۆمەڵی جیاجیای جیهانە کەبەشێوەیەکی کتوپڕ بەهۆی بڵاوبونەوەی هۆکاری پەیوەندیکردینی نوێوە، بەتایبەت ئەنتەرنێت، نەمانی هەندێ زمانی ئەوکۆمەڵگەیانە بێت.

لەم بارەیەوە زۆربەی زاناکانی زمان پێشبینی دەکەن، لەنیوەی یەکەمی ئەم سەدەیە، نیوەی زمانەکانی جیهان کەبە (٦) هەزار زمان دادەنرێت نەمێنن. بەم پێیەش ئەگەر ئەم بارە بەردەوام بێت پێشبینی دەکرێت لەئایندەدا تەنها (١٠) زمانی بەهێز لەسەرتاسەری جیهاندا بمێنێتەوە.

هەندێکیش پێشبینی ئەوە دەکەن بەهاتنی ساڵی (٢١٠٠) لە ٪٩٠ی زمانەکانی جیهان نەمێنن و تەنها لە ٪٥یش لەو مەترسییە ڕزگارییان دەبێت بەهۆی زۆری ژمارەی قسە پێکەرانییەوە. جیهانگیریش هۆکارێکی سەرەکییە بۆ مردنی ئەوزمانە بێهێزانە، چونکە لەباتی ئەوەی بەهێزیيان بکات لەبڵاوبوونەوەو نزیک کردنەوەی نێوان گەلان بەپێچەوانەوە بەرەو نەمانیان دەبات.

دیاردەیەکی دیکەش لەئەگەری سەرهەڵدانی زمانێکی یەکگرتوو کەبۆتە جێی نیگەرانی، سڕینەوەی ڕۆشنبیری هەندێ کۆمەڵی جیاجیای جیهانە کەبەشێوەیەکی کتوپڕ بەهۆی بڵاوبونەوەی هۆکاری پەیوەندیکردینی نوێوە، بەتایبەت ئەنتەرنێت، نەمانی هەندێ زمانی ئەو کۆمەڵگەیانە بێت

لەلایەکی ترەوە چەند هەوڵێکی تر هەیە بۆ داهێنانی زمانێکی نوێ کەبگونجێ لەگەڵ بەکارهێنانی کۆمپیوتەرو ئەنتەرنێت و بەئاسانیش بەکاربهێنریت، بەڵام تائێستا ڕوخساری ئەو زمانە دەرنەکەوتووە لەگەڵ ئەگەری توانای بەکارهێنان و ئەگەری جێبەجێ بوونی ئەوکارە.

ئامانجیش لەداهێنانی زمانێکی گشتی جیهانی، ئاسانکارییە بۆ نزیک بوونەوەو لێک گەیشتن لەنێوان گەلان. ئەنتەرنێت و هەروا هۆکارەکانی تری پەیوەندیکردنی نوێ هەوڵ دەدەن بۆ لابردنی بەربەستەکانی نێوان کۆمەڵگە جیاجیاکانی جیهان، ڕەنگە هۆکارێکی سەرکەوتوو بۆ ئەنجامدانی ئەو کارە پەرەپێدانی بواری تەرجەمە کردن بێت لەنێوان زمانە جیاجیاکان بەپشت بەستن بەئەنتەرنێت، چونکە دەتوانرێت بەئاسانترین شێوە ئەوکارە ئەنجام بدرێ.

بەم پێیەش دەتوانرێت لەڕێی داهێنانی زیاتر لەو بوارەدا کەئاسانکاری لەکاری تەرجەمەدا بکات، ئەو لێک نزیکبوونەوەیەی نێوان گەلان بەدی بێت بێ ئەوەی پێویست بەداهێنانی زمانێکی یەکگرتووی جیهانی بکات.

لەکۆتاییدا لەبەردەم گەلانی جیهان دووڕێگا هەیە ئەوانیش زیاتر تێکەڵاو بوون و لێک نزیکبوونەوە لەئەنجامی سڕینەوەو نەمانی ژمارەیەکی زۆر لەزمانەکانی جیهان کەئەمەش بەفیرۆدانی هەوڵی هەزاران ساڵەو هەروا سەرهەڵدانی جیهانێک کەزۆر هەژار بێت لەبواری زمانەوانی و ڕۆشنبیریدا، یا هەندێ لەزمانەکان بتوانن ئەگەر هەمووشیان نەبێت خۆیان بپارێزن لەبەرامبەر بڵاوبوونەوەی زمانی ئینگلیزی و پارێزگاری کردن لەوشەکانی لەگەڵ تێکەڵاوبوونی بەڕۆشنبیری نوێ.■

چەمکی خیانەت بە ئایدیا

چەند سەرنجێک دەبارەی "حەقیقەت"

ئومید مێهرگان
و: کاوە قوڕەیشی

حەقیقەت هەڵگری توخمێک لە بەداهەت و توخمێک لە ڕۆشنیە. خوازەی هەتاوبۆ حەقیقەت چەندان دوور لە باوەڕو بێ پێوەندی نیە، چونکوو حەقیقەت نە تەنیا ئەتوانێ بەشێکی گەندەڕ و گەندەڵی، بەڵکوو بەشێکی بۆش و زڕ و پووچ و بێ ماناش بێت. لایەنگری ڕەشۆکانە لە حەقیقەت بە پێی ئەم لایەنە بنچینەییە بەزۆری بەرەو یەکگرتنی حەقیقەت و شاعیرانەگی دەڕوات. ئەو زمانەی مژدەدەری ئەم "حەقیقەت"ەیە، زمانێکی تیژتیپەڕو ئەرێنیە(پوزەتیڤ) ولەم ڕووەوە زمانێکی ئامێریە. ئەو زمانەی کورت دەبێتەوە بۆ مەوعیزەو ئامۆژگاری لە ڕێگەی قسەی نەستەق و ڕستەی موبارەکەوە. لایەنی سەر لە بەر زەینی و"کەسی" وناداری گوتاری حەقیقەت، بە ئاسانی دزە دەکاتە فۆڕمی زمانیشەوە. ناوەڕۆکی سەرەکی ئەم زرە گوتارانە چ نیە جگە لە داکۆکی کردن لە سەر گۆڕطینی ڕوانگەکان و گۆڕینی خود، بۆ حەقیقەتی بابەت و پرسیارەکان. دروشمی خۆشەویستی چینی مامناوەندی ئێمەش، هەمان پارچەشیعری بە ناوبانگی سۆراب سێپیهریە "دەبێ چاوان شۆرینەوە و جۆرێکی تر سەیر کەین" دابەزاندنی حەقیقەت بە شاعیرانەگی و زەینەت گەرایی توخ، میتۆدێکی سەهل و سادەیە بۆ بەشت کردنی حەقیقەت. حەقیقەتی پەتی(pur)ە گەلێ قسەی نەستەقی ناو چەن کتێبی ڕازاوەیی وەک "ڕێگەی بەختەوەری"، "ئارامی دەروون"، "نهێنی هەستی" و...... وە دەڕازێتەوە. لە جوبران خەلیل جوبرانەوە بگرە تا پائۆلۆ کۆئیلۆ و والای لاماس وکارلۆس کۆستاندا و نموونە خۆماڵیەکان و ئەوەی دەدرێتە دەرخواردی "مرۆڤایەتی گومڕێ و نغرۆ لە ژیانی خۆیدا". ئالۆزیەکان جەماوەرە و حەقیقەتەکان خۆیان. هەڵبەت ولایمی ئەمە گەلێک سادەیە و بەردەوام بە نرخی پاساو دان بە دۆخی مەوجودەوە(هەبوو و ئامادە) کۆتایی دێت. ئێستە پرس ئەمەیە: کەی ئەم سادەییە ئاڵۆز دەبێت؟ و: چۆن دەکرێت بێوەی لە داوی مینۆکیگەریەکی ئاوس و ئایدۆلۆژیک کەوین، بەشێوەیەکی ڕادیکاڵ لەم سادەییە تێبگەین؟

٢ -ئامانجە گشتیەکانی مرۆڤ بە ئاشکرا ڕیزبەندی کراون. دەفەرمانی سەردەمی کۆن دەرکەوتی مێژوویی ئەو ئامانجانەیە. بەڵام بۆ ئەم فەرمانانە تێک نادرێن؟ مەگەر فەرمانی "مەکوژە" حەقیقەتێکی حاشا هەڵنەگر نیە؟ پرس لێرەدایە، بەداهەتی ئەوان بەداهەتێکی بێ ناوکۆ هۆکار نیە. ئەوان چەشنە ناوەڕۆکێکی حەقیقین کە دەربڕینیان بێناوکۆ و واسیتەیە و ڕێ و ڕاست لە ڕێگە و بە یارمەتی زمانێکی و بە شت کراو و ئامێریەوە مەحکووم بە شکست و دۆڕاندنە. "ئومێد" هەیە، بەلایم ئیتر ناکرێت بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ و ئیجابی لێی بدوێن. ئێستە لە کۆمەڵگای دەرهەست و بە کالایوشمەک کراودا، پێویستیی بەحەقیقەت، بە چەشنێک پێویستی بە خەیانەت بە حەقیقەتە. پێوەندی سووژە و حەقیقەت، پێوەندیەکی خەوشدار وسست وقەیراناویە. حەقیقەت ئەو کاڵا یان ئوبژە نیە سووژە بە تەنیا "تێیبگات" و دەریبڕێت. شتێک بە نێوی کانزای حەقیقەت و نهێنیەکان بوونیان نیە. هێمنێتی و باوەڕی ڕواڵەتی و ڕیاکارانەی حەقیقەتی هەڵکڕاوە لە سەر لاپەڕەی ئەستووری کتێبە مینۆکی گەرا مۆدێرنەکان (چاپی جوان و ڕازاوەی کتێبەکانی جوبران خەلیل جوبران و کۆئیلۆ و" وەهای گوت زەرتوشتی نیچە" بێنە بەرچاو) هەموو تێکڕا سەلمێنەری بەردەوامیتی هەڵفرێنەری خوازەی کانزای هێمنێتی جادوویین. بێنیامین لە شوێنێک دەڵێ:" هیچ شتێک بێ بەهاو بێ بایەختر لەوحەقیقەتە نیە کە بەو جۆرەی بیری لێدەکرێتەوە هەر بەو جۆرەش ئاراستە بکرێت. لەو دۆخەدا، ئەوکەسەی پابەندی وەها نووسینێکە، تەنانەت لە وێنەکارێکی لاوازیش کەمترە. حەقیقەت دەخوازێت وەها زەبرێکی لێ بوەشێندرێت کە لە خەو و خەون ڕایچڵەکێنێت و لە نوقم نغرۆبوون خۆی وە ئاگا بێنێت. ئێستە چ بە قرم قاڵ چ بە هەراوهوریا وچ بە هاوارێک بۆ یارمەتی." ئەم لەرە و تەکانە هەڵگری مەعریفەیەکی مێژوویە وبەهرەمەندە لە بەسیرەت بە نیسبەت دۆخێکی تایبەت. حەقیقەت بە پێچەوانەی مەعریفە کە بە پێگەی سووژەوە بەستراوەتەوە، لە هەل و مەرج و دۆخێکی تایبەتدا مانادار دەبێ. ئەمەی کام حەقیقەت لە کام پێگە و شوێنێکەوە بوترێ زۆر گرینگە. پێدا گری لە سەرچوار چێوەی بەشت کراوی حەقیقەت و دووپات کردنەوەی ئەو واتا و ئەمرو فەرمانانەی داماڵراون لە هەر چشنە ناوەڕۆک و بوونەتە فۆڕمێکی پەتی، حەقیقەت دەگۆڕن بۆ درۆ و فریو و بە لاڕییدا دەبن. پێگەی سووژە هەمان توخمی ڕۆنەری(سازندە)هەر چەشنە حەقیقەتێکە کە" ڕادەچڵەکێ" و حەوا دەدرێ. چی حەقیقەت ئاڵۆز دەکات؟ کێ ئەمری "کەس مەکوژە" و "کەس نابێ لە برسانا بمرێ"، دەگۆڕێ بۆ حوکمێکی نامومکین و جارجارە بێمانا؟ حەقیقەتی لەم دەستە هێشتا هەر کارایە و دەکرێت پێی وەفادار بمێنرێتەوە. بەڵام پرسیار لێرەدایە کە ئەم جارەیان نابێ بە شێوەیەکی ئەرێنی و پوزەتیڤ ئەنجام بدرێن. بێ بایەخی و گەندەڵ بوویی دەستەیەک لە حەقیقەتەکان، بەشێک لە چارە نووسی مێژووییانە. پرس ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئەم گەندەڵیەیە و هەوڵ بۆ داکۆکی لە سەر حەقیقەت، بابەتێکی بەڕاستی نوێیە. زمانی بەشت کراو، وشەکان لە خۆڕا و بێ حسێب خەرج دەکا و بەردەوام حەقیقەتەکان دووپات دەکاتەوە و هیچیشی لە یاد نامێنێتەوە. گوتاری حەقیقەت گرێدراوی بەیادهێنانەوەیە نەک دووپات کردنەوە. ژینگەناسی هاوچەرخ، ویلیام دی همیلتۆن دەڵێ: "ئەگەر ئایدیایەکی سادەتان هەیە، بە سادەیی دەری بڕن" ئایدیاکان سادە و ساکارن، بەڵام پرس ئەمەیەکە زمانی ڕەسمی هەمووپانتایەکی داگیر کردوە و بە ناچار نابێت و ناکرێت بەم "لاوازیانە" واتە دەربڕینی حەقیقەت بەو شێوەی بیر کراوەتەوە، مل بدەین. ناچاری و پێویست بە دەربڕین لە عەینی دامان و و نەتوانی لە دەربڕین، برین و ئافەتی کۆنی بیرکردنەوەیە. گەواهی(شایەتی)دانی بیر کردنەوە بۆ حەقیقەت، کردەیەکی هاوکاتی ویژدانێکی بیمار و قیناوی و تووڕەیە. لە وەها دۆخێکدا خەیانەت بە ئایدیا تاقە ڕێی ڕزگارییە.■

سەرچاوە:www.sharghnewspaper.com

w

سەربەستی دەربڕین

لەکارە هونەرییەکانی پەیکەرتاش (شوان رەباتی)دا

ستار قادر

هونەری پەیکەرسازی لەرابردوویەکی دووردا ئەداتێکی بەرچاوی دەربڕین بووە بۆ گوزارشت کردن لەدیاردەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی و بیروباوەڕی ئایینی و سیاسییەکان و گێرانەوەی وێنەیی مێژوویی، وەک لەهەریەک لەشارستانیەتە دێرینەکاندا بەدینرێت شارستانێتی میسرو عێراق و گریک دانمونەی ئەم هونەرە بەرهەم هێنراوە.

لەلایەکی ترەوە لەگەڵ تۆماری هەموو ئەو دیاردانەی باسکران لەپەیکەسازیدا ئەوەی لەرابردوودا لەم هونەرەدا بەرهەم هاتووەو جێگەی سەرنج و تێبینییە نەبوون و غیابی سەرپەرشتی خودی هونەرمەندە، نەبوونی سەربەستی لەهەڵبژاردنی بابەت و شێوەی ئیشکردنێکی سەربەستانەو بەستنەوەیان بەمیتۆدێکی ریالیزمی (بحت)ەوە جگەلەوەی کەپەیوەست بووە بەگێڕانەوەیەکی وێنەیی کۆتومتانەی رووداوە مێژووییەکان (السرد الصوری) چیرۆک ئاسای دامودەزگای دەسەڵاتدار.

بەڵام ئەمرۆ ئەم تایپە لەهونەر پێش هەر شتێکی دی بۆتە دەربڕینە رۆحی و ویژدانی خودی تاکەکەسی هونەرمەند بەوپەڕی سەربەستی، بێ گوێدانە هیچ رێساو دامو دەزگایەکی سانسۆری، تەنها ئەوەی لەسەر هونەرمەندە ئەوەیە مامەڵەیەکی ئیستاتیکی و شارەزاییەکی (حرفە) پێویست لەگەڵ کەرەسەو ماتریاڵانەی کەبەلەباری دەزانێ بۆ دەربڕین لەو هەست و سۆزو ئایدیایەی کەراستگۆیانە پێی دەردەبڕێن و گرنگترین سیفەتێک کەهونەری پەیکەسازی نوێ لەئەمرۆدا لەخۆی گرتووە لەم سەردەمەدا ئەوەیە کەپەیکەرساز لەو شێوە باوە (فۆرمە مەئلوفانە) دەرچووەو فۆرمێکی نوێی لەخۆگرتووە کەبەبارستەبۆشاییەکان (الاجسام ژات الفراغات) ناوزەد کراوە. کەبریتییە لەوەی کاتێ ئێمە تەماشامان بەر پەیکەرێک دەکەوێت لەجەستەیەکی دەورەدراو بەبۆشایی و بەشە ناوخۆییەکانی، لەهەمان کاتدا پەیوەستە بەبەشە دەرەکیەکانی پەیکەرەکە ئەمە لەروویەکەوە، لەلایەکی یکەوە ئەم جەسە دەورەدراوە بەبۆشایی لەهەمان کاتدا پەیوەستە بەبۆشاییەکی دەرەکی دەورەدراو. ئەم دیاردەیە کەچەندەها میتۆدو تایپی جیاجیاو ستایلی ئیشکردن و کەرەسەی جۆراوجۆری هێناوەتە ئاراوە بۆ دەربرین.

سەرتاپای ئەم روونکردنەوەو ئاماژەدانە بەسیمای گشتی پەیکەرسازی بۆچوونە ناوباسێکی ترەوەیە کەقسەکردن و پەیوەستە بەکارە پەیکەرییە لەدار هەڵکۆڵدراوەکانی شوان رەباتییە.

شوان رەباتی پەیکەرتاش دوای ئەزمونێکی هونەری تایبەت بەتوێژینەوەی ئەکادیمیانە بەم دواییانە لەشێوازو تایپی نوێی تایبەت بەخودی خۆی بەتایبەتی لەمامەڵە کردنی لەتەک دار هەڵکۆڵین و داتاشینی و سوتاندن، هەروەها ئاوێتەکردنی ماددەی کانزایی وەک قورقوشم و مس ئەمە بۆ زیاتر خستنە رووی ئەو ئایدیاو هەست و سۆزانەی کەمەبەستی بووە دەریان ببرێت و دەریش نەدەبڕان گەر بەوەسیلەی ئەم ماتریاڵانە نەبووایە.

جیاکاری و تایبەتمەندێتی ئەم ئیشانەی پەیکەرتاش ئەوەیە کەسەرجەم ئەم ئەزموونانەی لەدار هەڵکۆڵراون، کەبەراستی ئەبێ ئەوە لەبەرچاو بگیرێ و بشوترێت کەرێژەی ئەم کارانەی کەئیشی تێداکردوون بەداتاشین و ئاوێتەکردنی ماتریالی جیاواز لەرووی توخمی کانزاکانەوە خۆی لەخۆیدا ماندووبوون و کاتێکی زۆری گەرەکە تا بەرهەم هاتووە.

ئەبێ ئەوەش بوترێت کەلەم ئیشانەی شواندا فۆرمە مەئلوفەکان وەک خۆی دانەتاشیوە، بەڵکو شێوەیەکی لەگۆرانکاری شێواندنی هونەرییانەی بەباڵایاندا بریوە، تالەم رێگەیەوە بەها ئیستاتیکییەکان پێببەخشێت. کەپێموایە تارادەیەکی باش سەرکەوتووانە بینای هەریەک لەکارەکانی دامەزراندووە، بەتایبەتی کارە ریلیفیەکانی بەدەرخستووە مایکڵ ئەنجیلۆ گوتەنی لایەنی زۆری پەیکەرەکانی رزگارکردووە لەو پارچە دارانەی کەدەوری پەیکەرەکەی دابوو، بەڵام ئەوەی جێی سەرنج و تێبینییە ئەوەی قۆناغی دوای بیناو ئامادەکردن ئیشی وای تێدا نەکراوە بەپێی پێویست واتە کەهاتۆتە سەر تەفاصیل وازی لێهێنراوە کەئەتوانرا ئەم کارە بەئەنجام بگەیەنرای و بۆ زیاتر کامڵ بوون و زیاتر کێش کردنی چاوی بینەر لەپێناو زیاتر گەیاندنی چێژی ئیستاتیکیانەی هونەری.

لەکارەکاندا لەهەر شتێکی دی زیاتر ئینسان ئامادەگیەکی بەرچاوی بەردەوامی هەیە ئەگەرچی زیاتر (لە وەزعیەتی پرۆڤیل) واتە دەم و چاوی سەر لایە هەروەک مەبەستی بێت بەئینسانی کردنی قەدی دارەکان بێت، جاروبار سروشتی دارەکە شێوەی کۆمپۆزەیشەنی کارەکەی بۆ دیاری دەکات.

ئەوەی ماوەتەوە بیڵێین ئەوەیە کەئیش کردن و پەیکەرتاشین لەسەر دار رەگ و ریشەیەکی دێرین و قووڵی هەیە لەفەرهەنگی مرۆڤایەتیدا. ئیتر گەر لەهونەری ئەباشیەکانەوە (هیندییە سورەکان) بیگرین کەکاتی تەوتەم و قیبلەی پەرستنیان لەسەر دار هەڵکۆڵیوە تارادەی رەنگ کردنیش رۆیشتوون واتە پەیکەرەکانیان رەنگ کردووە. هەروەها وێنەکێشیشیان تێکەڵ بەپەیکەرە دارینەکان کردووە ئەمە زیاتر بۆ

هونەرمەند: شوان رەباتی

گوزارشتە (عقائدیەکانیان) هەروەها ئەم جۆرە هونەر لەسەر دار لەم سەردەمەشدا بەچەندەها شێوەو تایپی جیاجیا ئیشی پێدەکرێت لەفۆرمێکی نوێ بۆ گەیاندنی ئایدیاو ئیحساس هەروەها ئەم جۆرە ئیش کردنە لەرووبەری هونەری پەیکەرسازی لەکوردستانیشدا ئەوەندەی ئاگادارم لەم بوارەدا هونەرمەند حەمە فەرج لەساڵانی هەشتادا ئیشی پێکردووە چەند ئیشێکی پێشاندا.

دواجار شوان رەباتی بەم کارانەی ئەو بێدەنگییەی کۆتایی پێهێنا کەلەم بوارەدا هەبوو بۆ چەند ساڵێک لەسەر ئاستی هونەری شێوەکاری کوردیمان بێگومانم لەوەی کەئەم ئەزموونانەی دوا ئەزموونی نابێت سەرکەوتنی تری لێ رەچاو دەکرێت.■

موزیکزانە ناودارەکانی جیهان

ئا/ باران

یان. بیلا: ١٨٤٣-١٩٣٦

موزیک زانێکی سلۆڤاکییە، لەو قۆناغەدا ژیاوە، کاتێ سلۆڤاکییەکان داوای سەربەخۆیی نەتەوەیی خۆیان دەکرد. لەشاری بانسکا، موزیک و لاهوتی خوێندووە. کەئەمرۆ کۆماری سلۆڤاکیایە. سەرەتا بۆ ماوەیەکی کەم دەبێتە قەشەیەکی کاسۆلیک. دوای واز هێنانی لەپیشەی قەشەیی، بۆ خوێندنی موزیک روو دەکاتە ڤیەنا، هەروەها دەچێتە رۆمانیا، لێرەشەوە واتا لەم وێستگە هونەرییەشەوە، دەبێتە مامۆستای موزیک لەرۆمانیا. دوای ماوەیەک، دەگەڕێتەوە بۆ زێدی خۆی واتا سلۆڤاکیا، دوا ویستگەی ژیانی هونەریشی شاری براتسلاڤا دەبێت. هەر لێرەشەوە هەوڵی جدی دەدات بۆ دروست کردنی خوێندنگەیەکی تایبەت بەموزیکی و هونەری سلۆڤاکی، بەرهەمەکانی بیلا، لەژێر کاریگەری دواهەمین شەپۆلەکانی قوتابخانەی رۆمانسیەتەوە دێت. چونکە لەبەرایی کاری هونەریدا، زۆر کەوتۆتە ژێر کاریگەری بەرهەمەکانی ڤاگنەرو لیست، بەرهەمەکانی هاوڕێی خۆشەویستی ریتشارد شتراوس. بێجگەلەوەو بەرهەمانەی کە بۆ کڵێسای داناوە، چەندین بەرهەمی پڕ داهێنانی تریش بۆ ئۆرکسترا، شانۆ... هتد بێگومان زۆربەی ئەو بەرهەمانەیشی بەرۆحێکی رۆمانسیانە نوسیوە. ئەوانەی کەمایەی سەرنجیشن قەسیدەی سیمفۆنی (قەدەرو میسالیەت) کانتاتایەک بەناوی (بوکی یانوشیکوفا) ئۆپێرایەکیش (ئاسنگەر فیلاند) کەئەوە بەیەکەمین کاری ئۆپێرای دادەنرێت. ئەمەیش دانەرێکی سلۆڤاکی دایناوە. ئەو بەرهەمانەیشی لەسەردەمی خۆیدا گەلێ مشتومڕی هونەری بەخۆیەوە دیوە، چەندان رەخنەگری بەتوانا لەسەر بەرهەمەکانیان نوسیوە.

بەرهەمەکانی:

ئۆپێرا: فیلاندی ئاسنگەر

چوارینەی ژێدار - گەلێ بەرهەمی گەورەی تر بۆ کڵێساکانی سلۆڤاکیا.■

لەوەڵامی نامەکراوەکەی تاڵیب عەبدول کەریم مستەفادا

فەرەیدون دارتاش ×

لەهەفتەنامەی چاودێردا رۆژی ٢٠٠٥/١١/٢١ نامەیەکی کراوەت نوسیوە بۆ سەرۆک و ئەنجومەنی باڵای یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان. زۆر بەکورتی لەچەند خاڵێکدا ڕاستییەکانت بۆ ڕوون دەکەمەوە، کەپێشتریش لێیان ئاگادار بوویت! وادیارە لێیان تێنەگەیشتویت و هەر ئەسپی خۆت تاودەدەیت! هەرچەند هەموو کەس ئازادە لەنوسین و ڕادەربڕین و ڕەخنە گرتندا بەمەرجێک بابەتەکان وەکو خۆی بخاتەڕوو، نەک بۆ چەواشەکردن! تۆ لەلایەک باسی ئازادانەو ڕاشکاوانە دەکەیت، کەچی وەک خۆی بابەتەکان باس ناکەیت، لەکاتێکدا لەگەڵ هونەرمەندانی چەمچەماڵدا چەند جارێک قسەمان کردووە سەبارەت بەهەموو کێشەکان و بەڕاستگۆیانە وتوێژمان لەگەڵ کردوون و هەرگیزو قەد بەڵێنی نادروستمان پێنەداون.

وەکو خۆت دەڵێیت چەند مانگێکە دەتەوێت قسەی لەسەر بکەیت، بەڵام بۆت نەلواوە. من دەپرسم: تۆ تائێستا چەند نامەت ناردووە بۆ ئەنجومەنی باڵاو وەڵامت نەدرابێتەوە؟

من دەڵێم: هیچ! ئایا تۆ ئەو مومارەسە دیموکراتییە ڕێکخراوەییەت بەئەنجام گەیاندووە تا گلەیی لەئێمە بکەیت؟!

خاڵی گرنگ لەنوسراوەکەت ڕێزلێنانەکەی هونەرمەندانە کەهەموو مەبەستەکەشت هەرئەوەیە. دەنا بۆ لەوەو پێش فزەت لێوە نەهاتوە؟ تەنانەت خۆت گوتەنی واتزانیبو ناوت لەم لیستەی دواییدا نەبوە. بەڵام عەدالەت و ڕاستگۆیی ئەنجومەنی باڵا ڕاستییەکەی خۆی سەلماند.

سەبارەت بەڕێزلێنانی هونەرمەندان ئەوە شانازییەکی گەورەیە بۆ (ی.هـ.ک) کەتوانی ژیان و گوزەرانی هونەرمەندو دوارۆژی خێزانەکەی مسۆگەر بکات بەهەوڵ و تەقەلای (ی.هـ.ک)، ئەم ڕێزلێنانە هاتەکایەوەو سوپاسی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین کەبەپیر داواکارییەکانمانەوە هات، کەبەڕێزتان زۆر لێی بێئاگابون کاتێک ئێمە بەهەوڵەدابوین. ڕاستە من چومەتە سەر شاشەی تەلەفزیۆن و مژدەی تەعدیلی ڕێزلێنانەکەم بەهونەرمەندانی کوردستان ڕاگەیاند، ئەویش دوای ئەوەی حکومەتی هەرێم تەعدیلی یاساکەی کرد بۆ ١٠-١٥-٢٠ ساڵ خزمەتی هونەری. لەکاتێکدا بەڕێز وەزیری ڕۆشنبیری لە (TV) ڕۆژنامەکاندا بڕیارەکەی حکومەتی ڕاگەیاندو بەئێمەی هونەرمەندانی ووت کەگشت هونەرمەندان لەو بارەیەوە ئاگادار بکەین. ئەوە بوو من و هونەرمەند ئەنوەر قەرەداغی لەتەلەفزیۆنەوە بنەماکانی ئەو تەعدیلەمان ڕاگەیاند. خۆ ئەمە کارێکی تاوان و گوناه نەبوە، بەڵکو مژدەیەک بووە بۆ هونەرمەندان. بەڵام دوایی حکومەتی هەرێم بڕیارەکەی خۆی ڕاگرت. ئیتر دەسەڵاتی ئێمە چییە؟ لەگەڵ ئەمەشدا بۆ زانیاری بەڕێزتان و ئەوانەی وەک تۆن، پاش هەوڵ و گفتوگۆیەکی زۆری من لەگەڵ بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، زۆر بەڕێزو سوپاسەوە هەندێک گۆڕانکاری تر کرا کەلەبەرژەوەندی هونەرمەندان بوو کەلەبیست ساڵەوە ڕێزلێنان حساب بکرێت.

> **سەبارەت بەوەی کە سەرۆک و ئەنجومەنی باڵا، خوارەوەی خۆیان نابینن، بەویژدانت چەندجار لیژنەی چەمچەماڵ هاتون و من چاوم بەئێوە کەوتووەو لەکێشەکانتان کۆڵراوەتەوەو چارەسەرمان کردوون**

کاکە تالیب! تۆ هەر لەم هەوڵدانەی ئێمە بێئاگا بویت کەئێمە ماوەیەکی زۆر هەوڵمان داوەو قسەمان لەسەر کردوەو بەرگریمان لەهونەرمەندان کردوە تابەم ئەنجامەمان گەیاندو تۆش بەر ئەو بڕیارە کەوتی کەتەعدیل کراو سودمەند بووی لێی!

سەبارەت بەوەی کە سەرۆک و ئەنجومەنی باڵا، خوارەوەی خۆیان نابینن، بەویژدانت چەندجار لیژنەی چەمچەماڵ هاتون و من

فەرەیدون دارتاش - سەرۆکی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان

چاوم بەئێوە کەوتووەو لەکێشەکانتان کۆڵراوەتەوەو چارەسەرمان کردوون، لەکاتێکدا پێویست وایە ئێوە لە ڕێگەی ناوەندی کەرکوکەوە کێشەکانتان دراسە بکرێت. پاشان جەنابت دەپرسیت لەخودی سەرۆکی (ی.هـ.ک) کەدوای پرۆسەی ئازادی عێراق سەردانی چەند قەزای کردووە بۆ ئەوەی لەکێشەکانیان بکۆڵێتەوە. من وەک سەرۆکی (ی.هـ.ک) هەر کارێک ئەنجام بدەم ئەوە ئەرکی خۆمەو منەتی تێدا نیە. بەڵام هەق بوو بەر لەو قسەو تۆمەتە، پرست بکردایەو بچویتایەتە بنج و بناوانی ئینجا ئەم قسەیەت بکردایە! دیارە تەنها دەتەوێت قسە بکەیت و بەس! من بەخێرایی ئەم ڕاستیانە دەخەمە بەرچاوی هەموان: لەئەنجومەنی باڵا، دوای پرۆسەی ئازادی عێراق بەچاکمان زانی زیاتر بایەخ بدەین بەناوچە ئازادکراوەکان لەپێناو گەشەسەندنی ڕێکخراوەکەمان. بۆیە هەر خۆم زیاتر لەپێنج جار چومەتە کەرکوک، یەک جار دوزخورماتو، یەک جار مەخمور، چوارجار خانەقین، سێ جار ڕەواندز، دووجار شەقڵاوە، شەش جار هەولێر، شەش جار دهۆک، یەک جار موسڵ، ئەمە بێجگە لەسەردانەکانی ئەمانەکەبەدەیان جاربۆلای ئێمە هاتون بەپێی توانا کێشەکانمان چارەسەرکردون. ئەمە جگەلەوەی چەندین جار سەردانی کەلار، دەربەندیخان، هەڵەبجەی شەهید، دەڤەری شارەزورو ڕانیەو قەڵادزێو کۆیەمان کردوە. سەبارەت بەوەی گوایە من و ئەنجومەنی باڵا هەموو ئیمتیازو ڕێزلێنانەکان ئێمە دەگرێتەوە. کاکە تالیب حەز دەکەم چەند خاڵێک بۆ جەنابت ڕوون بکەمەوە: نە من و نە ئەنجومەنی باڵا تائێستا هیچ موچەیەکمان لە (ی.هـ.ک) نییە، دەتوانیت سەیری سجلاتی حساب بکەیت. وەک یاسای ڕێزلێنانیش ڕێگالەکەس ناگرین گەر مووچەخۆریش بێت، ئەمە لەلایەک، لەلایەکی ترەوە خۆت زەویت وەرگرتووە لە (ی.هـ.ک) تارێز لێنانەکەشت بۆ دەرچووە، هەموو مانگێک یارمەتیەکەی هەڤاڵی بەڕێز مام جەلالت وەرگرتووە، ئێستا ڕێزلێنانت بۆ دەرچووە. ئیتر بۆچی بۆخۆت هەموو شتێک ڕەوایە، بەڵام گەر ئەندامێکی ئەنجومەنی باڵا، وەک هونەرمەندێک، هەمان دەسکەوتەکانی بەڕێزتانی هەبێت تاوانە!؟ بۆ زانیاری بەڕێزت من تا ئێستا زەویم لە (ی.هـ.ک) وەرنەگرتووە کەئەنجومەنی باڵاش بڕیاری داوە ئێستا دەڵێیت چی؟ کاکە تالیب، دەپرسیت گوایە ئێمە ئاگامان لەلیژنەیەک هەیە بێ بارەگا. بێگومان مەبەستت لیژنەی چەمچەماڵە. بەر لەهەموو شتێک هەر لیژنەیەک بەپێی توانای خۆی هەوڵیداوە لەسنوری خۆیدا بارەگایەک بۆخۆی جێبەجێ بکات. هەشە بۆی نەکراوە، میزانییەکەمان ناتوانێت لەکوردستاندا سی بارەگا بەکرێ بگرێت، دەتوانیت ئەو پرسیارە لەوەزارەتی دارایی بکەیت کەبۆ میزانیەکەمان هێندەیە. لەگەڵ ئەوەشدا قسوری نەکردوە، بەڵام من لەخۆت دەپرسم لیژنەی چەمچەماڵ پێشتر لەگەڵ ڕۆشنبیری چەمچەماڵدا بون و زۆر سوپاسیان دەکەین کەجێگەیان کردبونەوە، بەڵام کەبەڕێزت بوویت بە بەڕێوەبەری ڕۆشنبیری بۆچی بارەگای هونەرمەندانت لەوێ نەهێشت!؟ نازانم ئەم فرمێسکە بۆ لیژنەی چەمچەماڵ چۆن دێتە خوارەوە ئێمە هیچ منەتێک بەسەر

> **بۆزانیاری بەڕێزتان و ئەوانەی وەک تۆن، پاش هەوڵ و گفتوگۆیەکی زۆری من لەگەڵ بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، زۆر بەڕێزو سوپاسەوە هەندێک گۆڕانکاری تر کرا کەلەبەرژەوەندی هونەرمەندان بوو کەلەبیست ساڵەوە ڕێزلێنان حساب بکرێت**

هیچ لیژنەیەکدا ناکەین و هەرچییەکی بۆ بکەین بەئەرکی خۆمانی دەزانین بۆ خزمەتی هونەرمەندان و کاری هونەری. هەر ئەمساڵ لەمانگی ٥ تامانگی ١١ دوو جار هاوکاری لیژنەی چەمچەماڵمان کردوە بۆ بەشداری کردن لەفیستیڤاڵی گەرمیان و لەدەربەندیخان و فیستیڤاڵی چەمچەماڵ خۆی، زیاتر لە (٤) ملیۆن دینار هاوکاریمان کردن و هەموو مانگێک نەسرییەو یارمەتییەکەی بەڕێز مام جەلال وەردەگرن. ئیتر نازانم بۆ ئێمە ئاگامان لەلیژنەی چەمچەماڵ نیە... بۆزانیاری هەموولایەکیش ماوەی دووساڵە تامانگی ٢٠٠٤/٧ تەنها ٢.٥٢٠.٠٠٠ (دوو ملیۆن و پێنج سەدو بیست هەزار) دینارمان وەرگرتووە بۆ هەموو شارو شارۆچکەکانی کوردستان! دوای ئەو مێژووەش کەزیادکراوە هەموو لیژنەیەکیش سێ تا چوار جار نەسرییەکەیمان زیاد کردوە. ئایا ئەمە ئاوڕدانەوە نیە لە لیژنەکانی خوارەوە... کاک تالیب؟!

لەدواوتەمدا دەڵێم گەر گلەییت لەحکومەتی هەرێم هەیە، برۆ ڕاشکاوانەو ئازایانە خۆت گوتەنی گلەییەکانی خۆت بگەیەنەو تۆمەت مەخەرە پاڵ ئێمە، هەر لەنوسراوەکەی خۆتدا وەڵامی خۆتت داوەتەوە. بەڵام بە ناهەق خەتابارم ئەکەیت هەرچەندە ئەوەی نوسیومە لەدانیشتنەکاندا بەهونەرمەندانی چەمچەماڵمان وتوەو بەڕاشکاوانەو ڕاستگۆیی ڕاستییەکانمان وەک خۆی خستۆتە بەرچاو.

خۆشت لەنوسینەکەتدا دانت پیاناوە، ئیتر بۆ ئێمە باش نیین؟ من لەسەر ئەمە قسە ناکەم، چونکە خۆت وەڵامی خۆتت داوەتەوە.

دواقسەم ئەوەیە، هەقوایە مرۆڤ بەویژدان بێو ڕاستگۆ بێت و حەقیقەتەکان وەک خۆی باس بکات و تەڕو ووشک پێکەوە نەسوتێنێت و چاک بچێتە بنج و بناوانی ڕاستییەکانەوە ئینجا باسیان بکات. بەم شێوەیە دەتوانین ئەم کۆمەڵگایە دروست بکەین کەبەڕێزت زۆر بەپەرۆشەوە باست لێکردووە.■

× سەرۆکی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان.

وەرگێرانێک لەزمانی زگماکەوە

کوردەکانی عیراق دەنگ بۆ ناسنامە دەدەن

سیریل کارتەر

و. لەئینگلیزییەوە / عەزیز ڕەئووف

REUTERS KNOW. NOW.

زۆربەی کوردەکانی عیراق ڕوویان کردە سندوقەکانی دەنگدان بەمەبەستی ئەوەی کە کورد بتوانێت کورسی باش لە پەرلەمانی عیراق بەدەست بێنێت و هەرێمی کوردستان دوور بێت لە توند وتیژی. بەڵام ناکرێت ئەوە بشارینەوە کە مەبەستی سەرەکی کوردەکان لەم هەڵبژاردنەدا بۆ ئەوە بوو کە ناسنامەی کوردبوونی خۆیان نەدۆڕێنن.

سامان شەوکەت، تەمەن ٢٥ ساڵ لە باکوری عیراق و نزیک سنوری ئێران سەرجەم خێزان و منداڵەکانی کردبووە ناو ئۆتۆمۆبیلەکەیەوە و بەرەو بنکەکانی دەنگدان دەچون بۆمان دوا و وتی "ئێمە دەمانەوێت بە هەموو گەلانی جیهانی بسەلمێنین کە ئێمە نەتەوەین و ئێمە هەین".

لەبارەی بەشداری جدی سونەکان لە پرۆسەی هەڵبژاردندا و کەم بوونەوەی دەنگی کوردەکان لەچاو سوننەکانەوە سامان بۆمان دوا و وتی "ئێمە هەرگیز ناترسین بەڵکو بەوپەڕی گەشبینییەوە دەنگ دەدەین. ئێمە دان بەوەدا دەنێین کە ئەوان هەن و مافی ئەوەیان هەیە دەنگ بدەن، بەڵام دەبێت ئەوانیش ئەو ڕاستییە بزانن کە ئێمە نەتەوەیەکی جیاوازین". سامان زیاتر وتی "ئەوەتا دەبینی جلی کوردیمان پۆشیوە بۆ ئەوەی بیسەلمێنین ئێمە لە عیراقدا خاوەنی کەلتور و ناسنامەی خۆمانین".

لە شاری سلێمانی باکوری عیراق ئەو شارەی کە لە دوای پرۆسەی ئازادی عیراقەوە ئارامترین شارە کە دوورە لە تیرۆر و ڕفاندن، خەڵکەکەی بەوپەڕی حەماسەوە ڕوویان لە سندوقەکانی دەنگدان دەکرد. لەسەر شەقامەکانی شاری سلێمانی منداڵان وگەنجان ئاڵای کوردستانیان هەڵکردیوو، چەپڵەیان لێدەدا و هوتافیان دەکێشا. ئۆتۆمۆبیلی هاوڵاتیان دروشم و پۆستەرەکانی هەڵبژاردنی لەسەر هەڵواسرابوو وە ئاڵای کوردستانی لەسەر هەڵکرابوو. خەڵکی سلێمانی جوانترین و گرانبەهاترین جلی کوردییان پۆشیبوو. ژنان جلی ئاڵا و واڵایان لەبەر کردبوو وە لەسەر ڕوومەتی منداڵەکانیان ئاڵای کوردستان کێشرابوو.

ئیسماعیل حەمە ئەمین، تەمەن ٥٠ ساڵ کە کارمەندێکی بەتەمەنی حکومی بوو پێی ڕاگەیاندین کە کاتژمێرێک دەبێت لەگەڵ خێزانەکەی و کچە تەمەن هەژدە ساڵەکەی وکوڕە تەمەن پێنج ساڵەکەی بەپیاسە هاتوون بۆ بنکەی دەنگدان. ئیسماعیل بۆ Reuters دوا و وتی "ئامانجی سەرەکی لە دەنگدانم بۆ ئەوەیە خۆمان بسەلمێنین و لە عەرەب جیا ببینەوە".

لە شەڕی کەنداوی ساڵی ١٩٩١ەوە کوردەکان کە ٢٠٪ی ٢٧ملیۆنی دانیشتوانی عیراق پێکدەهێنن لە باکوری عیراق خاوەنی دەسەڵاتی خۆیانن وحکومەت و پەرلەمانی خۆیان هەیە. هەر تەنها ئەمە بەس نییە بەڵکو ئێستاش لەلای زۆرێک لە کوردەکانی عیراق خەونی سەربەخۆیی هەیە.

عەبدوڵا سەعیدی تەمەن ٦١ ساڵ و ڕەنا عەبدولڕەحمانی تەمەن ٥٣ ساڵ باسیان لەوە کرد کە لە سایەی دەسەڵاتی سەدام حسێندا سێ جار ماڵیان سوتاوە و ڕوویان لە چیاکان کردووە. هەروەها ئەوان باسیان لەوەش کرد کە لە ساڵی ٨٠کاندا چەندین کوشتن و بڕین و ئازاریان چەشتوە بەدەست ڕژێمی سەدامەوە. ڕەنا بۆمان دوا وتی "من نامەوێت بەرەو چیاکان هەڵبێم، من دەمەوێت ژیانێکی خۆش بژێم".

عەبدول ڕەحمان تۆفیق کە مامۆستایەکی ئاینی بوو وتی "دەنگدان ئەرکێکی نەتەوایەتییە. مافی هەموومانە دەنگ بدەین بۆ ئەوەی عیراق دوور بێت لە تیرۆر و داگیرکاری".■

سەرۆک بوش و هەڵبژاردنەکانی عیراق

چاوان محمد

سایتی associated press ڕۆژی ١٦ی ئەم مانگە هەواڵێکی سەبارەت بە پێشوازی کردنی سەرۆک بۆش لەگەڵ کۆمەڵێک عیراقی دەنگدەر لە ئەمریکا بڵاو کردۆتەوە.

لەو هەواڵەدا هاتووە کە سەرۆک بوش لە کۆشکی سپی پێشوازی کردووە لە کۆمەڵێک دەنگدەری عیراقی کە هەموویان هاوڵاتی عیراقین و لە ئەمریکا نیشتەجێن و زۆربەیان کورد بوون و بە جلی کوردییەوە سەردانی سەرۆک بوشیان کردووە. لەو چاوپێکەوتنە لەگەڵ ئەو هاوڵاتییە عیراقییانەدا سەرۆک بۆش پێی ڕاگەیاندون کە هەڵبژاردن هەنگاوێکی سەرەکییە لە کاروانی دیموکراسیدا و هەروەها هەنگاوێکی گەورەیە بە ئاراستەی دەوڵەتێکی هاوپەیمان لە شەڕی دژە تیرۆر و نمونەیەکی بەهێزیشە بەرامبەر لایەنی دیکەی وەک سوریا و ئێران لە ناوچەکەدا.

سەرۆک بوش پێشوازی لەکوردێک دەکات

Associated Press

ئەوەی مایەی تێڕامانە لە ماوەی زیاد لە دوو ساڵ لە ڕووخانی ڕژێمی عیراق سەرۆک بوش وەک گەورەترین سەرکردەی وڵاتێکی زلهێزی جیهان بە گرنگییەوە چاوی بڕیوەتە پرۆسەی دیموکراسی لە عیراق و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی. لەناو ئەم گرنگیدانەشدا سەرۆک بۆش زۆر بە وردی چاودێری پرۆسەی سیاسی لە عیراق بەگشتی و کوردستان بەتایبەتی دەکات. ئەوەتا لەماوەی دوای ڕوخانی ڕژێمی سەدامدا زۆر گرنگی بە کوردەکان دەدات. پێشوازی لە سەرۆک تاڵەبانی بەو گەرمییەوە و هەروەها بەخێرهێنانی بەڕێز مەسعود بارزانی وەک سەرۆکی هەرێمی کوردستان و ئینجا پێشوازی کردن لە دانیشتوانە کوردەکانی ئەمریکا نیشانەی ئەوەیە کە سەرۆک بوش سۆزی بۆلای کوردەکان هەیە. ئەمەش ئەو ڕاستییەمان بۆ ئاشکرا دەکات ئیتر ئێستا وەک جاران کوردەکان تەنها چیاکان پشتوپەنایان نییە بەڵکو وڵاتانی زلهێزی دنیا پشتیوانی کوردەکان دەکەن.■

دیموکراسی باشترین تۆڵەیە

کامەران ساڵەیی / کەرکوک

THE JERUSALEM POST

سایتی Jerusalem Post ڕۆژی ١٥ی ئەم مانگە ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەنوس "ماتیو گوتمان"ی بڵاوکردۆتەوە لە ژێر ناونیشانی "بۆ کوردەکان دیموکراسی باشترین تۆڵەیە". لەو ڕاپۆرتەدا کە نوسەر خۆی چۆتە شاری هەڵەبجە و لەبارەی قوربانیانی ئەو شارەوە ڕاپرۆتەکەی ئامادە کردووە. لەو ڕاپۆرتەدا ڕۆژنامەنوس هاوڵاتییەکی هەڵەبجەی دواندووە بەناوی ئاراس کە سەرجەم ئەندامانی خێزانەکەی لە کیمیابارانەکەی ١٦ی مارتی ١٩٨٨ لەناو چوون. ئاراس لەبارەی هەڵبژاردنەکەوە دەڵێت "ئەمە سەرکەوتنی ئێمەیە، ئەمە دیموکراسییە". هەروەها ئاراس ئەوەشی وت کە لە هەڵبژاردنەکەدا دەبێت یەکەم کەس بێت دەنگ بدات. لە شاری هەڵەبجە چەندین پۆستەر بۆ ڕاگەیاندنی هەڵبژاردن هەڵواسرابوون و لە زۆربەی شوێنە گشتییەکاندا دەنگی مۆسقا و گۆرانی دەبیسترا.

هەروەها ئاراس لە درێژەی قسەکانیدا دەڵێت "من ئازادم دەنگ بە کێ دەدەم، من دەنگ بە ٧٣٠ دەدەم بۆ ئەوەی مام جەلال جارێکی تر ببێتەوە بە سەرۆک کۆمار وکاک مەسعود ببێتەوە بە سەرۆکی هەرێم".

زۆرێک لە خەڵکی هەڵەبجە ئێستاش شوێنەواری کیمیابارنکردنەکەی ساڵی ١٩٨٨یان بەسەرەوە ماوە و زۆرێک لە خەڵکی ئەو شارە بەپێی ڕاپۆرتە بزیشکییەکان نەخۆشی پێستیان هەیە.

خەڵکی هەڵەبجە ئێستا یەک ئارەزوویان هەیە ئەویش ئەوەیە کە سەدام و عەلی کیمیایی لە شارەکەی خۆیاندا دادگایی بکرێت وەک ئەوەی کە هاوڵاتییەکی ئەو شارە بەناوی "ئەکرەم"ەوە هیوای دەخواست.

ئەکرەم بۆ ڕۆژنامەنوسەکە دواوە و دەڵێت "بۆ ئێمە دیموکراسی باشترین تۆڵەیە".■

کەرنەڤاڵی هەڵبژاردن

دانا حەمید

CBS NEWS

سایتی CBS News ڕۆژی ١٥ی ئەم مانگە هەواڵ و چەندین ڕاپۆرتی لەبارەی هەڵبژاردنەکانی عیراقی بڵاو کردۆتەوە. لەو ڕاپۆرتانەدا هاتووە کە گەلی عیراق بە هەموو پێکهاتە جیاجیاکانییەوە بەشداری هەڵبژاردنەکانیان کردووە.

هەڵبژاردنی ئەم جارەی عیراق بە جیاواز لە هەڵبژاردنەکانی پێشوو گوڕ و تینی زۆری پێوە دیار بوو. دەتوانم بڵێم ئەم هەڵبژاردنە زیاتر لە ئاهەنگێکی گەورە دەچوو. کورد لە کوردستان بە جلی کوردییە وە بە چەپڵە ڕێزانەوە ڕوویان کردبووە سندوقەکانی دەنگدان. لە باشور و ناوەڕاستی عیراقیش ژنان بە هەلهەلە لێدان و پیاوانیش بەوپەڕی دڵخۆشییەوە ڕویان لە بنکەکانی دەنگدان دەکرد.

گرنگی ئەم هەڵبژاردنە لە هەڵبژاردنەکانی پێشوو لەبەر سێ هۆکاری سەرەکییە:

یەکەم: ئەمجارە هیچ لە هێزە عیراقییەکان بایکۆتی هەڵبژاردنەکەیان نەکرد و هەموو بەیەک دەنگ بەشدارییان تێداکرد.

دووەم: ئەم هەڵبژاردنە وەک هەڵبژاردنەکەی ٣١ی کانوونی دووەمی ئەمساڵ کاتی نییە و بەڵکو ئەم هەڵبژاردنە بۆ پەرلەمانێکی هەمیشەییە کە لانی کەم چوار ساڵ دەخایەنێت.

سێیەم: ئەم هەڵبژاردنە سێیەم پرۆسەیە دوای ڕوخانی ڕژێمی عیراق ئەمەش بەو مانایە دێت ئێستا ورده ورده عیراقییەکان بە پرۆسەی دیموکراتی ڕادێت.

بە جیاواز لە هەر پێکهاتەیەکی تر لەی عیراقدا کوردەکان بەوپەڕی گوڕ و تینەوە بەشدارییان لە هەڵبژاردنەکاندا کرد. ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە کوردەکان دەیانەوێت ئەو دەنگ و ئەو کورسیانەی کە لە بەغدا هەیانە کەم نەکات. هەر بۆیە کوردەکان زۆر بە جدی بەشداری هەڵبژاردنەکانیان دەکرد.■

٥٩ ساڵە ئاڵای کوردستان دەشەکێتەوە

ئاری ئەحمەد

VOA A TRUSTED SOURCE OF NEWS AND INFORMATION SINCE 1942

سایتی VOA یۆژی ١٧ی ئەم مانگە بابەتێکی لەبارەی ئاڵای کوردستانەوە بڵاو کردۆتەوە. لەو بابەتەدا هاتووە کە ئەمڕۆ ١٧ی دیسەمبەر ٥٩ ساڵ تێدەپەڕێت بەسەر یەکەمجار هەڵکردنی ئاڵای کوردستانەوە لەلایەن قازی محەمەدی سەرۆکی یەکەمین کۆماری کوردستان لە شاری مهاباد.

لەو بابەتەدا هاتووە ٥٩ ساڵ لەمەوبەر واتە ساڵی ١٩٤٦ قازە محەمەد لە شاری مهاباد بە ئامادەبوونی سەدان سیاسەتمەدار و خەڵکانی شۆڕشگێر لە هەر چوار پارچەکەی کوردستان و بە ئامادە بوونی جەنەراڵ مستەفا بارزانی ئاڵای کوردستانی هەڵکرد.

ئاڵای کوردستان کە بۆ یەکەمین جار لە مهاباد هەڵکرا ئێستا بۆتە سیمبوڵی نەتەوەیمان و کورد لە هەرچوار پارچەکەی کوردستان و لە دەرەوەی وڵاتیش ئەم ئاڵایە هەڵدەکەن. ئێستا بە شێوەیەکی بەرفراوان هەموو ماڵێک و هەموو دائیرەیەکی حکومی

ئاڵایەکی کوردستان هەڵکراوە و بەشانازییەوە بە ڕەمزێکی نەتەوەیی و نیشتمانی دەزانرێت.

لە کوردستانی عیراقیش لەدوای پرۆسەی ئازادی عیراقەوە ئاڵای کوردستان بە شێوەیەکی بەرفراوان بڵاوکراوەتەوە و شوێن نەماوە لەم وڵاتە، بارەگا، دائیرە، قوتابخانە تەنانەت شوێنە پیرۆزەکانی ئەم وڵاتەش ئاڵای کوردستانی لەسەر هەڵنەکرابێت.

ئاڵا ڕەمزێکی نیشتمانییە و ئێستا وڵات نییە لە جیهاندا تاکو خاوەنی ئاڵای خۆی نەبێت. کوردیش وەک گەلانی دنیا هەرچەندە خاوەنی کیان و وڵاتی سەربەخۆی خۆی نییە کەچی ڕۆژبەڕۆژ ئینتیمای بۆ ئاڵاکەی خۆیان زیاتر دەبێت، ئەمەش بەو مانایە دێت کە کورد گەلێکە ئارەزووی سەربەخۆیی دەکات و هیچ هێزێک نییە لە جیهاندا ئەم خەونەی لەبار بەرێت.■

کەی سیاسەتمەدارانی تورکیا لەبەرامبەر کورد دەگۆڕێن؟

ئا: حەمە پشدەری

Milliyet.com.tr BASINDA GÜVEN

ڕۆژنامەی (میللیەت)ی چاپی تورکیا سەروتارێکی لەبارەی گۆڕانکارییەکانی سیاسەتی تورکیا لەبارەی مافەکانی نەتەوەی کورد لە باکوری کوردستان (باشوری خۆرهەڵاتی تورکیا) بڵاوکردەوە. لەمبارەیەوە نوسیویەتی:

مەسەلەی کورد، سەرلەنوێ یەکێکە لە مەسەلە گرنگ و گەرموگوڕەکان لەکۆڕە سیاسییەکانی ئەنقەرەدا. بەتەواوەتی ڕوونە کە کارەکان ڕووە و ئەنجام نین، ڕووداوەکانی باکوری عیراق، چوونی بارزانی بۆ ئەولەویەت، زیادبوونی چالاکییەکانی (PKK) ئاژاوەگێڕیی لە ڕووداوەکانی (شەمدینان)، مەسەلەی کوردی خستۆتە ژینگەیەکی تەواو جیاوازەوە.

ئێستا چیتر هەلومەرجەکانی ساڵانی (١٩٨٤-١٩٩٨) لەئارادە نییە، مەسەلەکە ئیتر لە هێرش و چالاکییەکانی

(PKK) تێپەڕیوە. ڕەهەندەکانی مەسەلەکە گەیشتۆتە ئاستێک کە ئیتر سەرمایەگوزارییکردن لەباشوری خۆرهەڵاتیش ناتوانرێ پوچەڵ بکرێنەوە. ئێستا چیتر بەگرتنەبەری پلانی ئابوری-کۆمەڵایەتی وئەنجامدانی چەند هەنگاوێکی ڕواڵەتیانەی ڕووناکبیریی بەس نییە.

مەسەلەی کورد بەگشتی بۆتە مەسەلەی ناسنامەو مەسەلەیەکی سیاسیانە، ئەگەر لەساڵی (١٩٩٩)دا کە ئۆجەلان ئاگربەستی ڕاگەیاند تا ئێستا نزیکەی شەش ساڵە، کۆمەڵە کارێک ئەنجام بدرایەو چەند هەنگاوێک بنرایە، ڕەنگە ئەمڕۆ بتوانرایە پێشڤەچوونێک بهێنینەدی. بەڵام دەسەڵاتدارە سیاسییەکان بۆ ئەوەی گوێبیستی گلەیی جەنەڕاڵەکان نەبن، لۆکەیان خستە گوێ و هیچ جۆرە کرانەوەیەکی سیاسیان نەهێنایەئارا.

هەروەها ئەم ڕۆژنامەیە لەبارەی ڕێگاچارەکانی کێشەی کورد لەتورکیادا نوسیویەتی: تەنانەت ئەگەر حەزیش نەکەین و نەمانەوێت و دڵمان پێی ڕازی نەبێت، پێویستە چەند بڕیارێکی دراماتیکانە بدەین و هەندێ لەتەوتەمەکان بشکێنین

١-پێویستە بەهەرشێوەیەک بێت (تەنانەت بەڕاگەیاندنی لێبوردنی گشتی و بەربڵاو) (PKK) لە شاخەکان بهێنینە خوارەوە و لە تیرۆر لایان بدەین. پێویستە هەنگاوی جەستورانە لەو پێناوەدا بنێین.

٢-پێویستە ڕێگەی چالاکی سیاسیانە بە سیاسەتمەدارانی بەڕەگەز کورد بدەین و بچنە ئەنجومەنی نەتەوەییەوە.

٣-نابێ ناسنامەی ئاشکرای کوردەکان و بەردەوامبوونی کلتورەکەیان ڕەت بکەینەوە، بەپێچەوانەوە پێویستە باوەشیان بۆ بکەینەوە.

٤-نابێ حیزب لەکۆمەڵگای دیموکراسیدا بخەینە دەرەوەی سیاسەت.

٥-نابێ کوردستانی باکوری عیراق بەدوژمن دابنێین، بەپێچەوانەوە پێویستە لەباوەشیان بگرین و بیانخەینە ژێر پشتگیریی و پارێزگاریی خۆمانەوە.■

١١ ملیۆن عیراقی دەنگیاندا

زانا مەجید

NEWS24.com

سایتی NEWS24.COM ڕۆژی ١٦ی ئەم مانگە بابەتێکی سەبارەت بە هەڵبژاردنەکەی ١٥ی مانگ بڵاو کردۆتەوە. لەو بابەتەدا هاتووە بە گوێرەی ڕاگەیاندنێکی نارەسمی بەرپرسێکی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان ١١ ملیۆن دەنگدەر لە عیراق دەنگیان داوە.

فەرید ئایار بەرپرسی کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکانی عێراق

لەو بابەتەدا هاتووە کە ١٥ ملیۆن و نیو عیراقی مافی دەنگدانیان هەیە لە عیراقدا بۆ ئەوەی ٢٧٥ ئەندامی ئەنجومەنی نیشتمانی هەڵبژێرن و دواتر حکومەتێکی هەمیشەیی هەڵبژێرن بۆ عیراق ئەمەش دوای ڕوخانی ڕژێمی سەدام حسێن لە بەهاری ٢٠٠٣ دەبێتە یەکەمین حکومەتی هەمیشەیی هەڵبژێردراو.

فەرید ئایار بەرپرسی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان لە عیراق وتی "بەگوێرەی زانیارییە سەرەتاییەکان ژمارەی ئەو کەسانەی کە دەنگیانداوە لە نێوان ١٠ تا ١١ ملیۆن دەنگدەر دەبن". بە پێی ئەو ڕێژەیە بێت ٣٠٪ دەنگدەرانی عیراق دەنگیان نەداوە. ئەمەش بە بەراورد لەگەڵ هەڵبژاردنەکانی تر پێشکەوتنی بەرچاوی بەخۆوە بینیوە. بۆ نمونە لە هەڵبژاردنەکەی کانونی دووەمی ئەمساڵدا ٥٩٪ی دەنگدەرانی عیراق و لە ڕیفراندۆمەکەی ئۆکتۆبەردا ٦٣٪ی دەنگدەران دەنگیان داوە. ئەمەش وەک ئاشکرایە ٧٪ی دەنگدەران زیادیان کردووە ئەمەش پەیوەندی بە بەشداری کردنی سوننەکانەوە هەیە.

فەرید ئایار ئەوەشی وت کە بەشداری کردن لە هەڵبژاردنەکانی ئەمجارەدا لە هەر ١٨ پارێزگاکەی عیراقدا تەواو پێشکەوتنی بەخۆوە بینیوە هەرچەندە لە هەندێک هەرێم خروقات کراوە.

هەروەها فەرید ئایار ئەوەشی وت کە لە دوو هەفتەی ئایندەدا ئاکامی هەڵبژاردنەکە ڕادەگەیەنرێت، هۆی دواکەوتنەکەشی بۆ زۆری ژمارەی دەنگدەران و بوونی ڕێژەیەکی زۆر لە کاندید لە عیراقدا دەگەڕێتەوە.■

ئایا حکومەتێکی عەلمانی لەعێراقدا دروست دەبێت؟

عەلی کوردستانی

یەکێک لەئامانجە سەرەکیەکانی گۆرینی رژێمی سەدام لەساڵی (٢٠٠٣)دا بریتی بوو لەهێنانەدیو دروست کردنی حکومەتێکی عەلمانیو دیموکراتی لەعێراقدا، بەڵام هێنانە دی ئەم ئامانجە تەنها بەهێزی سەربازیو سیاسی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی ناکرێت، چونکە بۆ ئەوەی حکومەتێکی عەلمانی لەهەر وڵاتێکدا دروست بێت پێویستە ژینگەیەکی کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو پەروەردەیی پێشکەوتوو هەبێت بەجۆرێک زۆرینەی هاوڵاتیانی ئەو وڵاتە داوای دەستوورو حکومەتێکی حەقیقی عەلمانی بکەن، بۆیە ئاسان نییە حکومەتێکی عەلمانی لەناو ژینگەیەکی کۆمەڵایەتیو پەروەردەییو فەرهەنگی دواکەوتووی وەکو عێراقدا دروست ببێت، لەعێراقدا هێزی سیاسی عەلمانی راستەقینەش زۆر دەگمەنە هەر ئەمەیە وایکردووە کەزۆرجار ئەمریکیەکان رازی بن بەوەی کەحکومەتێکی دینی میانڕەو لەعێراقدا دروست ببێت، چونکە پێکهاتەی کۆمەڵایەتیو پەروەردەیی عێراق خۆی وایە کەبەئاسانی ناتوانێت هەرسی عەلمانیەت بکات تاکە هەرێمێکی عێراق کەبەچاو ناوچەکانی ترەوە کراوەتر بێت بەرووی عەلمانیەتدا هەرێمی کوردستانە، ئەمە لەکاتێکدا هێشتا ژینگەی کۆمەڵایەتیو ئابووریو پەروەردەییو فەرهەنگی کوردستانیش لەبار نییە بۆ حوکمێکی عەلمانی حەقیقی لەم ناوچەیەداو ئەوهێزانەشی وەکو هێزی کوردی عەلمانی خۆیان پێناسەکردووە لەکوردستاندا تاکو ئەمرۆ زیاتر وەکو دروشمو لەهەندێک حاڵەتو جێگەدا عەلمانی بوونو وەکو هێزی عەلمانی مومارەسەی سیاسەتیان کردووە، هەربۆیە حکومەتێکی عەلمانی حەقیقی لەهەرێمی کوردستانیشدا بوونی نییە ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کەدروست کردنی حکومەتێکی عەلمانی هەم لەکوردستان وهەم لەعێراقدا شتێکی ئەستەم بێت، چونکە عەلمانیەت لەئەوروپاو ئەمریکاشدا پێویستی بەبڕینی کۆمەڵێک قۆناغ بووە تاکو لەهەموو بوارەکانی ژیاندا جێگیر بووە، بۆیە عەلمانیەت لێرەش پێویستی بەبڕینی کۆمەڵێک قۆناغی زۆر گرنگ هەیە تالە بواری سیاسیو ئابووریو کۆمەڵایەتیو پەروەردەییدا جێگیر دەبێت بەتایبەت لەعێراقدا کەپێکهاتەیەکی دینیو مەزهەبی هەیەو تارادەیەکی زۆریش ئەم ئاراستەیە لەبەشێکی زۆری عێراقدا باڵا دەستە، پێویستی بەکاتی زیاترو قۆناغی زۆرتر هەیە، ئەرکی دروست کردنی حکومەتێکی عەلمانی لەعێراقدا بەپلەی یەکەم ئەرکی عێراقیەکان خۆیانەو تاکو ئەوانیش قبوڵیان نەبێت دەستورو حکومەتێکی عەلمانی لەعێراقدا باڵادەست بێت ئەمریکا ناتوانێت سیستەمێکی عەلمانی بەسەر خەڵکی عێراقدا فەرز بکات، ئەگەرچی ئەمریکا ناچارە هاوکاری ئەوهێزە عێراقیانە بکات کەلایەنگری سیستمێکی لیبراڵو عەلمانین لەعێراقدا، چونکە مادام ئەمریکا دەیەوێت حکومەتێکی فیدراڵو دیموکرات لەعێراقدا دروست بکات پێویستە پێش هەموو شتێک عەلمانیەت بکرێتە بنەمای یەکەمو سەرەکی حکومەتی تازە هەڵبژێردراوی عێراق، چونکە بەبێ عەلمانیەت وەهمێکی گەورەیە حکومەتێکی دیموکراسی لەعێراقدا بێتەکایەوە، ئەرکی دروستکردنی حکومەتێکی عەلمانی لەعێراقدا بەپلەی یەکەم لەئەستۆی هێزە خۆ بەلیبراڵ زانو عەلمانیزانەکاندایە بەتایبەت کورد کەهێزێکی سەرەکی حکومەتی نوێی عێراقەو بەهاوپەیمانی هێزە عەلمانیەکانی تر دەتوانێت لانیکەم رێگە لەوە بگرێت حکومەتێکی ئیسلامی توندڕەو لەعێراقدا بێتەکایەوە، هەنگاوی یەکەمی دروست بوونی حکومەتی عەلمانی لەعێراقدا بەشکست پێهێنانی پرۆژەی مەزهەبی هێزە سەلەفیو ئوسوڵییە دینیەکان دەست پێدەکات.■

> **ئەرکی دروستکردنی حکومەتێکی عەلمانی لەعێراقدا بەپلەی یەکەم لەئەستۆی هێزە خۆ بەلیبراڵ زانو عەلمانیزانەکاندایە بەتایبەت کورد کەهێزێکی سەرەکی حکومەتی نوێی عێراقەو بەهاوپەیمانی هێزە عەلمانیەکانی تر دەتوانێت لانیکەم رێگە لەوە بگرێت حکومەتێکی ئیسلامی توندڕەو لەعێراقدا بێتەکایەوە، هەنگاوی یەکەمی دروست بوونی حکومەتی عەلمانی لەعێراقدا بەشکست پێهێنانی پرۆژەی مەزهەبی هێزە سەلەفیو ئوسوڵییە دینیەکان دەست پێدەکات**

ئایا بەم هێزانە حکومەتێکی عەلمانی لە عێراقدا دروست دەکرێت؟

هەڵبژاردنو رەفتاری ئەندامە چاودێرەکانی یەکگرتووی ئیسلامی

هێرش محەمەد

رۆژی ١٢/١٥ بەگشتی لەسەرانسەری عێراقدا، هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق بەشێوەیەکی رێکوپێک ئەنجامدرا، لەکوردستانیش ئەم پرۆسەیە دیموکراتیە گەیشتە ئاکام، ئەوەی جێگەی گرنگە وەبیری هەموو لایەکی بهێنینەوە. ئەوەیە کەئەم هەڵبژارنە بە بەراورد لەگەڵ هەڵبژاردنەکانی دیکە، زۆر بەرێکوپێکیو بێ کێشەو گیروگرفت بەڕێوەچوو. ئەگەر هەندێ کەموکورتی بچوکیش هەبووبێ. ئەوا رادەو ئاستی سەرکەوتوویی پرۆسەکە، دەرفەتی باسکردنی ئەو کەموکورتیانە ناهێڵێتەوە.

لەلایەکی دیکەوە گرنگە، هەڵوێستی ئەندامانی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان لەئاستی ئەم پرۆسەیەولەبنکەو وێستگەکانی دەنگداندا، بزانین. ئەوەی تێبینی دەکرا. ئەو ئەندامانەی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان کەوەک چاودێری حزبیو نوێنەری سیاسی خۆیان بوو. زۆربەیان گرفتو کێشەیان لەنێو بنکەکانی دەنگداندا دروست دەکرد. بەشێوەیەک لەسنوری مافی نوێنەرە سیاسیەکانی دەچوونە دەرەوە، کە لەلایەن کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەوە بۆیان دیاری کرابوو. هاوکات ئەوەی زۆر جێگەی گلەییو رەخنە بوو، ئەوە بوو کە ئەندامانی یەکگرتوو، کەئەرکی چاودێریکردنیان پێ سپێردرا بوو. لەو ڕووەوە زۆر ستایشو وەسفی کارمەندەکانیان لەبنکەکاندا دەکرد، کەچی لەژێریشەوە کاغەزی سکاڵایان وەردەگرت لەبەڕێوەبەری وێستگەکانو ئەوەی کەدوور بێت لەبەهای دیموکراسیو پێوەری هەڵبژاردنو تۆمەتو قسەی ناڕەواوە. لەو سکاڵایانەدا دەیانووسیو پرۆسەکەیان پێ ناشیرین دەکرد. بەوەی گوایەکە تەزویرو ساختەی تێدا کراوە.

ئەم رەفتارە لەڕاستیدا جێگەی قسە لەسەرکردنە، چونکە ئەوە پێی دەوترێ دووڕوویو نیفاق. چونکە لەهەر جێگەیەک بیانزانیبایە دەنگی کەم بەدەست دێنن. لەژێرەوە ئەو سکاڵایانەیان دەنوسی، بەجۆرێک مەگەر هەر خۆیان لەڕوویان بێت شتی وا ناشیرینو نادروست بنوسن دژ بەبنکەو وێستگەو شێوازی دەنگدانو پرۆسەی هەڵبژاردنەکان، کەزیاتر ئەمەش وەک تەوجیە و ئاڕاستەکردنی حزبی وا بوو. کە لەهەر جێگەیەک، هەست کا دەنگی کەم دەهێنن، ئەوا بەنوسینی سکاڵا ئەو ئەنجامو دەنگانەی بنکەکانی هەڵبژاردن بسوتێنن، کەئەمە نە لەبەرژەوەندی خۆیانە. وە نەلەبەرژەوەندی گەلی کوردو پرۆسەی دیموکراسیشە لەکوردستانداو ئاکامی ئەم سکاڵا نادروستانە ناشیرین کردنی ناوچەی کوردییە لای کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان لەعێراق.

کەئەمەش نەک هەر راست نیە. بگرە هەوڵێکی نائاینیو نامرۆیشە. هاوکات ئەم جۆرە لەڕەفتارکردن لەپرۆسەیەکی ئاوا دیموکراسیو مەدەنیدا. کەبەشاهێدی زۆرێک لەلایەنەکان، بەناوخۆو دەرەوەش کەکەموکورتی زۆر دەگمەنو کەمبووە تیایدا. خۆی لەخۆیدا گوزارشت کردنە لەنەبوونی بەهای دیموکراسیو ئەخلاقیاتی سیاسی گروپێک بۆ هەڵبژاردن.

تەنانەت ئاکامی ئەم هەوڵەی ئەندامە چاودێرەکانی یەکگرتوو لەزۆر بنکەدا گەیشتبووە ئەو ئاستەی کەنوێنەرانی لیستی هاوپەیمانیش سکاڵا دژی رەفتارو هەڵسوکەوتی ئەندامە چاودێرەکانی یەکگرتوو بنوسنو ئەو سکاڵایانەی ئەوان هەڵبوەشێننەوە. چونکە ناوەڕۆکی ئەو سکاڵایانە لەئاستێکدا بوو. کە تەواو نادیموکراسیو نامرۆیی بوونو ئەوەی پێی بوترێ ئینساف و ویژدان تیایدا نەدەبینرا.

جگە لەمانەش رەفتاری هەندێ لەو ئەندامە چاودێرانە وەک جاسوسو سیخوڕ وابوو، بەشێوەیەک ژوور بەژوور بەدوای دەنگدەرێکدا دەگەڕان.

لەکاتێکدا، نوێنەری لایەنە سیاسیەکان دەبوو لەوێستگەکانداو لەو شوێنانەدا دابنیشنایە کەبۆیان دیاری کرابوو. کە راکردن بەدوای ئەم دەنگدەرو چاودێریکردنی ئەو خەڵکانەی تر کەهاتبوون بۆ دەنگدان کەزۆرجار حاڵەتی توندوتیژیشیان دروست دەکرد، بێ ئەوەی بترسن کەکێشەکانی گەورە ببێت. هاوکات لەزۆر جێگەدا. ئەندامی چاودێری یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان لەبەر نانەوەو دروست کردنی ئاژاوەو رەفتاری نادیموکراسی بۆماوەیەک لەلایەن ئاسایشەوە دەستگیر دەکرانو دوور دەخرانەوە. بۆیە پێویستە ئەم رەفتارو هەڵسوکەوتانە لەلایەن ئەندامو چاودێرەکانی یەکگرتوی ئیسلامی کوردستانەوە. وەک شکاندنو پێشێل کردنی یاساو رێنماییەکانی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان ئەژمار بکرێت.■

دوو رووی هەڵوێستی یەکگرتوو

دڵشاد شەریف

ئەمجارەیان بەپێچەوانەی هەڵبژاردنی رابردووەوە یەکگرتووی ئیسلامی کەباڵی سەرەکی ئیسلامی سیاسییە لەکوردستاندا، بریاریدا لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان جیا بێتەوەو بەسەربەخۆیی بەشداری بکات، بیانووی یەکگرتوو بۆ جیابوونەوە لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان ئەوەبوو کەبەحساب ئەمان لەبەرئەوەی دژی گەندەڵینو لیستی هاوپەیمانیش لیستی هێزە گەندەڵەکانە لەبەرئەوە ئامادە نین ببنە (هاوپەیمانی گەندەڵی!!) بێ مانایی ئەم هەڵوێستەی یەکگرتوو و دوو رووییەکەی لەوەدا بوو کەیەکەم ئەم هەڵبژاردنە لەسەر ئاستی عێراق بوو نەک کوردستان واتە ململانێیەکە، ململانێیەکی تەواو نەتەوەییو سیاسی بوو نەک ئەوەی کێ گەندەڵەوکێ پرۆژەی باشترو چاکسازیتری پێیە بۆ خەڵکی کوردستان؟

لەلایەکی تریشەوە دووروویی ئەم هەڵوێستەی یەکگرتوو لەوەدا بووکەیەکگرتوو ئامادەنەبووهەڵوێستی حەقیقی خۆی بۆ خەڵکی کوردستان بخاتە روو واتە بیانووی یەکگرتووی ئیسلامی بۆ جیابونەوەی لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان هەڵوێستێکی ئایدۆلۆژی عەرەبی ئیسلامییەو ئامانجی جیابوونەوەشی بۆ هاوپەیمانێتییە لەگەڵ هێزە ئیسلامیەکانی تردا بەئامانجی فەرزکردنی پرۆژەی ئیسلامی لەحکومەتی عێراقدا.دەبووایە یەکگرتووی ئیسلامی راشکاوانە هەڵوێستی خۆی دەربڕیایەو شتێکی ئاساییە کەیەکگرتوو هێزێک بێت دژی لیستی کوردی بێت، چونکە یەکگرتوو وەکو پێکهاتەی فیکریو سیاسیو رێکخراوەیی هێزێکی کوردی نییەو هیچ ئامانجێکی ناسیۆنالیستی نییە نەک تەنها یەکگرتوو، هێزە ئیسلامیەکانی تریش وەکو (کۆمەڵو بزووتنەوە) هەمان پێکهاتەی پەروەردەییو فیکرییان هەیە، لەبەرئەوە بەشداری کۆمەڵی ئیسلامیش لەگەڵ لیستی هاوپەیمانی کوردستاندا تەکتیکیو فێڵاوییە، یەکگرتووی ئیسلامی لەسەرەتای دروست بوونیشیەوە تاکو ئەمرۆ ئەم گەمەیە دەکات لەسەرێکەوە خۆمان لێدەکات بەدڵسۆزترینو کوردپەروەرترین حزبی کوردستانو لەسەرێکی تریشەوە کار تەنها بۆکۆمەڵێک ئامانجی عەرەبیو ئیسلامی دەکات کەدرێژکراوەی خەباتی ئیخوانە لەوڵاتانی عەرەبیو ئیسلامیدا.

لەمەو دوا دەبێت هەم یەکگرتووی ئیسلامیو هێزە ئیسلامیەکانی تریش خۆیان یەکلایی بکەنەوە لەوەدا کەئایا ئەمانە هیچ ئامانجو پرۆژەیەکی نەتەوەییان بۆکورد پێیە یان نا؟ هەم دەبێت هێزە کوردیەکانی تریش بەتایبەت یەکێتیو پارتی دەبێت هەڵوێستی یەکلایەنەی خۆیان لەگەڵ هێزە ئیسلامیەکاندا یەکلایی بکەنەوەو بەهیچ شێوەیەک ئامادە نەبن ببنە هاوپەیمانیان چ لەهەڵبژاردنەکانداو چ لەهەر هەڵوێستو مەسەلەیەکی تردا، چونکە ئەم هێزە ئیسلامیانە بەم جۆرە هەڵوێستە دوورووانەیان لەدوای راپەرینەوە تائەمرۆ خەڵکێکی زۆریان چەواشەکردو زەرەرێکی گەورەشیان لەو هەوڵە سیاسیو کۆمەڵایەتیو پەروەردەییو فیکریانە دا کەئامانجیان پێشخستنی کۆمەڵی کوردی بوو، جگەلەمەش ئیتر پێویستە خەڵکی کوردستانیش وشیار بێتەوەو بزانێت لەبنەرەتدا پرۆژەی یەکگرتووی ئیسلامیو هێزە ئیسلامیەکانی ترکەپرۆژەیەکی عەرەبییەو پێشتریشو ئێستاو لەئایندەشدا کار بۆ کۆمەڵێک ئامانجی ئیسلامی عەرەبی دەکەن لەچوارچێوەی بەرژەوەندیەکانی پرۆژەی ئیخوانو باڵی توندرەوی عەرەبی سوننەدا.

بەڵام تاکو ئێستا خەڵکی کوردستان زۆری ماوە تالەپرۆژەی ئیسلامی تێبگات کەچۆنو بۆچی ئامانجو خەونێک کار دەکات؟ ئەگەرچی تاکو ئێستا هیچ ئەنجامێکی رەسمی هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق بڵاونەکراوەتەوە، بەڵام بەپێی ئەنجامە سەرەتاییە نارەسمییەکان یەکگرتووی ئیسلامی رێژەیەکی هێناوە کەهێشتا ئەوە دەردەخات ئیسلامی سیاسی قەبارەی سیاسیوکۆمەڵایەتی خۆی هەیەو پێویستە زیاتر کار لەسەر وشیارکردنەوەی خەڵکی کوردستان بکرێت دەربارەی گەمەو پرۆگرامو پرۆژەی یەکگرتوو و هاوپەیمانە ئیسلامیەکانی تری لەعێراقو کوردستاندا.

کەمتەرخەمی هێزە بەناو عەلمانیەکانی کوردستان دەرهەق بەئەرکی عەلمانیەتو هەوڵدان بۆ بەعەلمانیکردنی کۆمەڵی کوردی بەردەوامەو تاکو ئەمرۆ نەبونەتە خاوەنی پرۆژەیەکی عەلمانی کوردی کەئەو واقیعە کۆمەڵایەتیو پەروەردەییو فەرهەنگییە بگۆرێت کەهێزە ئیسلامیەکانی تێدا گەورە بوون، تائەم هێزانە واکەمتەرخەم بن ئیسلامی سیاسی هەرزیندوو دەبێتو لەهەندێک حاڵەتو کاتیشدا ئەگەری گەشەکردنی دەبێت، بۆیە ئەرکی هەم خەڵکی کوردستانو هەم هێزە کوردیەکانی تریشە کەببنە خاوەنی پرۆژەیەکی عەلمانی کوردی کەبتوانن کوردستان بکەنە حکومەتێکی عەلمانیو دیموکراتی نمونەیی لەناوچەکەدا بەجۆرێک کەهیچ بۆشاییەکی فیکرییو پەروەردەییو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگی نەمێنێتەوە بۆ گەورەبوونو گەشەکردنی پارتە ئیسلامییەکان بەپێچەوانەوە دەبێت ژینگەیەکی سیاسیو کۆمەڵایەتیو پەروەردەیی نوێی وا دروست بکەن کەراستەوخۆ پرۆژەی ئیسلامی عەرەبی شکست پێبێنێت لەواقیعی تازەی کوردستاندا.■

ÇAWDÊR

Political, cultural, social weekly press ..kurdistan iraq

No.: (58) 19-12-2005

THE OBSERVER

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس: مەلا بەختیار

ستافی کارا: سامی هادی، جەمال حوسێن،

ناهیدی حوسێنی، مەم بورهان قانع

بەڕێوەبەری کارگێڕی: داهێن هاشم

دەستەی نوسەران: سەلام مستەفا، مامەند رۆژە،

رەنج قەرەداغی، عومەر سەرگەتی، عەبدوڵا ئەحمەد،

سەردەشت حەمە سالّح، عەلی کوردستانی، بابان حەمە،

نەبەز محەمەد، عەزیز رەئوف، سۆران عەبدوڵا

www.madaniat.org

info_chawder@yahoo.com

سلێمانی - شەقامی سالم

مەکتەبی رێکخراوە دیموکراتیەکان

تەلەفۆن: ٣١٤١٤٣٢

نەخشەسازی: جەلیل حسێن

پیتچنین: سۆران بورهان؛ ئیبراهیم حسێن،

تەها حەمە نوری؛ لەیلا حەسەن پور

نرخی: (٤٠٠) دینارە

چۆتە

به زەبری ئەمریکا، ئەوا چەن ساڵێکه لیبیا چۆتە قاوغەکەی خۆیەوە کەچی حکومەتە سواڵکەرەکەی کۆریای باکور چۆتە سەرکەری شەیتان. لە شوێنانیش ئەو کەسە رێز بۆ قسەکانی دائەنرێ کە عومرێکی بەسەر بردوەو چۆتە ساڵەوەو لە لای خۆشمان بۆ ئەو کەسەی چۆتە هەورەبانی حزبەوە. ئەرباب رجوعی ساکاریش کە لە ئینتیزارێکی بێهودە دا بەتەمای خەبەرێکی خۆشە، پێی ئەڵێن زۆر خۆتی پێوە خەریک مەکە، عەرزەو حاڵەکەت حەفتەیەک زیاترە چۆتە تەنەکەی خۆڵەوە. بەعزە جارێکیش کە ئەحواڵی فلانە کاربەدەست ئەپرسیت عەرزت ئەکەن ئەڵێن لە ئەوروپایە، چۆتەوە لجوئەکەی تازە بکاتەوە. هەر بەیانییەکیش مودیر بەگت بینی لەگەڵ هینی خۆیا شەڕی ئەکرد ئەوە بزانە شەوی رابردوو خەریکی بەقەرەو پۆکەر بووەوتا بەیانی خەو نەچۆتە چاوی. ئەگەر بۆ ئاسانترین مامەڵەو داواکارییش کابرات بینی شەش حەوت تەزکییەو نامەی پشتگیری پێبوو، تەعەجوب مەکە، عەشقی تەشەبوس چۆتە خوێنمانەوە. کە بە دیققەتیش گوێ لە تەقریرو تەصریحەکانی میلیش ئەگریت بۆت مەعلوم ئەبێ کە ئەستێرەی بەختی بەششار چۆتە خەڵوزانەوە. رۆژە نا رۆژێکیش سەرکۆماری ئێران دێتە بەردەمی کامێراو بە وتارێکی ناوەخت حاڵیت ئەکات کە زمانە شیرینەکەی زەمانی خاتەمی باوی نەماوەو چۆتە ئەرشیفەوە. ناو بەناویش کە ئەبیستیت فلانە زەعیفە شووی بە فیسارە برادەری هەندەرانی کردووە، مەسەلەکە عادەتەن سەفەری خاریجە نەک ئەوەی وەللا دادم کورەکەی چۆتە دڵەوە. ورتە ورتەکانی دوای ئینتیخاباتیش نیشانەی ئەوەن کە ئەبێ کورد لە تەحالوفاتی ئایندەیدا لە جاران حەکیمتر بێ ئەگینا چارەنووسی کەرکوکمان چۆتە قوڕگی شێرەوە■

دوا پرۆژەت چیە؟..

فوتۆ: چاودێر هاشم سەراج (شاعیرو نوسەر)

هاشم سەراج شاعیرو نوسەر لەوەڵامی پرسیاری (دوا پرۆژەت چییە؟) بەچاودێری راگەیاند: خەریکی خوێندنەوەیەکم بۆ رۆمانی (کیمیاگەر)ی پاولۆ کۆیلۆ، هەروەها سەرقاڵی چەند تێکستێکی شیعریم■

نهێنی زەردەخەنەکەی مۆنالیزا ئاشکرادەکرێت

ئا: ئاریان کامیل

پۆرترێتی (مۆنالیزا) کارێ نیگارکێش (لیۆناردۆ دافینچی)

گۆڤاری (نیوساینتیست) کە گۆڤارێکی هەفتانەیە لە نوێترین ژمارەیدا بڵاویکردەوە: نهێنی زەردەخەنەکەی تابلۆی موینالیزا کە (لیوناردو دافنشی) هونەرمەندی ئیتالی کێشاویەتی ئاشکرا کراو بەپێی ئەو بڵاوکراوەیە دەرکەوت کە گوزارشت لە خۆشی دەکا.

لەمبارەیەوە ئەنجامی لێکۆڵینەوەکان کە بەکۆمپیوتەر لەسەر چەندین تابلۆی تر ئەنجامدرا کە تائێستاش جێگای گومانبوون. سەبارەت بە تابلویی موینالیزا دەریخست کە لە ٨٣٪ ی ئەو زەردەخەنەیە گوزارشتە لەخۆشی و لە ٩٪ گوزارشتە لەبێزاری و لە٦٪ ی لەترس و لە٢٪ ش لەتورەبوون.

ئەم لێکۆڵینەوەیەش کە (نیکو سیبی) لەزانکۆی ئەمستردام ئەنجامیداو تیایدا پرۆگرامی دەرخستنی هەستەکانی بەکارهێنا بۆ دەرخستنی ئەو هەستانەی لەو تابلۆ بەناوبانگەی جیهاندا کە تا ئێستاش شاراوەیە.

لە لێکۆڵینەوەکەشدا (سیبی) چەندین زانیاری لەدەموچاوی ژمارەیەک کچانی وەرگرت بۆ ئاشکراکردنی ئەو نهێنیە.■

پەیوەندیە نهێنیەکانی میستەر & میسس سمس

ئا: سەهەند

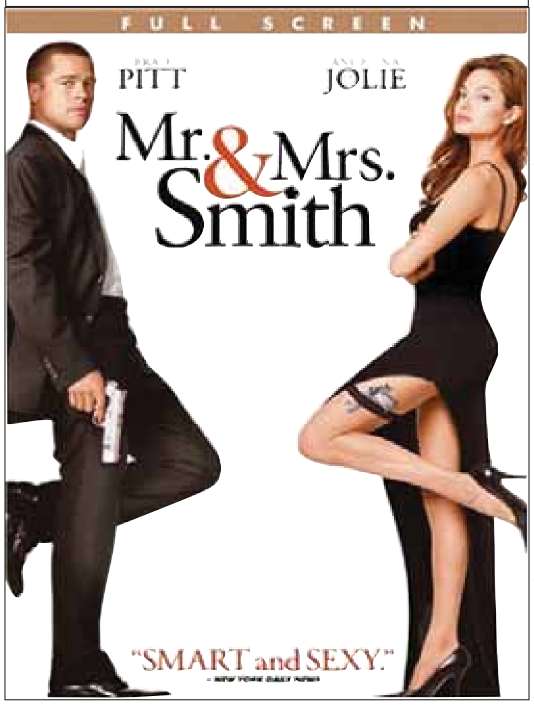

دوای تەواوبوون لەوێنەگرتنی فیلمی (Mr. And Mrs. Smith) وئەو سەرکەوتنە گەورەیەی ئەو فیلمە بەدەستی هێنا، لەکەناڵەکانی راگەیاندنی جیهانیەوە هەواڵی پەیوەندی سۆزداریی لەنێوان هەردوو پاڵەوانی فیلمەکە، کچە ئەکتەری شۆخ (ئەنجلینا جولی)و ئەکتەری بەتوانا (براد بیت) بڵاوبوەوە. ئەم هەواڵانەش کاتێک پشتراست بوەوە کە وێنەی فۆتۆگرافی بیتو جولی لەگەڵ (مادۆکس)ی کورەکەی جولی (کە تەمەنی ٣ساڵەو بەئەسڵ کەمبۆدییەو جولی بەخێوکردنی گرتۆتە ئەستۆ) لەیەکێک لەکەنار دەریاکانی ئەفریقا بڵاوبۆوە، کە پێشترو بۆ بەسەربردنی کات روویان کردبووە ئەو شوێنە.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، قسەکەری رەسمی (براد بیت) ئەو هەواڵەی رەتکردەوە. لەلایەکی ترەوە جولی لەچاوپێکەوتنێکیدا لەگەڵ گۆڤاری (فانیتی فایر)ی هونەری، رایگەیاند: "پێویست بوو لەسەرمان متمانەیەکی توندو تۆڵ ئاڵوگۆر بکەین، رووداوەکانی فیلمەکە بووە هۆی دروست بوونی ئەو متمانەیە بەخێراییو **ئێستا ئێمە دوو هاورێین**".

سەرەرای ئەوەی کەهەردوو ئەکتەر بوونی هەر پەیوەندییەکی سۆزداریی لەنێوانیاندا رەتدەکەنەوە، بەڵام لەژمارەی پێشووی گۆڤاری (US Weekly) ئەمریکی هەواڵێک لەزاری چەند کارمەندی یەکێک لەئوتێلەکانی کالیفۆرنیا بڵاوبوەوە، کە هەردوو ئەکتەریان لەساتەوەختی ئاڵوگۆڕی سۆزداری گەرموگوڕدا بینیوە.

شایەنی باسە (براد بیت) تەمەنی (٤١) ساڵەو پێشتر ژیانی هاوسەری لەگەڵ (جنیڤەر ئینستۆن)ی کچە ئەکتەر پێکهێنابوو، بەڵام دوای چوار ساڵ لەژیانی هاوسەری لەسەرەتای ئەمساڵ لەیەک جیابوونەوە، راگەیاندنەکان هۆکاری ئەم جیابونەوەیەشیان بۆ پەیوەندی نێوان (بیتو جولی) گێرایەوە.

هەروەها (ئەنجلینا جولی) تەمەنی (٣٠) ساڵەو باڵیۆزی نەتەوەیەکگرتوەکانە بۆ کاروباری ئاوارەو لێقەوماوان (UNHCR)، تائێستا دوو پەیوەندی هاوسەریکردنی بەئەنجام گەیاندووە کەهەردووکیان بە تەڵاق کۆتایی هاتووە.■

٣ نوێترین مۆدێلی جلوبەرگی کوردی ئافرەتان بۆ ساڵی ٢٠٠٦

کاری دیزاینەری بەناوبانگی کورد خاتوو دڵکەش

مۆدێلی چاودێر

chawder@gmail.com

فوتۆ: چاودێر (بەختیار بەکر) (تیمی هونەری میللی کوردستان لەرۆژی دەنگدان - هۆڵەندا)

فوتۆ: چاودێر (بەختیار بەکر) (کیژانی کورد بەجلوبەرگی ئاڵاوواڵاوە لەرۆژی دەنگدان - هۆڵەندا)

فوتۆ: چاودێر (بەختیار بەکر) (تیمی هونەری میللی کوردستان لەئاهەنگێکیاندا - هۆڵەندا)

ئەمرۆ ژمارەی دانیشتوانی جیهان دەبێتە ٦ ملیاردو نیو

رۆدان

بە پێی لێکۆڵینەوەیەک کە پەیمانگای نیشتمانی فەرەنسا بۆلێکۆڵینەوە لە ژمارەی دانیشتوان ئەنجامیدا دەرکەوت ئەمرۆ ژمارەی دانیشتوانی جیهان دەبێتە ٦ ملیاردو نیو. لەم لێکۆڵینەوەیەشدا ئەو پەیمانگایە پشتی بە سەرژمێرییەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان لە سەرتاسەری جیهاندا بەستووە.

هەر ئەو پەیمانگایە پێشبینی دەکات ئەو منداڵەی کەژمارەی دانیشتوانی جیهان دەگەیەنێتە ٦ ملیارو نیو لە کیشوەری ئاسیادا لەدایک ببێت، چونکە رۆژانە لەسەرتاسەری جیهاندا (٣٦٥)هەزار مناڵ لەدایک دەبن ئەم رێژەی لەدایک بونەش لە ٥٧٪ی لە کیشوەری ئاسیادایەو لە ٢٦ لە کیشوەری ئەفریقاو لە ٩٪ لە کیشوەری ئەمریکای لاتین و لە٥٪ لە کیشوەری ئەوروپا و لە ٣٪ لە ئەمریکای باکور.

جێی وەبیرهێنانەوەیە لەساڵی ١٩٩٩ بەلەدایک بونی مناڵێک لە (بۆسنە) ژمارەی دانیشتوانی جیهان لە ٦ ملیار تێپەری کرد. هەروەها بە پێی سەرژمێرییەکان پێشبینی دەکرێت لە ساڵی ٢٠٥٠ دا ژمارەی دانیشتوانی جیهان بگاتە ٨ تا ٩ ملیار کەس.■